

เพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ แต่ความสัมพันธ์กลับอยู่ไกลโพ้น

รองศาสตราจารย์ ดร. ดำรงค์ ฐานดี

ผู้อำนวยการศูนย์เกาหลีศึกษามหาวิทยาลัยรามคำแหง

บทความนี้เป็นข้อสรุปของการค้นพบในงานวิจัยเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น ของศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง (เอกสารทางวิชาการ ลำดับที่ 21 และ 22) โดยจะเน้นกล่าวถึงหัวข้อที่เกี่ยวข้องกับ *ข้อขัดแย้งและการประนีประนอม* (conflict and compromise) ระหว่างประเทศที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ในตอนต้นของบทความ จะอธิบายอย่างย่อถึงเรื่องราวที่เกิดขึ้นในอดีตกาลที่นำมาซึ่งปัญหาที่กลายมาเป็นมรดกของความขัดแย้ง ส่วนตอนที่สอง จะกล่าวถึงรายละเอียดของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในตอนต้นของคริสต์ศตวรรษที่ 21 จนถึงปี ค.ศ. 2006 ที่ชนแต่ละชาติเกลียดชังกันและกันอย่างเร่าร้อนและรุนแรง อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประเทศทั้งสามต่างตั้งอยู่ใกล้ชิดติดกันและมีวัฒนธรรมบางส่วนที่คล้ายคลึงกัน จึงจำเป็นต้องหาทางสร้างความร่วมมือเพื่อให้เกิดความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของภูมิภาคส่วนนี้ของโลก จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาและติดตามยิ่ง ดังต่อไปนี้

ภาพรวมของภูมิภาค: เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง

อดีตกาล

นับตั้งแต่ก่อนคริสต์กาล มีผู้คนอพยพจากตอนกลางของทวีปเอเชียเข้าไปอาศัยอยู่ในเกาหลี และเคลื่อนตัวต่อไปยังญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้ เป็นผลมาจากการสู้รบระหว่างชนเผ่าต่างๆ ที่อาศัยอยู่ทางตอนเหนือของจีน และระหว่างชนเผ่าเหล่านี้ (คนจีนเรียกว่า พวกป่าเถื่อน หรืออนารยชน) กับชาวจีนที่อาศัยอยู่ในเขตที่ราบลุ่มภาคกลาง หรือเขตจงหยวน ทำให้คนที่รักสันติต่างเดินทางเข้าไปอาศัยอยู่ในดินแดนที่สงบสุขกว่า อนึ่ง บางกลุ่มก็ออกแสวงหาดินแดนที่มีความสมบูรณ์กว่า ทำให้ชนเผ่าตั้งกัสดินทางเข้าสู่คาบสมุทรเกาหลี และบางกลุ่มเดินทางต่อไปยังญี่ปุ่นในยุคนี้ จีนซึ่งมีจำนวนประชากรมาก และตั้งบ้านเรือนเป็นปึกแผ่น ได้สร้างเครื่องมือเครื่องใช้ วัฒนธรรม อารยธรรมมากมายหลายอย่างที่ดีกว่า ในขณะที่ผู้คนที่อาศัยอยู่บนคาบสมุทรเกาหลีและญี่ปุ่นยังด้าหลังมาก ทำให้วัฒนธรรมจีนได้แพร่กระจายไปยังเกาหลี และส่งต่อไปยังญี่ปุ่น เช่น จากอาณาจักรเพ็กเจของเกาหลี ต่ไปยังญี่ปุ่น

ต้นคริสตกาลจนถึงปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19

เมื่อญี่ปุ่นสามารถรวบรวมบ้านเมืองให้เป็นปึกแผ่น ก็ติดต่อกับจีน โดยไม่ผ่านเกาหลี ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 4 และปลดแอกจากจีนในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 9 ในขณะที่เกาหลี ยังคงเป็นรัฐบรรณาการของจีนต่อไป

ความเข้มแข็งของญี่ปุ่นในยุคโชกุนอิเคโยชิ ทำให้ต้องการขยายดินแดนไปยังเกาหลี โดยยกพลโจมตีเกาหลีในปี ค.ศ. 1592 และปี 1597 แต่ไม่สำเร็จ จึงประกาศตัวแยกอยู่อย่างโดดเดี่ยวในยุคโชกุนโตกุกาวา เป็นเวลากว่าสองร้อยปี

ภายหลังที่เปิดประเทศในยุคเมจิ ได้เริ่มทำการพัฒนาประเทศให้ทันสมัย โดยส่งคนไปเรียนรู้ศิลปวิทยาการ และอุดมการณ์การครอบครองความเป็นเจ้า (hegemony) จากชาวยุโรป ซึ่งในยุคนั้นเป็นยุคล่าอาณานิคม ทำให้ญี่ปุ่นมีความเจริญก้าวหน้าในด้านเศรษฐกิจและเทคโนโลยีมากกว่าเกาหลี ซึ่งยังคงพึ่งพาจีน และมากกว่าจีนที่มีการต่อสู้ระหว่างพวกฮั่นกับผู้ปกครองแมนจู และกับประเทศล่าอาณานิคม ในปี ค.ศ. 1895 ญี่ปุ่นทำสงครามกับจีน และได้รับชัยชนะในการทำสงครามกับรัสเซียในปี ค.ศ. 1905 ในที่สุดก็ยึดเกาหลีเป็นอาณานิคมในปี ค.ศ. 1910 ญี่ปุ่นจึงกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจและการทหารของเอเชีย

ต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนถึงสิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง

ญี่ปุ่นได้ใช้ความได้เปรียบทางด้านทหาร เพื่อเสริมสร้างจักรวรรดินิยมอาทิตยอุทัย เหนือประเทศในยุโรปที่มีอาณานิคมไปทั่วโลก ด้วยการรุกรานจีนตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 30 และสร้างเงื่อนไขเพื่อยึดจีนที่สะพานมาโคโปโลในปี ค.ศ. 1937 จากนั้นก็ยึดทางตอนเหนือของจีน โดยตั้งประเทศใหม่ ชื่อ แมนจูกุว ให้อยู่ภายใต้การอารักขาของญี่ปุ่น และใช้เป็นฐานการผลิตให้กับตน มีการบีบบังคับให้คนเกาหลี และคนจีนทำงานเป็นกรรมกรในบริษัทญี่ปุ่นที่ลงทุนในแมนจูเรีย และที่เกาะสีกาลินในเมืองถ่านหิน รวมทั้งกวาดต้อนชาวนาเกาหลีให้ไปทำงานในโรงงานอุตสาหกรรมในญี่ปุ่นนับล้านคน

ต่อมา ญี่ปุ่นได้ตั้งแนวร่วมเป็น “วงไพบูลย์แห่งเอเชีย” (Greater East Asia Co-prosperity Sphere) หรือเอเชียเพื่อเอเชียภายใต้การนำของญี่ปุ่น เพื่อต่อต้านการขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ และขจัดอิทธิพลของโลกตะวันตก จนกลายเป็นชาติที่มีความแข็งแกร่งที่สุดในเอเชียในปี ค.ศ. 1940

ญี่ปุ่นได้ร่วมเป็นพันธมิตรฝ่ายอักษะ และเข้าสู่สงครามโลกครั้งที่สอง และได้ใช้คนเกาหลีเป็นทหารจักรพรรดิ และบังคับให้หญิงเกาหลี (และจีน ฟิลิปปินส์) เป็นนางบำเรอให้กับทหารญี่ปุ่นที่ส่งไปรบในสมรภูมิต่างแห่งในเอเชีย

ญี่ปุ่นแพ้สงครามโลกครั้งที่สองในปี 1945 และต้องคืนดินแดนที่เคยยึดครองมาก่อน นับตั้งแต่ปี 1985 ให้แก่ประเทศเจ้าของเดิมไป แต่ก็ยังคงหมู่เกาะโด้กโด ในทะเลญี่ปุ่น และหมู่เกาะเต็ยวี่ ในทะเลจีนตะวันออกไว้ ซึ่งทำให้กลายเป็นดินแดนพิพาทกับเกาหลี และกับจีนมาจนทุกวันนี้

ยุคช่วงหลังคริสต์ศตวรรษที่ 20

ญี่ปุ่นยังคงครอบครองความเป็นเจ้าทางเศรษฐกิจ สามารถจัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อนได้เป็นครั้งแรกในเอเชียเมื่อปี ค.ศ. 1964 และกลายเป็นชาติมหาอำนาจทางเศรษฐกิจอันดับที่ 2 ของโลกไปในปีค.ศ. 1968 ในขณะที่จีนปั่นป่วนอยู่กับการเปลี่ยนแปลงให้เป็นระบอบคอมมิวนิสต์ และการแข่งขันความเป็นใหญ่ของกลุ่มเหมา หลินเปียวและนางเจียงชิง และเติ้งกับพันธมิตรในยุคการปฏิวัติทางวัฒนธรรม ส่วนเกาหลีต้องทำสงครามกับเกาหลีเหนือ และการแข่งขันความเป็นใหญ่ระหว่างนักการเมือง-ทหาร

นายพลปัก จุงฮียึดอำนาจ และเร่งรัดการพัฒนาประเทศในปี ค.ศ. 1962 ทำให้เศรษฐกิจของเกาหลีพุ่งพรวด จนถึงปี ค.ศ. 1988 ก็จัดการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อน ความเจริญก้าวหน้าของเกาหลี มีการกล่าวขานว่าเป็น “มหัศจรรย์บนฝั่งแม่น้ำฮันด้วยฝีมือมนุษย์”

คิม อิลซุง รัฐบุรุษผู้นำการกอบกู้อิสรภาพจากญี่ปุ่นได้ประกาศก่อตั้งประเทศในวันที่ 9 กันยายน ค.ศ. 1948 และทำการพัฒนาประเทศ ด้วยความร่วมมือกับมิตรประเทศ คือ จีน และสหภาพโซเวียต ทำให้เศรษฐกิจของประเทศแข็งแกร่ง นายคิมประกาศให้เกาหลีเหนือเป็นศูนย์กลางของระบอบคอมมิวนิสต์ (เมื่อจุดยืนของจีนและโซเวียตเปลี่ยนไป) โดยต้องการปลดปล่อยเพื่อนร่วมชาติให้เป็นอิสระจากรัฐบาลหุ่น (เกาหลีใต้) ของสหรัฐฯ และระบบทุนนิยม ต่อมาภายหลังการอาสัญกรรมของผู้นำคนนี้ในปี 1994 นายคิม จองอิล บุตรชายได้สืบทอดอำนาจต่อ แต่ได้เกิดปัญหาวิกฤตด้านอาหารอันเป็นผลมาจากทุกภิกขภัย คือน้ำท่วม และฝนแล้ง ก่อให้เกิดความอดอยากไปทั่วนับตั้งแต่ต้นทศวรรษ 1990 จนถึงปัจจุบัน แต่เกาหลีเหนือก็ยังคงยืนหยัดอยู่ได้ด้วยความช่วยเหลือของจีน และการขายอาวุธให้กับทุกกลุ่มทั่วโลกที่ต้องการซื้อ พร้อมทั้งส่งคนไปฝึก จึงถูกตราหน้าว่า เป็นประเทศที่สนับสนุนลัทธิก่อการร้ายข้ามชาติ ทำให้ประธานาธิบดีบุชแห่งสหรัฐฯ เรียกว่า เป็นหนึ่งของประเทศในกลุ่ม axis of evil

เติ้ง เสี่ยวผิงได้ใช้นโยบายสี่ทันสมัยในตอนปลายทศวรรษที่ 1970 และทำให้เศรษฐกิจของจีนค่อยๆ เจริญก้าวหน้า และพุ่งพรวดในตอนปลายทศวรรษที่ 1980 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน

ตอนปลายทศวรรษที่ 1980 เศรษฐกิจของญี่ปุ่นเริ่มชลอตัวลง เช่นเดียวกับของเกาหลีในตอนปลายทศวรรษที่ 1990

ยุคสหัสวรรษใหม่

จีนเป็นประเทศที่มีการขยายตัวทางเศรษฐกิจมากที่สุดในโลก ในขณะที่ญี่ปุ่นและเกาหลีมีฐานเศรษฐกิจที่มั่นคง แม้ว่าอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะอยู่ในระดับต่ำ

ในยุคนี้ จีนกลายเป็นประเทศคู่ค้ากับญี่ปุ่นและเกาหลีใต้เป็นอันดับหนึ่ง แทนที่สหรัฐฯ และยุโรป

ความสัมพันธ์ระหว่างสามประเทศนี้ เรียกได้ว่า เป็นความสัมพันธ์แบบ “การร่วมมือเชิงการแข่งขัน” (Competitive cooperation) โดยแต่ละประเทศมีความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจใกล้เคียงกัน และต้องพึ่งพาอาศัยกันและกันมากขึ้น แทนความสัมพันธ์ของรูปแบบเดิม (ในอดีต – จีนเป็นศูนย์กลาง ต่อมา – ญี่ปุ่นเป็นศูนย์กลาง) อย่างไรก็ตาม ไต้หวัน ฮองกง และเกาหลีเหนือก็เป็นตัวแปรสำคัญที่มีบทบาท ทั้งส่งเสริม/เหนี่ยวรั้ง รวมทั้งเสริมสร้างบทบาทของเอเชีย ด้วยการใช้อำนาจนิยมเอเชีย (Asian value) เพื่อสร้างกลุ่ม (block) ทางเศรษฐกิจและการเมืองที่เข้มแข็งขึ้นอีกภูมิภาคหนึ่งของโลก

ความพยายามในการแสดงบทบาทสำคัญในวงการเมืองระหว่างประเทศและการใช้เทคนิคการต่อรองด้วยอาวุธนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนืออย่างต่อเนื่องและเสมอมา ได้สร้างความหวาดหวั่นว่า อาจจะเกิดสงครามขึ้นในภูมิภาคนี้ของโลก ทำให้เกิดการประชุมหกฝ่ายและเป็นที่จับตามองของคนทั่วโลก

ข้อมูลพื้นฐานเปรียบเทียบ ปี ค.ศ. 2006

เนื้อที่	ประชากร	ผลิตภัณฑ์มวลรวม	รายได้ต่อหัว	สินค้าส่งออก	สินค้านำเข้า	อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ	
(1,000 ตร.กม.)	(1,000 คน)	(GDP-100 ล้านเหรียญ)	(เหรียญสหรัฐ)	(100 ล้านเหรียญ)	(100 ล้านเหรียญ)	(%)	
จีน	9,600	1,313,970	25,120	7,600	9,740	7,779	10.5
เกาหลีใต้	98.4	48,840	7,685	24,200	3,279	3,004	5.1
ญี่ปุ่น	378	127,460	49,110	33,100	5,903	5,241	2.8

ที่มา: East Asia Brief. Academy of East Asian Studies Sungkyunkwon University, March 2007.

ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 21 (จนถึงปี 2006)

ความสัมพันธ์ระหว่างจีน – เกาหลี

ในที่นี้จะแยกกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเกาหลี ออกเป็น 2 หัวข้อ คือ จีนกับเกาหลีเหนือ และจีนกับเกาหลีใต้ การอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวจะไม่จัดวางถึงจุดยืนของจีน (Chinese position) ที่มีต่อแต่ละประเทศเท่านั้น แต่จะกล่าวถึงจุดยืนของอีกฝ่ายหนึ่ง และจุดยืนของประเทศที่สามที่มีต่อสถานการณ์แต่ละสถานการณ์เพื่อผู้อ่านจะได้เปรียบเทียบข้อมูลและสามารถมองเห็นภาพได้อย่างชัดเจนถึงการกำหนดนโยบาย ยุทธศาสตร์และพฤติกรรมของแต่ละรัฐ

1. จีนกับเกาหลีเหนือ: ความสัมพันธ์แบบพี่ใหญ่ (Big brother)

ภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียตและการยุติสงครามเย็นในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 อิทธิพลของรัสเซียต่อเกาหลีเหนือได้ลดระดับลงต่ำสุด ทั้งนี้เพราะรัฐต่างๆ ภายใต้การปกครองของอดีตสหภาพโซเวียตได้แยกตัวตั้งตนเป็นประเทศอิสระ จึงเหลือแต่ส่วนที่เป็นรัสเซียที่ยังคงรวมตัวเป็นประเทศหนึ่ง อย่างไรก็ตาม แม้ว่ารัสเซียจะมีอาณาเขตกว้างใหญ่และมีประชากรเป็นจำนวนมาก แต่เนื่องจากยังคงยึดมั่นในระบอบการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ ในขณะที่ระบบการผลิตแบบทุนนิยมได้แพร่กระจายเข้าไปในทุกส่วนของประเทศ ทำให้เกิดการปะทะกันระหว่างระบบการผลิตแบบสังคมนิยมกับระบบทุนนิยม ก่อให้เกิดความสับสนในหมู่ประชาชนและความไร้ประสิทธิภาพในด้านการผลิต ทำให้เศรษฐกิจของรัสเซียตกอยู่ในภาวะวิกฤต กลายเป็นประเทศที่ประชากรมีรายได้ต่ำอยู่ในระดับประเทศกำลังพัฒนา ข้าราชการและพนักงานบริษัทมีรายได้เดือนละไม่กี่พันบาท และความยากจนมีปรากฏไปทั่วทุกส่วนของประเทศ จากปรากฏการณ์ดังกล่าว ทำให้เกาหลีเหนือไม่อาจพึ่งพาได้ดังเช่นในอดีต ดังนั้น จึงต้องยึดจีนเป็นพันธมิตรที่แน่นแฟ้นที่สุด

จีนเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับเกาหลีเหนือนับพันกิโลเมตร และต่างยึดมั่นระบบเศรษฐกิจแบบเดียวกัน จีนแตกต่างจากรัสเซียที่แม้จะมีพรมแดนติดต่อกับเกาหลีเหนือราว 16 กิโลเมตร แต่เนื่องจากจีนได้รับความสำเร็จในการพัฒนาประเทศช่วง 30 ปีที่ผ่านมาดังที่กล่าวแล้วในตอนต้น ทำให้จีนเป็นแหล่งที่สามารถเจือจุนเกาหลีเหนือทางด้านเศรษฐกิจ และปกป้องเกาหลีเหนือในทางการเมืองระหว่างประเทศ เพราะมี “ประเทศผู้พี่” (big brother) ให้การดูแลหากถูกขู่หรือรุกรานจากประเทศเสรีนิยมใดๆ ด้วยเหตุนี้ เมืองโซมแดงจึงทำตัวเป็นเสมือน “รัฐบริวาร” ของจีนเฉกเช่นในอดีต จนมีการกล่าวขานกันว่า เกาหลีเหนือเป็นเสมือนมณฑลที่สี่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีน (จีนมีมณฑลเฮอหลุงเจียง มณฑลจี๋หลิน และมณฑลเหลียวหนิง) เพราะมีความสัมพันธ์พิเศษ (special relationship) ระหว่างกัน ดังนี้

ก. การร่วมมือทางเศรษฐกิจ

(1) ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ในทศวรรษที่ 1990 การค้าระหว่างสองประเทศมี

มูลค่าเพียง 3 – 6 ร้อยล้านเหรียญต่อปี หรือคิดเป็นอัตราส่วนเพียงร้อยละไม่ถึง 30 ของมูลค่าการค้ารวมกับต่างประเทศทั้งหมดของเกาหลีเหนือ ต่อมาในตอนต้นสหัสวรรษใหม่ที่ 21 มูลค่าทางการค้าพุ่งสูงขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 1,580 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ หรือมากกว่าร้อยละ 50 ในปี ค.ศ. 2005 ที่เดียว

(2) การลงทุนของจีนในเกาหลีเหนือ ช่วงปี ค.ศ. 2002 จีนได้เข้าไปลงทุนในเมืองโสมแดงเพียง 1 – 2 โครงการเท่านั้น ต่อมา เมื่อรัฐบาลของเกาหลีเหนือได้ปรับแต่งการจัดการด้านเศรษฐกิจ บรรยากาศการลงทุนจึงเริ่มเฟื่องฟู จีนจึงได้ทะยอยเซ็นข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจหลายฉบับในช่วงที่นายคิม จองอิลเดินทางไปเยือนจีนในปี ค.ศ. 2004 การลงทุนของจีนได้เพิ่มจาก 1 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในปี ค.ศ. 2003 พุ่งขึ้นเป็น 50 ล้านดอลลาร์ในปี ค.ศ. 2004 และเพิ่มปริมาณและมูลค่าการลงทุนมากขึ้น ภายหลังการเซ็นสัญญา Investment Promotion and Protection Agreement ในเดือน มีนาคม ค.ศ. 2005

การค้าระหว่างเกาหลีเหนือกับจีน

	1992	1995	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005
มูลค่า (100 ล้านดอลลาร์)	69	54	3.7	4.8	7.4	7.4	10.1	13.9	15.8
อัตราส่วนต่อการค้า กับต่างประเทศทั้งหมด	27	26	25	25	33	33	43	48	50+

จีนเน้นการลงทุนในการขุดแร่และประมงในระยะเริ่มแรก เพราะสามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วยได้อย่างชัดเจน ส่วนการลงทุนด้านปัจจัยพื้นฐานและอุตสาหกรรมยังอยู่ในระดับต่ำ

ต่อมา ประธานาธิบดีหู จินเทาเดินทางไปเยือนเกาหลีเหนือในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2005 และได้มองหากการขยายการลงทุนมากยิ่งขึ้น อนึ่ง จีนได้ประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมฉบับที่ 11 ในปี ค.ศ. 2006 โดยเน้นการพัฒนาการลงทุนในมณฑลทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มากขึ้น อาจส่งผลให้เพิ่มการลงทุนด้านการพัฒนาแหล่ง

ข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างเกาหลีเหนือกับจีน

สิงหาคม 2002	ความร่วมมือในด้านมาตรฐานของสินค้าและคุณภาพ
มีนาคม 2005	ข้อตกลงเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุนและคณะกรรมการร่วม

	ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ
กรกฎาคม 2005	ข้อตกลงด้านการต่อรองเกี่ยวกับความร่วมมือทางศุลกากร
ตุลาคม 2005	ข้อตกลง 4 ข้อในด้านความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา แบบทวิภาคี
ตุลาคม 2005	การลงนามข้อตกลงความร่วมมือทางเศรษฐกิจในแผนพัฒนา ฉบับที่ 11 (ค.ศ. 2006 – 2010)

วัตถุประสงค์ในเกาหลีเหนือมากยิ่งขึ้นในขณะเดียวกัน จีนมองเห็นช่องทางที่จะส่งผ่านสินค้าจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนไปยังเมืองราจิน – ซองบอน ซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจการลงทุนระหว่างประเทศของเกาหลีเหนือเพื่อออกทะเล จะทำให้การลงทุนจากจีนเพิ่มมากขึ้นต่อไป

(3) ความช่วยเหลือจากจีน จีนได้ส่งความช่วยเหลือทางด้านมนุษยชนให้แก่เกาหลีเหนือ นับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000 เป็นต้นมามีมูลค่าราวปีละ 200 ล้านดอลลาร์ ส่วนเงินกู้ที่ให้แก่เมืองโสมแดง นั้นมักออกมาในรูปแบบน้ำมันดิบ อาหาร และ โรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งความช่วยเหลือทางด้านอาหาร นั้น จีนเป็นแหล่งป้อนอาหารแก่เกาหลีเหนือถึงร้อยละ 30 – 40 ของความต้องการทั้งประเทศในแต่ละปี หนึ่ง เกาหลีเหนือพึ่งพาวัสดุทางยุทธศาสตร์จากจีนถึง 100 เปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้ จีนยังให้เงินช่วยเหลือแบบให้เปล่าราวครั้งละ 50 ถึง 100 ล้านดอลลาร์เมื่อมีการเยี่ยมชมของเจ้าหน้าที่ระดับสูงจากเกาหลีเหนือ

ข. มูลเหตุเบื้องต้นหลังความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบทวิภาคี

จุดเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญของการร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศนี้เกิดขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 ที่ขนาดการค้าการลงทุนเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ อีกทั้งได้มีการสร้างองค์กรเพื่อทำหน้าที่นี้ขึ้น ทำให้เกิดความผูกพันอย่างแน่นแฟ้นต่อกันและกัน ทั้งนี้ทั้งนั้น มูลเหตุสำคัญมาจากผลประโยชน์ที่แต่ละฝ่ายมีส่วนร่วมกันภายใต้สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

(1) จุดยืนของจีน จีนมีเหตุผลหลายประการที่จำเป็นต้องสร้างความสัมพันธ์กับเกาหลีเหนือ กล่าวคือ ประการแรก จีนต้องผูกมิตรกับเกาหลีเหนือ เพราะมีความรู้สึกที่กลัวว่าสหรัฐฯ ประสงค์ที่จะแยกจีนให้อยู่โดดเดี่ยว โดยสหรัฐฯ ได้เพิ่มระดับความเป็นพันธมิตรกับญี่ปุ่นให้สูงขึ้น อีกทั้งยังได้ตั้งกองกำลังทหารประจำในเอเชียกลาง ทำให้จีนต้องขยายมิตรภาพที่ดีต่อเวียดนามเพื่อครอบครองภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้มีความแข็งแกร่งยิ่งขึ้น ประการที่สอง จีนต้องการรักษาความมั่นคงตามชายแดนไว้ จึงได้ให้ความช่วยเหลือแก่เกาหลีเหนือ หนึ่ง การผูกมิตรกับเมืองโสมแดงยังทำให้จีนมีแหล่งทรัพยากรใช้ป้อนอุตสาหกรรมทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือของตน นอกจากนี้ จีนคาดหวังว่าจะใช้ท่าเรือที่เมืองราจินระบายสินค้าที่ผลิตจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ออกสู่ทะเลได้สะดวก อันจะทำให้เป็นการลดค่าใช้จ่ายในการส่งออกสินค้าไปสู่ญี่ปุ่น และเมืองอื่นๆ ได้มาก

ประการที่สาม จีนสามารถใช้อิทธิพลเรียกร้องให้เกาหลีเหนือยุติการผลิตอาวุธนิวเคลียร์ได้ อันจักทำให้จีนได้รับความนิยมจากประชาคมโลก โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากสหรัฐฯ เกาหลีใต้ และ ญี่ปุ่นที่มองเห็นว่าจีนได้แสดงบทบาทเป็นกลางและใช้เวทีในประเทศของตนจัดการประชุมหกฝ่าย ในเรื่องวิกฤตนิวเคลียร์ นอกจากนี้ มีการกล่าวว่า จีนใช้เกาหลีเหนือเป็นรัฐกันชนกับเกาหลีใต้และ กองกำลังทหารสหรัฐฯ ที่ตั้งฐานทัพอยู่ในเกาหลีใต้และญี่ปุ่น ดังนั้น เกาหลีเหนือจึงเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่จีนมองเห็นประโยชน์เพื่อใช้เป็นปราการหากได้รับการโจมตีจากพันธมิตรโลกเสรี ด้วยกำลัง

หากเกิดการล่มสลายของรัฐบาลเกาหลีเหนือจะเป็นภาระอันใหญ่หลวงต่อจีน ด้วยเหตุนี้จึงเป็นภาระหน้าที่ที่จะต้องส่งเสริมให้สังคมโซลิตารีและเจริญรุ่งเรือง ในทัศนะของจีนนั้น อิทธิพลของจีนต่อเกาหลีเหนือจะลดถอยลงไปก็ต่อเมื่อเกาหลีเหนือสามารถปรับปรุงความสัมพันธ์กับเกาหลีใต้และสหรัฐฯ จากจุดนี้เอง จึงเป็นเหตุผลที่ชัดเจนประการหนึ่งที่จีนเร่งรัดในการแผ่ อิทธิพลไปยังเกาหลีเหนือด้วยการขยายความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจให้มากยิ่งขึ้น

(2) จุดยืนของเกาหลีเหนือ เกาหลีเหนือก็มีเหตุผลสำคัญดังนี้ ประการที่หนึ่ง เมื่อเกาหลีเหนือได้สูญเสียมิตรประเทศที่ให้การสนับสนุนหลักไป คือ รัสเซีย (สหภาพโซเวียตเดิม) ไป จีนจึงกลายเป็นประเทศหนึ่งเดียวที่เมืองโซลิตารีสามารถพึ่งพาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในช่วงที่ราคาสินค้าในประเทศได้พุ่งสูงขึ้นภายหลังที่รัฐบาลได้ปล่อยให้มีการปรับราคาสินค้าให้เป็นไปตามราคาที่แท้จริงในวันที่ 1 กรกฎาคม ค.ศ. 2002 เป็นต้นมา ทำให้เกาหลีเหนือต้องพึ่งพาเงินในการต่อสู้กับภาวะเงินเฟ้อที่รุนแรง จากความช่วยเหลือทางด้านอาหารและเครื่องอุปโภคบริโภคจำนวนมากจากจีน ทำให้รัฐบาลเกาหลีเหนือรอดพ้นจากหายนะทางเศรษฐกิจ อันเป็นเสมือนการต่ออายุการปกครองของประธานคิม จองอิลต่อไปอีกระยะหนึ่ง จะเห็นได้ว่า เกาหลีเหนือจำเป็นต้องพึ่งพาเงินในแง่เศรษฐกิจและการลงทุน รวมทั้งความร่วมมือแบบทวิภาคีอย่างแน่นแฟ้น เพื่อให้ประเทศรอดพ้นจากปัญหาทางเศรษฐกิจที่รุมเร้า

ประการที่สอง รัฐบาลเกาหลีเหนือแสวงหาการปกป้องคุ้มครองจากจีนผ่านทาง การช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการอุ้มชูทางการเมือง โดยใช้ประเด็นด้านนิวเคลียร์เป็นเครื่องต่อรองกับสหรัฐฯ และเกาหลีใต้ ในขณะที่เดียวกันก็พยายามหาทางเปิดสัมพันธ์ทางการทูตกับสหรัฐฯ ด้วยการปรับแต่งข้อตกลงเพื่อสันติภาพทางด้านอาวุธ จะเห็นได้ว่า เกาหลีเหนือมีความต้องการใช้เงินเป็นหนทางในการสร้างดุลยภาพกับสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ อันเป็นการเพิ่มความสมดุลในโครงสร้างภายหลังยุคสงครามเย็น

จุดยืนของเกาหลีเหนือที่เพิ่งกล่าวถึงเป็นการวิเคราะห์ของนักวิชาการของเกาหลีใต้และสหรัฐฯ ที่มักจะมองเห็นว่า เกาหลีเหนือใช้ยุทธวิธีทางการทูตแบบยลสร้างสถานการณ์ขึ้น ทำให้ได้รับการตอบสนอง คือ ความช่วยเหลืออย่างมากมาย ทั้งจากจีน และเกาหลีใต้ สหรัฐฯ และญี่ปุ่นเสมอมา

โดยแท้จริงแล้วสหรัฐฯ ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ก็มีบทบาทต่อนโยบายต่างประเทศของจีนไม่น้อย เพราะเป็นประเทศที่เข้าไปลงทุนในจีน และเป็นตลาดสินค้าส่งออกของจีนทั้งปริมาณและมูลค่ามหาศาลในแต่ละปี ทำให้จีนต้องปรับระดับความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเหล่านี้ด้วยเช่นกัน ดังนั้น จีนจึงต้องตระหนักมิให้เกาหลีเหนือใช้ประโยชน์จากตนมากเกินไป ในขณะเดียวกัน จีนก็มีปัญหาเกี่ยวกับเกาหลีเหนือเช่นกัน โดยเฉพาะคนเกาหลีเหนือลักลอบข้ามเขตแดนเข้าไปในจีนเพิ่มมากขึ้นในช่วงเศรษฐกิจเกาหลีเกิดวิกฤตและขาดอาหารในการเลี้ยงดูประชาชน คนเหล่านี้ได้สร้างปัญหาเพราะเข้าไปแย่งงานทำในจีนและลักลอบขนสินค้าหนีภาษีไปยังประเทศของตน รวมทั้งได้หลบหนีเข้าไปยังสถานทูตประเทศที่สามในจีนเพื่อขอลี้ภัยไปยังเกาหลีใต้ และประเทศที่สาม ทำให้จีนได้รับการติเตียนจากประชาคมโลกที่ให้ความปลอดภัยแก่สถานทูตต่างชาติไม่เพียงพอ

ในด้านเศรษฐกิจนั้น จีนได้พยายามเกลี้ยกล่อมให้เกาหลีเหนือหันไปใช้ระบบตลาดเสรีที่ทำให้จีนเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว แต่ก็ได้รับการปฏิเสธจากเกาหลีเหนือที่เน้นการปกครองแบบสังคมนิยมสุดขั้ว ในขณะที่ใช้โครงการนิวเคลียร์เพื่อการต่อรองทางการเมืองระหว่างประเทศ ทำให้นักวิชาการจีนหลายคนไม่ค่อยพอใจและเขียนบทความวิพากษ์วิจารณ์เกาหลีเหนืออย่างรุนแรงเรื่อยมา จนมีผู้สังเกตการณ์หลายคนวิเคราะห์ว่า ข้อเขียนเหล่านี้จะเป็นหลักการในนโยบายของรัฐบาลจีนที่มีต่อเกาหลีเหนือต่อไปในอนาคต

2. จีนกับเกาหลีใต้

นับตั้งแต่หลังสงครามเย็นเป็นต้นมา ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับเกาหลีใต้เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า การพัฒนาความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศนี้มีได้เป็นไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง หรือเป็นเส้นตรงดังเช่นความสัมพันธ์แบบทวิภาคีของประเทศอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากเกาหลีใต้มีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ที่นโยบายต่างประเทศมักจะรวมเป็นหนึ่งเดียวกับกระแสสังคมภายในประเทศ ยังผลให้นโยบายต่างประเทศของเกาหลีใต้กลับไปกลับมาตามกระแสสังคมภายในที่มีความอ่อนไหวยิ่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อจีน เกาหลีเหนือ และญี่ปุ่น รวมไปถึงสหรัฐฯ ในที่นี้ จะกล่าวถึงจุดยืนของจีนที่มีต่อเมืองโซมขาวเป็นหลักเพื่อให้เห็นภาพของบทบาทของจีนในการจัดการในด้านความสัมพันธ์กับมิตรประเทศที่ใกล้ชิดประเทศนี้

(1) สถานการณ์ทางการเมืองระหว่างประเทศ จีนได้ก้าวขึ้นเป็นชาติที่มีอิทธิพลในเอเชียและมีศักยภาพทางด้านเศรษฐกิจนับตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 เป็นต้นมา ในขณะที่เกาหลีใต้มีความสัมพันธ์ที่เห็นห่างกับสหรัฐฯ ทำให้เกาหลีใต้มีความเป็นอิสระในการดำเนินการด้านความสัมพันธ์กับประเทศอื่นมากกว่าในอดีตที่เคยต้องพึ่งพาสหรัฐฯ ในแทบทุกด้าน ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีน - เกาหลีใต้ เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน สาเหตุที่เป็นเช่นนี้เพราะเกาหลีใต้มีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

- คนเกาหลีไม่พอใจต่อความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันกับสหรัฐฯ และต่อการตั้งฐานทัพในประเทศ
- คนเกาหลีไม่พอใจต่อการตัดสินใจของรัฐบาลสหรัฐฯ ในประเด็นสำคัญๆ หลายเรื่อง
- มีความไม่ลงรอยกันในนโยบายต่อเกาหลีเหนือ โดยสหรัฐฯ ใช้นโยบายแข็งกร้าว ในขณะที่เกาหลีใต้ต้องการใช้นโยบายผ่อนปรนเพื่อให้เกาหลีเหนือร่วมสร้างสันติภาพบนคาบสมุทร

การหันเหด้วยการลดการพึ่งพาสหรัฐฯ มาดำเนินนโยบายที่เป็นอิสระมากขึ้นนั้น ทำให้เกาหลีใต้เปิดกว้างกรอบความสัมพันธ์กับต่างประเทศของตน เมื่อจีนก้าวขึ้นมาเป็นมหาอำนาจและเกาหลีใต้เล็งเห็นผลประโยชน์ของตน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เป็นแหล่งการค้า การลงทุน การท่องเที่ยว และร่วมมือกับจีนในการติดต่อในเรื่องการจัดอาวุธนิวเคลียร์ให้หมดไปจากคาบสมุทรเกาหลีด้วยการเจรจา ทำให้เกาหลีใต้มีความโน้มเอียงในการสร้างความผูกพันที่ดีกับจีน โดยยุติการมองว่า จีนเป็นภัยคุกคามดังเช่นในอดีต ในทางตรงกันข้าม คนเกาหลีใต้ต่างมองถึงโอกาสเพราะจำนวนประชากรกว่า 1,300 ล้านคนนั้นเป็นความหวานหอมที่ต่างคาดฝันว่า จะยึดครองตลาดนี้มาเป็นของตน จึงได้กระทำทุกทางที่จะได้มาซึ่งผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ ดังนั้น ภาษาจีนจึงเป็นที่นิยมเรียนในหมู่นักศึกษาเกาหลีในยุคปัจจุบัน เพื่อใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการทำให้เป้าหมายทางเศรษฐกิจบรรลุผล

ในขณะเดียวกัน ผู้นำจีนย้ำเสมอถึงท่าทีของประเทศของตนต่อสังคมเพื่อนบ้านว่า จะพยายามสร้างสรรค์ให้เกิดสันติภาพและความร่วมมือ ดังที่นายกรัฐมนตรีเหวิน เจียเป่าได้เน้นย้ำถึงการสร้างสันติภาพ (peaceful rise) ขึ้นในคำปราศรัยที่นครนิวยอร์กเมื่อวันที่ 9 ธันวาคม ค.ศ. 2003 ว่าจีนจะได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเสริมสร้างความสงบสุขในหมู่ประชาคมของเอเชียตะวันออกและของโลก และเป็นตัวแสดงหลักในทางเศรษฐกิจ การเมือง และความมั่นคงของภูมิภาค ดังนั้น จีนจึงสามารถลบภาพ “อันตรายจากจีน” (Chinese threat) ให้หายไปจากความทรงจำที่แต่ละประเทศเคยมองจีนว่าเป็นภัยคุกคาม มาเป็นประเทศที่เปิดเผยมอบการเช่า – ออกของทุกชนชาติได้อย่างเสรี และให้การสนับสนุน รวมทั้งความร่วมมืออย่างเป็นทางการได้ของกฎกติกาสากล ผสมกับการใช้มารยาททางสังคมของชาวเอเชียปฏิบัติต่อประเทศเพื่อนบ้าน ในสหัสวรรษใหม่นี้ จีนจึงมีความใกล้ชิดกับเกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ ฮองกง เวียดนาม และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อเทียบกับช่วงทศวรรษ 1950 – 1970 เพราะในยุคนั้น ทุกประเทศที่กล่าวถึงต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า จีนเป็นศัตรูตัวร้ายที่สุด

การสร้างพันธมิตรของจีนเป็นการท้าทายความเป็นเจ้าของสหรัฐฯ ที่กลายเป็นมหาอำนาจหนึ่งเดียวภายหลังการล่มสลายของสหภาพโซเวียต โดยจีนไม่ต้องการให้สหรัฐฯ – ญี่ปุ่นมีอำนาจเด็ดขาดในภูมิภาคเอเชียตะวันออก ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างจีน – เกาหลีใต้ จึงเป็นไปในแนว

ถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน กล่าวคือ จีนไม่ได้เร่งรัดหรือบังคับให้เกาหลีใต้ตัดขาดจากสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ในขณะที่เกาหลีใต้ก็ยังยึดมั่นในสัมพันธภาพที่ดีกับทั้งสองประเทศ และกับจีนอย่างสมดุล

ศาสตราจารย์โรเบิร์ต ซัทเตอร์ (Robert Sutter – School of Foreign Service, Georgetown University) ได้กล่าวว่า รัฐบาลจีนได้ปรับความสัมพันธ์โดยเน้นการหาประโยชน์ทางเศรษฐกิจและโอกาสอื่นๆ จากเกาหลีใต้ในขณะที่ยึดมั่นในมิตรภาพกับเกาหลีเหนืออย่างเหนียวแน่น เมื่อโลกเผชิญหน้ากันเพราะปัญหาทางด้านนิวเคลียร์และการถือครองขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ รวมถึงปัญหาการกระโดดออกทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงในเมืองโซมแดงภายหลังการอาสัญกรรมของนาย คิม อิลซุง (อดีตนายกรัฐมนตรี) ใน ค.ศ. 1994 จีนจึงเตรียมพร้อมรับกับอนาคตที่ไม่แน่นอนบนคาบสมุทรเกาหลี โดยรัฐบาลจีนได้ให้ความช่วยเหลือทางเศรษฐกิจและการแลกเปลี่ยนทางการทหารและการเมืองอย่างต่อเนื่องเพื่อสานต่อความสัมพันธ์และสร้างความมั่นคงกับเกาหลีเหนือ ในขณะเดียวกันก็ทำงานร่วมกันกับเกาหลีใต้และในบางครั้งกับสหรัฐฯ ในการแสวงหาหนทางลดความตึงเครียดบนคาบสมุทร ดังนั้น จีนได้ตอบสนองวิกฤตินิวเคลียร์ที่เกาหลีเหนืออ้างว่าได้ดำเนินการค้นคว้าและผลิตขึ้นในช่วงปี ค.ศ. 2002 – ปัจจุบัน (2006) ด้วยการแสดงบทบาทใกล้เคียง โดยรับเป็นเจ้าภาพจัดประชุม 6 ฝ่าย (เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ สหรัฐฯ ญี่ปุ่น รัสเซีย และจีน) หลายครั้งเพื่อสงวนรักษาอิทธิพลและผลประโยชน์ของจีนบนคาบสมุทรเกาหลี

(2) เศรษฐกิจและสังคม ศาสตราจารย์ซัทเตอร์ยังได้กล่าวต่อไปอีกว่า ภายหลังที่สงครามเย็นสิ้นสุดลง จีนมีความสนใจอย่างจริงจังในการสร้างความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจกับเกาหลีใต้ที่นับวันจะเจริญเติบโตทั้งปริมาณและมูลค่า ความร่วมมือแบบทวิภาคีในทุกแขนงของทั้งสองประเทศได้รับการแสวงหาและดำเนินการเพื่อปรับปรุงในด้านการค้าและการลงทุน ผู้นำรัฐบาลได้เดินทางเยี่ยมชมเยือนกันและกันอย่างเป็นทางการเสมอมาและต่างแสดงถึงมิตรภาพที่มีต่อกัน ก่อให้เกิดแรงผลักดันต่อการติดต่อและสร้างสัมพันธ์ด้วยเหตุผลทางเศรษฐกิจและสร้างผลประโยชน์ร่วมกันบนคาบสมุทร ในกรณีที่เกิดวิกฤตนิวเคลียร์เกาหลีเหนือในปี ค.ศ. 2002 จีนและเกาหลีใต้ก็มีจุดยืนร่วมที่จะใช้การเจรจาทางการทูตกับเกาหลีเหนือมากกว่าการใช้มาตรการที่ก้าวร้าวและการทหาร

ในช่วงเวลาที่ผ่านมา การแลกเปลี่ยนระหว่างจีน – เกาหลีใต้บรรลุถึงจุดที่มีนัยสำคัญยิ่ง กล่าวคือ นักท่องเที่ยวชาวเกาหลีเดินทางไปเยือนจีนถึง 1.7 ล้านคนในปี ค.ศ. 2002 และมีจำนวนเพิ่มขึ้นในปีถัดมา ส่วนนักท่องเที่ยวชาวจีนกว่า 500,000 คน เดินทางไปเยือนเกาหลีใต้ในปีเดียวกัน ใน ค.ศ. 2001 มีนักศึกษาเกาหลีใต้กว่า 16,000 คนมาศึกษาในสถาบันการศึกษาของจีน เพิ่มขึ้นเป็น 24,000 คนใน ค.ศ. 2002 และเป็น 40,000 กว่าคนใน ค.ศ. 2003 – 2004 อนึ่ง จำนวนเที่ยวบินที่บินระหว่างจีนกับเกาหลีใต้มีมากกว่าจำนวนเที่ยวบินระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่น โดยในปี ค.ศ. 2004 มีกว่า 200 เที่ยวบินต่ออาทิตย์และมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ

การติดต่อทางด้านธุรกิจอุตสาหกรรมได้เกิดขึ้นพร้อมกับการสร้างความสัมพันธ์ทางการเมืองกับจีนในระหว่างการประชุมเอเปค (Asia – Pacific Economic Cooperation) ครั้งที่ 3 ที่จัดขึ้นที่กรุงโซลในปี ค.ศ. 1991 ต่อมาเมื่อมีการเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสองประเทศอย่างเป็นทางการในปีถัดมา ทำให้ความร่วมมือเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว แม้ว่าจะได้รับการคัดค้านจากเกาหลีเหนือก็ตาม อนึ่ง ประธานาธิบดีคิม เฉุงแห่งเกาหลีใต้ได้มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มความร่วมมือแบบพหุภาคีของ ASEAN Plus Three โดยเขาได้เรียกร้องให้จีนเข้าร่วมในกลุ่ม ซึ่งจีนก็ได้ตอบสนองในตอนปลายทศวรรษ 1990

ในการเยี่ยมชมระหว่างกันนั้น นายกรัฐมนตรี หงจี้ของจีนพร้อมด้วยเจ้าหน้าที่ระดับสูงของพรรคจำนวน 7 คนได้เดินทางไปเยือนกรุงโซลในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2000 ต่อมา มีการเดินทางเยือนต่อกันระหว่างผู้นำ และระหว่างรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมหลายครั้ง

จะเห็นได้ว่า ในห้วงเวลาที่ผ่านมา การพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างกัน ได้ก่อให้เกิดการมองภาพเงินในสายตาของคนเกาหลีที่เปลี่ยนแปลงไป จากการสำรวจของรัฐบาลเกาหลีใต้ในปี ค.ศ. 1996 พบว่า คนเกาหลีร้อยละ 47 บอกว่า จะเลือกจีนเป็นมิตรประเทศที่ใกล้ชิดที่สุด ในขณะที่ร้อยละ 24 เลือกสหรัฐอเมริกา ส่วนการสำรวจในปี ค.ศ. 2000 จำนวนคนที่คาดว่า จีนจะเป็นชาติที่มีอิทธิพลในเอเชียมีร้อยละ 52 ในขณะที่มีจำนวนไม่มากนักที่คาดว่าสหรัฐฯ จะมีบทบาทสำคัญในเอเชีย

ประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนได้เดินทางไปเยือนจีนเป็นทางการในปี ค.ศ. 2003 อันเป็นการประกาศว่า 10 ปีของการสถาปนาทางการทูตขึ้นนั้น ประเทศทั้งสองได้บรรลุความร่วมมือระหว่างกันเป็นอย่างดี โดยในปี ค.ศ. 2002 มูลค่าทางการค้าต่อกันมีมูลค่าถึง 110 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ และในปี ค.ศ. 2004 จีนเป็นประเทศที่บริษัทเกาหลีใต้ไปลงทุนมากที่สุด โดยมีมูลค่าการลงทุนถึง 4 พันล้านเหรียญฯ ต่อมาประธานาธิบดีหู จินเทาเดินทางไปร่วมประชุมเอเปคที่เมืองปูซานของเกาหลีใต้ที่จัดขึ้นในระหว่างวันที่ 18 – 19 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 และประชุมสุดยอดกับผู้นำเกาหลี ก่อให้เกิดความร่วมมือแบบทวิภาคีในด้านการทูต ความมั่นคง เศรษฐกิจและการค้าแบบก้าวกระโดดขึ้น โดยจีนกลายเป็นตลาดส่งออกที่ใหญ่ที่สุดของเกาหลีใต้แทนตลาดสหรัฐอเมริกา

(3) อุปสรรคและการแก้ปัญหา แม้ว่าในภาพรวมความสัมพันธ์ระหว่างจีน – เกาหลีใต้จะเป็นไปด้วยดีและพัฒนาไปในทิศทางที่เพิ่มขึ้นดังที่กล่าวมาแล้วก็ตาม แต่ปัญหาการกระทบกระทั่งระหว่างกันก็เกิดขึ้นเป็นระยะๆ เช่นเดียวกัน จนบางครั้งแทบจะมีการคาดหมายกันว่า ความสัมพันธ์อาจสะดุดหยุดลงเพราะปัญหาความบาดหมางได้หยั่งรากฝังลึกไปในกลุ่มคนทั่วประเทศเกาหลีใต้ ดังตัวอย่างเช่น ในตอนปลายทศวรรษ 1990 เกษตรกรจีนได้ส่งกระเทียมไปขายยังตลาดเกาหลี ผู้คนนิยมบริโภคเพราะราคาถูกกว่าของเกาหลี ทำให้ชาวเกาหลีใต้ประท้วงเพราะขายผลผลิตไม่ได้ โดยมีการเดินขบวนให้รัฐบาลยุติการนำเข้า การประท้วงในครั้งนั้นเป็นเสมือนนำชาติเข้าสู่สงคราม

กับจีน ทำให้จีนเตือนเกาหลีถึงพฤติกรรมที่ก้าวร้าวของผู้เดินขบวน ซึ่งอาจจะก่อให้เกิดผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

กรณีต่อมาก็คือ สื่อมวลชนเกาหลีตีพิมพ์บทความกล่าวหาว่า ได้พบไข่พยาธิในกิมจิหรือผักคอง 10 ตัวอย่างที่ส่งจากจีนไปขายในเกาหลี และสมาชิกรัฐสภาคนหนึ่งอ้างว่า ได้พบสารตะกั่วในกิมจิจากจีนด้วย การประโคมข่าวก่อให้เกิดการประท้วงจากรัฐบาลจีนที่เห็นว่า เกาหลีพยายามสร้างภาพทำลายความน่าเชื่อถือในสินค้าจากจีน ทั้งๆ ที่มีการพบไข่พยาธิในกิมจิที่ผลิตขึ้นในเกาหลีเช่นกัน

กรณีที่สาม ได้แก่ การที่จีนประกาศว่า สุสานหรือหลุมฝังศพที่ตั้งอยู่ในบริเวณภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนซึ่งเกาหลีอ้างว่าเป็นของอาณาจักรโคกูริวนั้น น่าจะเป็นดินแดนส่วนหนึ่งของจีนในอดีตตามหลักฐานที่ค้นพบในการวิจัยในโครงการภาคตะวันออกเฉียงเหนือเมื่อปี ค.ศ. 2002 และจีนขอให้ยูเนสโกประกาศเป็นมรดกโลกในปี ค.ศ. 2003 เหตุการณ์นี้ได้สร้างความไม่พอใจแก่เกาหลีอย่างยิ่งเพราะถือว่าเป็นการบิดเบือนทางประวัติศาสตร์ที่จีนทึกทักเอาว่า อาณาจักรโคกูริวเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรจีนในอดีต ในขณะที่เกาหลีถือว่า เป็นหนึ่งในอาณาจักรโบราณในยุคสามอาณาจักร (โคกูริว เพ็กเจ และชิลลาของเกาหลี) ทำให้เกิดการประท้วงเงินไปทั่ว ประเทศ

จากการสำรวจความคิดเห็นของคนเกาหลีที่มีต่อจีนในปี ค.ศ. 2004 โดยสถานีโทรทัศน์ KBS พบว่า

คนเกาหลีคิดว่าจีนเป็นคู่แข่ง	79.8	เปอร์เซ็นต์
เทคโนโลยีของจีนจะตามเกาหลีทันในทศวรรษหน้า	87.1	เปอร์เซ็นต์
จีนไม่ได้แสดงบทบาททางสร้างสรรค์ในการรวมชาติเกาหลี	74.1	เปอร์เซ็นต์
จีนไม่ได้เป็นมิตรกับเกาหลีเท่าใดนัก	58.2	เปอร์เซ็นต์

แม้ว่าจีน - เกาหลีได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างกันมาแล้ว 12 ปี และมีการแลกเปลี่ยนต่อกันในทุกสาขา ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม ซึ่งมีทั้งปริมาณและคุณภาพเพิ่มขึ้นอย่างเห็นได้ชัด อันนำไปสู่ความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้น อย่างไรก็ตาม คนเกาหลีเริ่มมีข้อสงสัยและมีการมองเป็นลบต่อจีน ทั้งนี้อาจเป็นผลมาจากการอ้างสิทธิ์ทางประวัติศาสตร์ว่า อาณาจักรโคกูริวเป็นของจีน และส่งผลให้คนเกาหลีตระหนักว่า จีนกำลังดำเนินยุทธศาสตร์ของการก้าวไปสู่การเป็นเจ้า (hegemony) และมุ่งให้จีนเป็นศูนย์กลาง (Sino-centrism) ของเอเชีย อันเป็นแผนมุ่งร้ายต่อเกาหลีตามทฤษฎีอันตรายจากจีน (Chinese Threat Theory)

นอกจากนี้ เกาหลีได้มีความไม่แน่ใจที่จะยกย่องจีนให้เป็นพันธมิตรแท้เพราะมีความเคลงใจที่ประธานคิม จองอิลแห่งเกาหลีเหนือได้ไปเยือนจีนอย่างลับๆ ในระหว่างวันที่ 10 - 18 มกราคม ค.ศ. 2006 โดยรัฐบาลจีนไม่ได้เปิดเผยให้สถานทูตเกาหลีใต้ที่ประจำอยู่ในประเทศจีนได้รับรู้อะไรเลย ที่ร้ายไปกว่านั้นก็คือ กระทรวงการต่างประเทศของจีนได้ยื่นข้อต่อเกาหลีใต้ตลอดมาว่า “เรื่องราวของการเยือนของประธานคิมไม่มีมูลความจริงแต่ประการใด” การเยือนครั้งนี้จึงเป็นเหตุการณ์ที่

เกาหลีได้ประจักษ์ชัดว่า จีนมีลัทธิลัทธิคอมมิวนิสต์ในกิจการที่เกี่ยวกับเกาหลีเหนือต่อประเทศของเขา ทำให้เกิดความไม่มั่นใจว่า จีนจะเป็นเพื่อนแท้จริงดังคำสัญญาของที่ประชุมสูงสุดของผู้นำทั้งสองประเทศที่มีขึ้นหลายครั้งหลายคราหรือไม่เพียงใด

ความสัมพันธ์ระหว่างจีน - ญี่ปุ่น

จีนมีความหวาดระแวงญี่ปุ่นมาโดยตลอด ทั้งนี้เป็นผลมาจากประวัติศาสตร์อันขมขื่นที่ญี่ปุ่นก่อสงครามกับจีนใน ค.ศ. 1895 และรุกรานจีนนับตั้งแต่ ค.ศ. 1931 ไปจนกระทั่งเข้ายึดครองภาคตะวันออกเฉียงเหนือของจีนโดยทำหน้าที่จัดตั้งและให้ความคุ้มครองรัฐใหม่แมนจูกับบนแผ่นดินของจีนในระหว่างปลายทศวรรษ 1930 ถึงกลางทศวรรษ 1940 ทำให้การขับตัวทางการทหารของญี่ปุ่นในแต่ละครั้งในคริสต์ศตวรรษที่ 21 เช่น การเพิ่มจำนวนกองกำลังป้องกันตนเอง การแก้ไขรัฐธรรมนูญมาตราที่ 9 เป็น “นโยบายการป้องกันประเทศของญี่ปุ่นในยุคหลังสงคราม: เพื่อให้เป็นที่รับรู้กันว่า ญี่ปุ่นมีกองทัพเพื่อการปกป้องตนเอง” เป็นอาทิ ได้สร้างความกังวลใจให้กับจีน(และเกาหลี) เป็นอย่างยิ่ง เพราะเกรงว่าญี่ปุ่นกำลังจะก้าวไปสู่รัฐทหารอีกครั้ง ในทางกลับกัน จีนได้ลงทุนสร้างแสนยานุภาพทางทหารขึ้นเมื่อภาวะเศรษฐกิจของดินแดนมังกรได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วในตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ทำให้ญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ต่างแสดงความไม่สบายใจและเกรงว่า สถานการณ์จะเป็นไปตามทฤษฎีภัยคุกคามจากจีน (Chinese Threat Theory) ที่จีนจะมีบทบาทสำคัญทางการทหารมากขึ้นในภาคพื้นแปซิฟิก

ในขณะที่เดียวกัน มรดกแห่งความขัดแย้งระหว่างจีน-ญี่ปุ่นในเรื่องการอ้างสิทธิเหนือหมู่เกาะเตี้ยยวี่ อีกทั้งเนื้อความในหนังสือเรียนประวัติศาสตร์ของชั้นมัธยมศึกษาของญี่ปุ่นที่ถูกจีนและเกาหลีกล่าวหาว่าบิดเบือนข้อเท็จจริงนั้น ก่อให้เกิดความสั่นคลอนในด้านความสัมพันธ์ และส่งผลให้เกิดความตึงเครียดระหว่างประเทศทั้งสองเป็นระยะๆ มาจนกระทั่งทุกวันนี้

อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางข้อขัดแย้งที่มีมากมายดังที่เพิ่งกล่าวถึง ก็ไม่ทำให้จีนและญี่ปุ่นต้องเผชิญหน้ากันและกันแต่เพียงอย่างเดียว ทั้งนี้เป็นเพราะจีนต้องพึ่งพาญี่ปุ่นในด้านเงินทุน การลงทุนเทคโนโลยี และตลาดรองรับสินค้าจากจีน ปัจจุบัน ญี่ปุ่นยังคงเป็นประเทศที่ทรงพลังอำนาจทางเศรษฐกิจเป็นอันดับที่ 2 ของโลก เป็นแหล่งเงินทุน และมีเทคโนโลยีเป็นเลิศในแทบทุกสาขา รวมทั้งเป็นประเทศแรกที่เปิดความสัมพันธ์ทางการค้าและเศรษฐกิจกับจีนภายหลังการปฏิวัติทางวัฒนธรรมสิ้นสุดลง ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงมีบทบาทสำคัญต่อจีนในหลายด้านนับตั้งแต่ต้นทศวรรษที่ 1970 เป็นต้นมา แต่ถึงกระนั้นก็ตาม จีนก็ถือว่าญี่ปุ่นเป็นคู่แข่งสำคัญทั้งทางด้านการทหารและเศรษฐกิจ อีกทั้งยังฝังใจกับเหตุการณ์ในอดีตที่ญี่ปุ่นกระทำการอย่างโหดร้ายทารุณกับประเทศจีนในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นมีความซับซ้อน มีทั้งรุกและรับสลับกันไป นอกจากนี้ เราไม่อาจอธิบายได้อย่างชัดเจนถึงความสัมพันธ์แบบทวิภาคีระหว่างประเทศทั้งสอง เนื่องจากมีตัวแปรอื่น เช่น สหรัฐอเมริกา ใต้หวัน เกาหลีเหนือ เกาหลีใต้ และประเทศอื่นๆ ทั่วยุโรป ตะวันออกกลาง และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นตัวละครที่สำคัญในการ

แสดงบทบาทเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ของจีน-ญี่ปุ่นในยุคปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนนี้ไม่อาจกล่าวครอบคลุมเนื้อหาสาระได้ทั้งหมด เพราะมีเหตุการณ์มากมายเกิดขึ้นในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ดังนั้น จึงจะขอกล่าวเฉพาะประเด็นหลักๆ ที่จีนมีเป้าหมายในการมองและสร้างความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นอย่างไร หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ จีนมีจุดยืนอย่างไรต่อญี่ปุ่น

ดังที่กล่าวแล้วในตอนต้นว่า ภาวะเศรษฐกิจของจีนได้เจริญเติบโตอย่างรวดเร็วในช่วง 25 ปีที่ผ่านมา และคาดการณ์ต่อไปภายหน้าว่า จะมีขนาดเศรษฐกิจใหญ่กว่าญี่ปุ่นภายในปี ค.ศ. 2050 และอาจจะก้าวล้ำนำหน้าสหรัฐอเมริกาในตอนปลายของคริสต์ศตวรรษที่ 21 นี้ อีกทั้งจำนวนประชากรที่มีมากกว่า 1,300 ล้านคนก็เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่เป็นพื้นฐานที่ทำให้จีนมีความมั่นใจและแสดงออกถึงความเป็นชาติมหาอำนาจใหญ่ที่สุดประเทศหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญต่อเอเชียและต่อโลก

1. ด้านการเมือง

จีนอยู่เคียงข้างเกาหลีเหนือ และได้รับการสนับสนุนจากรัสเซียในการต่อต้านการครอบครองความเป็นเจ้า (hegemony) ของสหรัฐฯ ซึ่งเป็นประเทศพันธมิตรสำคัญของญี่ปุ่น ในขณะที่เกาหลีใต้ใช้นโยบายโอนอ่อนต่อเกาหลีเหนือตามแนวทางของอดีตประธานาธิบดีคิม เด จุง ที่เรียกว่า Sunshine policy อีกทั้งประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียน ได้ยึดและปฏิบัติต่อเกาหลีเหนือฉันท์บ้านพี่เมืองน้อง ในขณะที่เดียวกันก็ปฏิเสธนโยบายแข็งกร้าวต่อเกาหลีเหนือเพราะเกรงว่า หากเกาหลีเหนือถูกดัดแปลงให้จนตรอกแล้ว อาจใช้กำลังทหารและอาวุธที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูง (weapons of mass destruction - WMD) โจมตีและรุกรานเกาหลีใต้ได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ขั้วทางการเมืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ แบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายหนึ่งได้แก่ จีน เกาหลีเหนือ และรัสเซีย ส่วนอีกฝ่ายหนึ่งได้แก่ ญี่ปุ่นและสหรัฐอเมริกา (รวมทั้งไต้หวัน) ส่วนเกาหลีใต้มีความโน้มเอียงไปทางฝ่ายญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ในบางกรณี และโน้มเอียงไปทางจีนในบางกรณี

จีนกับเกาหลีเหนือได้ร่วมรบต่อสู้กับกองทัพพันธมิตรในสงครามเกาหลี (ค.ศ. 1950 - 1953) และจีนเป็นประเทศหลักในการให้ความช่วยเหลือเกาหลีเหนือที่ทำการปกครองในระบบคอมมิวนิสต์เดียวกันในการบูรณะฟื้นฟูประเทศหลังสงคราม และในการพัฒนาประเทศนับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน ส่วนจีนเองนั้นเมื่อเริ่มฟื้นฟูเศรษฐกิจและก้าวหน้าทัดเทียมประเทศอุตสาหกรรมได้บ้างแล้ว ก็ต้องการก้าวขึ้นเป็นผู้นำในทางการเมืองระหว่างประเทศ ดังนั้น จีนจึงใช้เกาหลีเหนือซึ่งเป็นประเทศเล็กๆ ทำการท้าทายสหรัฐฯ และญี่ปุ่นด้วยการอ้างว่า สามารถพัฒนาอาวุธนิวเคลียร์ขึ้นมาได้ ซึ่งก็เป็นที่ประจักษ์แล้วว่า เกาหลีเหนือสามารถผลิตระเบิดนิวเคลียร์ขึ้นมาได้จริงๆ โดยทำการทดลองเมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2006 อีกทั้งได้ทดลองยิงขีปนาวุธได้ในปี ค.ศ. 1998 และ ค.ศ. 2006 ไปตกในทะเลญี่ปุ่น อาวุธที่มีอานุภาพการทำลายล้างสูงนี้ได้รับการช่วยเหลือทางเทคโนโลยีส่วนหนึ่งมาจากจีนและรัสเซีย

ญี่ปุ่นได้ทำการคัดค้านอย่างแข็งขันที่เกาหลีเหนือครอบครองอาวุธ WMD เพราะญี่ปุ่นถือว่าเป็นภัยคุกคามต่อญี่ปุ่นโดยตรง และญี่ปุ่นก็ไม่เชื่อใจว่าเกาหลีเหนือจะกระทำตามสิ่งที่บอกแก่

ประชาคมโลกภายหลังได้รับการประณามจากประเทศต่างๆ และองค์การสหประชาชาติเมื่อทำการทดลองอาวุธ WMD ในแต่ละครั้ง ดังตัวอย่างเช่น

- 31 สิงหาคม 1998: ทดลองยิงขีปนาวุธเตโปดอง 1 ขีปนาวุธพิสัยไกลไปตกในมหาสมุทรแปซิฟิก
- 13 กันยายน 1999: เกาหลีเหนือประกาศหยุดการทดลองยิงขีปนาวุธพิสัยไกล
- กันยายน 2002: เกาหลีเหนือเจรจาตกลงขยายการเลิกทดลองยิงขีปนาวุธต่อไปจากปี ค.ศ. 2003 ในการประชุมสุดยอดกับผู้นำญี่ปุ่น
- พฤษภาคม 2004: เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธพิสัยไกลไปตกลงในทะเลญี่ปุ่น
- มีนาคม 2006: เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธพิสัยไกลสองลูก
- 18 พฤษภาคม 2006: ญี่ปุ่นรายงานว่เกาหลีเหนือเคลื่อนย้ายขีปนาวุธไปยังฐานยิง สื่อบางชนระบุว่า เป็นขีปนาวุธเตโปดอง 2
- 5 กรกฎาคม 2006: เกาหลีเหนือยิงขีปนาวุธ 7 ลูก ได้แก่ สกั๊ด โรดอง และเตโปดอง 2

อาณาเขตของขีปนาวุธของเกาหลีเหนือ

ชื่อ	พิสัย (กม.)	เป้าหมายถึง
KN-2	100 – 200	เกาหลีใต้
Hwasong – 5	300	เกาหลีใต้
Hwasong – 6	500	เกาหลีใต้
Scud – D	700	เกาหลีใต้
Rodong	1,300	เกาหลีใต้
Taepodong	2,500 – 4,000	ญี่ปุ่น โอกินาวา กวม
Taepodong – 2	3,500 – 6,000 (ขั้นที่ 2)	สหรัฐอเมริกา
	3,500 – 15,000 (ขั้นที่ 3)	สหรัฐอเมริกา

ที่มา Yonhap News.

ภายหลังการทดลองยิงขีปนาวุธของเกาหลีเหนือในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2006 ญี่ปุ่นได้ประกาศมาตรการโต้ตอบการกระทำของเกาหลีเหนือ คือ การคว่ำบาตรทางเศรษฐกิจ ด้วยการห้ามนำเข้าสินค้าทุกประเภทจากเกาหลีเหนือ ห้ามเรือของเกาหลีเหนือเข้าจอดที่เมืองท่าใดๆ ของญี่ปุ่น ห้ามคนเกาหลีเหนือเข้าประเทศ ห้ามการโอนเงินจากญี่ปุ่นไปยังเกาหลีเหนือ และห้ามทำการค้าสินค้า 15 ชนิดที่เกี่ยวกับอาวุธ WMD คำประกาศของญี่ปุ่นนี้ทำให้เกาหลีเหนือเตือนญี่ปุ่นว่าจะได้รับการโต้ตอบอย่างรุนแรงต่อมาตรการเหล่านี้ อย่างไรก็ตาม นายโจเซฟ โคลแมนแห่งสำนักข่าวเอพี กล่าวว่า เกาหลีเหนือยังคงสามารถลักลอบจำหน่ายอุปกรณ์และอาวุธนิวเคลียร์ไปยังกลุ่มผู้ซื้อในตลาดมืดได้ ในขณะที่ Andrei Lankov อาจารย์ชาวรัสเซีย คาดคะเนว่า จีนอาจคาดหวังที่จะรวมดินแดนส่วนหนึ่งของเกาหลีเหนือเข้าเป็นของจีนหากรัฐบาลประเทศนั้นล่มสลาย ดินแดนส่วนนี้หมายถึงบริเวณที่ตั้งอาณาจักรโคกูริว (37 BC. – 668) และอาณาจักรเพลเส (ค.ศ. 698 – 926) ที่อยู่ในจีนและเกาหลีเหนือในปัจจุบัน

ตามปกติแล้ว เกาหลีเหนือทำการค้าขายกับจีนเป็นหลัก โดยในปี ค.ศ. 2000 มูลค่าการค้าระหว่างกันเท่ากับ 488 ล้านดอลลาร์และเพิ่มเป็น 1,581 ล้านดอลลาร์ในปี ค.ศ. 2005 หรือร้อยละ 39 ของมูลค่าการค้ากับต่างประเทศทั้งหมด ต่อมาภายหลังการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ เกาหลีเหนือได้เรียกร้องขอเงินช่วยเหลือจากจีนเพิ่มขึ้นจาก 1.3 พันล้านเหรียญต่อปีเป็น 3.5 พันล้านเหรียญ ซึ่งจีนก็มีได้ปฏิเสธ แต่เกาหลีเหนือต้องอยู่ในอำนาจการบงการของจีน

จากหลักฐานที่กล่าวมานี้ ทำให้เชื่อได้ว่า จีนมีบทบาทสำคัญที่อยู่เบื้องหลังการกระทำของเกาหลีเหนือ และพร้อมที่จะปกป้องเกาหลีเหนือหากถูกข่มขู่ ดังเช่นกรณี กระทรวงต่างประเทศของจีนออกมาประกาศทันทีภายหลังที่เกาหลีเหนือทดลองระเบิดนิวเคลียร์เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม ค.ศ. 2006 ว่า จีนจะไม่เปลี่ยนแปลงนโยบายความสัมพันธ์ที่ดีต่อเกาหลีเหนือ ไม่ว่าจะอะไรจะเกิดขึ้น ดังนั้น ญี่ปุ่นจึงถือว่า นี่เป็นจุดยืนของจีนที่มีต่อญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกา

ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างถือว่า อีกฝ่ายหนึ่งเป็นภัยคุกคามต่อประเทศของตน โดยจีนรู้สึกหวั่นวิตกต่อแสนยานุภาพของกำลังทหารของญี่ปุ่น ดังที่ สำนักข่าวซินหัวของจีนอ้างว่า ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 ญี่ปุ่นมีเรือรบหลักประจำการ 160 ลำ มีรถถัง 1,200 คัน มีกำลังทหาร 13 กองพล ซึ่งเป็นกองกำลังที่ไม่มีลักษณะเป็นเพียงเพื่อป้องกันตนเองเท่านั้น จีนจึงตระหนักว่า นี่คงเป็นการรื้อฟื้นลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่น และยังมีปฏิญญาร่วมว่าด้วยความมั่นคงระหว่างญี่ปุ่น – สหรัฐอเมริกา ในปี ค.ศ. 1996 และในตอนต้นสหัสวรรษใหม่นี้แล้ว จีนก็มั่นใจว่าเป็นแนวทางในเชิงรุกและอาจนำไปสู่การสกัดกั้นจีน อันจักส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพและการพัฒนาในภูมิภาคเอเชียตะวันออก

2. หมู่เกาะเตี้ยยวี

ข้อพิพาทเรื่องดินแดนที่จีนและญี่ปุ่นต่างอ้างว่ามีกรรมสิทธิ์เหนือหมู่เกาะเตี้ยยวี หรือที่ญี่ปุ่นเรียกว่า เซนกากุ ซึ่งเป็นหมู่เกาะเล็กๆ จำนวน 8 เกาะ ไม่มีผู้อยู่อาศัย มีพื้นที่รวมกันราว 6.3

ตารางกิโลเมตร ตั้งอยู่ในบริเวณทะเลจีนตะวันออก ห่างจากทิศตะวันออกเฉียงเหนือของไต้หวันราว 200 กม. และห่างจากเกาะโอกินาวาทิศตะวันตกเฉียงใต้ราว 300 กม. โดยจีนได้อ้างกรรมสิทธิ์เหนือเกาะว่า ได้ครอบครองมาตั้งแต่ปี ค.ศ. 1403 ในสมัยราชวงศ์ชิง ในขณะที่ญี่ปุ่นอ้างว่า ตอนที่ชาวญี่ปุ่นค้นพบหมู่เกาะเหล่านี้ นอกจากจะไม่มีผู้คนอาศัยอยู่แล้ว ยังไม่พบร่องรอยของการควบคุมของจีน ดังนั้นรัฐบาลญี่ปุ่นจึงได้ผนวกเข้าเป็นดินแดนของญี่ปุ่นในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหมู่เกาะริวกิวหรือโอกินาวาในเดือนมกราคม ค.ศ. 1895 ก่อนที่ญี่ปุ่นจะได้ไต้หวันมาครอบครองตามสนธิสัญญาชิโมะโนะเซกิ

ในเดือนกันยายน ค.ศ. 1997 รัฐบาลญี่ปุ่นได้ทำข้อตกลงกับจีนว่า ให้เก็บเรื่องใครควรเป็นเจ้าของหมู่เกาะนี้ไว้ก่อน และได้สถาปนาเขตจัดการร่วมกัน (joint management zone) ที่กินพื้นที่กว้าง 200 ไมล์โดยอนุญาตให้ทำการประมงได้ทั้งสองประเทศและร่วมมือกันในการใช้ทรัพยากรในบริเวณดังกล่าว

ต่อมา ในปี ค.ศ. 2005 ข้อพิพาทหมู่เกาะเตี้ยวิไม่ได้อันเป็นประเด็นขัดแย้งมากไปกว่ากรณีความขัดแย้งในบริเวณทะเลจีนตะวันออก (East China sea) เพราะบริเวณดังกล่าวเป็นเส้นแบ่งเขตแดนทางทะเลของทั้งสองประเทศ ซึ่งต่างถือเป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะของตน และเป็นบริเวณที่เชื่อกันว่า ได้ก้นทะเลนี้เป็นแหล่งแก๊สธรรมชาติและน้ำมัน ที่แต่ละฝ่ายต่างแข่งขันกันเพื่อค้นหาทรัพยากรธรรมชาติเหล่านี้ โดยทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างกล่าวหากันว่า อีกฝ่ายหนึ่งเข้ามาขุดเจาะน้ำมันและแก๊สในเขตน่านน้ำของตน จึงเรียกร้องให้ฝ่ายตรงข้ามหยุดการทำกิจกรรมนั้นเสีย

ต่อมา นายกรัฐมนตรีโคอิซุมิได้เสนอให้จีนและญี่ปุ่นแก้ไขข้อพิพาทนี้เมื่อเดือน เมษายน ค.ศ. 2005 โดยหันหน้ามาเจรจากันเพื่อทำให้ “ทะเลแห่งความขัดแย้ง” มาเป็น “ทะเลแห่งความร่วมมือ” ทำให้สถานการณ์ความตึงเครียดทะเลเบาบางลงบ้าง อย่างไรก็ตาม การโจมตีระหว่างกันในเรื่องดังกล่าวได้ปรากฏผ่านสื่อสารมวลชนของทั้งสองประเทศอย่างต่อเนื่อง จึงสร้างความไม่พอใจให้แก่สาธารณชนชาวจีนและชาวญี่ปุ่นเรื่อยมา

3. ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและสังคม

อัตราส่วนของการลงทุนโดยตรงของญี่ปุ่นในจีนมีจำนวนไม่มากนักเมื่อเทียบกับของฮ่องกง เกาหลีใต้ ไต้หวัน และสหรัฐฯ แต่มูลค่าการลงทุนมีมากกว่าของเกาหลีใต้ ไต้หวัน และสหรัฐฯ ยกเว้นในปี ค.ศ. 2004 ที่มูลค่าการลงทุนของเกาหลีใต้มีมากกว่าของญี่ปุ่น กล่าวคือ ญี่ปุ่นลงทุนโดยตรงในจีนราวปีละ 5-6 พันล้านเหรียญ

ส่วนการค้าระหว่างจีน-ญี่ปุ่นกลับมีปริมาณและมูลค่าเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว เช่น ค.ศ. 2003 เพิ่มขึ้นร้อยละ 30.4 จากปีก่อน และเพิ่มอย่างต่อเนื่องเป็นร้อยละ 26.7 และ 12.9 ในปี 2004 และ 2005 ตามลำดับ มูลค่าทางการค้าในปี ค.ศ. 2005 มีดังนี้ ญี่ปุ่นส่งออกไปยังจีน 80.3 พันล้านเหรียญ นำเข้าจากจีน 109 พันล้านเหรียญ รวมมูลค่าทางการค้าทั้งสิ้น 189.3 พันล้านเหรียญ ทำให้จีนกลายเป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น โดยญี่ปุ่นเป็นฝ่ายเสียเปรียบดุลการค้า

ในด้านสังคมนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างจีนกับญี่ปุ่นได้เสื่อมถอยลงไปนับตั้งแต่ นายโคอิซุมิ ได้รับเลือกเป็นผู้นำญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะข้อขัดแย้งที่จีนยังจำฝังใจก็คือ หนี่ทางประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นย่ำยีตั้งแต่ปี ค.ศ. 1895 เป็นต้นมา ต่อมาในตอนต้นปี ค.ศ. 2005 เมื่อกระทรวงศึกษาธิการญี่ปุ่นอนุมัติหนังสือแบบเรียนประวัติศาสตร์ระดับชั้นมัธยมต้นที่มีเนื้อหาปกปิดความโหดร้ายทารุณของทหารญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ทางการเงินจึงเรียกทูตญี่ปุ่นในกรุงปักกิ่งเข้าพบเพื่อประท้วง อย่างไรก็ตาม ผู้นำรัฐบาลญี่ปุ่นคนดังกล่าวยังคงเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิเป็นประจำทุกปีโดยไม่รับฟังการทัดทานจากจีนและเกาหลีได้เลย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกันเสื่อมทรามลงอย่างต่อเนื่องในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21

ความตึงเครียดได้ปะทุถึงขั้นสูงสุดเมื่อชาวจีนนับหมื่นเดินขบวนในกลางกรุงปักกิ่งเมื่อวันที่ 9 เมษายน ค.ศ. 2005 จากย่านไห่เตียน ผ่านมหาวิทยาลัยปักกิ่งทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ มุ่งตรงไปยังหน้าสถานทูตญี่ปุ่น หลายคนถือธงชาติจีนและแผ่นป้ายข้อความต่อต้านญี่ปุ่น และร้องตะโกนถ้อย “ญี่ปุ่นจงพินาศ” “ต่อต้านสินค้าญี่ปุ่น” และ “ช่วยกันขัดขวางที่นั่งสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคง” (ญี่ปุ่นพยายามขอสมัครเข้าเป็นสมาชิกถาวรในคณะมนตรีความมั่นคงขององค์การสหประชาชาติ) นับเป็นการชุมนุมครั้งใหญ่ที่สุดของชาวจีนนับตั้งแต่ครั้งการปิดล้อมทูตสหรัฐฯ ในกรุงปักกิ่ง หลังจากเกิดเหตุการณ์เครื่องบินรบขององค์การนาโตที่ระเบิดถูกสถานทูตจีนในกรุงเบลเกรดในระหว่างสงครามโคโซโว ต่อมา การประท้วงได้ลุกลามไปยังเมืองต่างๆ ของจีน เช่น เซ่นหยาง เซียงไฮ้ ชูไฮ้ และเฉิ่นตู นับเป็นเวลากว่า 3 สัปดาห์ โดยผู้ประท้วงได้บุกทำลายข้าวของ อาคารสถานทูต และสินค้าญี่ปุ่นเสียหายเป็นจำนวนมาก

ปัญหาความสัมพันธ์ที่เลวร้ายระหว่างประเทศทั้งสอง ทำให้ประชากรชาวจีนจำนวนถึงร้อยละ 62.9 รู้สึกไม่ดีต่อญี่ปุ่น (feel very bad) ในขณะที่คนจีนกว่าร้อยละ 50 บอกว่า ไม่ต้องการเงินช่วยเหลือ (ODA) จากญี่ปุ่น เพื่อมิให้ญี่ปุ่นใช้เป็นเครื่องต่อรองกับจีน ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับสูงของจีน ชื่อ นายลี่ จ้าวซิง ได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของจีน-ญี่ปุ่นถึงจุดต่ำสุดในรอบ 30 ปีหลังจากที่ทั้งสองประเทศเปิดความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเมื่อปี ค.ศ. 1972 เป็นต้นมา โดยต่างฝ่ายต่างกล่าวหากันว่า มีการปลุกระดมให้เกิดความเกลียดชังในหมู่ประชาชนระหว่างกันขึ้น อีกทั้งจีนยังกล่าวหาว่า ญี่ปุ่นกำลังจะมุ่งกลับไปสู่ลัทธิขงจื้อหรือลัทธิทหารนิยม ดังนั้น การที่จะหยุดยั้งการกระทำของญี่ปุ่น จึงต้องมีการประท้วงมิให้ญี่ปุ่นก้าวล้ำเส้นเข้าไปสู่การเป็นชาติจักรวรรดินิยมดังเช่นอดีต

ความสัมพันธ์อันร้ายแฉานที่กล่าวถึงข้างต้นได้ลดระดับความรุนแรงลงเมื่อ นายโคอิซุมิ ได้หมดวาระการดำรงตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีลง ดังจะได้กล่าวในรายละเอียดในหัวข้อถัดไป

ความสัมพันธ์ระหว่าง เกาหลีใต้-จีน

ในยุคใหม่นี้ จีนประสบความสำเร็จในการพัฒนาประเทศ นับตั้งแต่เปิดรับการลงทุนจากต่างประเทศในราว ปี ค.ศ. 1978 เป็นต้นมา อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในทศวรรษ 1980-1990 จนถึงตอนต้นคริสต์ศตวรรษที่ 21 อยู่ในลำดับต้นๆ ของโลก สาเหตุสำคัญของความก้าวหน้า

ของจีนเป็นผลมาจากนโยบายที่ทันสมัยของนายเติ้ง เลี้ยวผิงที่ประกาศใช้ในตอนปลายของทศวรรษที่ 1970 และได้เปลี่ยนเป็นเศรษฐกิจการตลาดตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกัน บรรษัทธุรกิจอุตสาหกรรมของชาติต่างๆ เริ่มต้นจากสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นได้เข้าไปลงทุนในจีนในช่วงเริ่มต้นการเปิดประเทศ ต่างได้รับความสำเร็จในการดำเนินกิจการ ทำให้นักธุรกิจจากประเทศในยุโรป ฮองกง และได้หวันได้เล็งเห็นศักยภาพที่จีนมีตลาดภายในประเทศกว้างใหญ่เพราะมีประชากรถึง 1,300 ล้านคน มีแรงงานเหลือเฟือและค่าจ้างแรงงานต่ำมาก อีกทั้งมีทรัพยากรมากมายที่สามารถนำมาใช้ในการผลิต จึงพากันหลั่งไหลเข้าไปลงทุนในจีน

ภายหลังที่เกาหลีใต้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตกับจีนในปี ค.ศ. 1992 รัฐบาลและนักธุรกิจเกาหลีใต้ต่างตระหนักดีว่า เขาเป็นกลุ่มที่ตามหลังประเทศอื่นๆ ที่เข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในจีน (เป็นความรู้สึกเช่นเดียวกับความล่าช้าในการเข้าไปทำการค้าและการลงทุนกับประเทศในกลุ่มอาเซียน เมื่อเปรียบเทียบกับนักลงทุนจาก ญี่ปุ่น ไต้หวัน และฮ่องกง) ดังนั้น นักธุรกิจชาวเกาหลีใต้จึงทุ่มเทพลังทุกทางเพื่อบุกตลาดการค้าและการลงทุนในจีน ยังผลให้ปริมาณและมูลค่าการค้าและการลงทุนของทั้งสองประเทศพุ่งพรวดสูงขึ้นอย่างรวดเร็ว

เนื่องจากเกาหลีใต้ได้รับความสำเร็จในการพัฒนาประเทศที่อัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับสูงในทศวรรษที่ 1970 – 1980 และมีระดับการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยมาก่อนจีน ทำให้เกาหลีใต้มีความรู้สึกหึงพ้อง มองจีนว่าล่าหลัง และต้องพึ่งพาการค้าการลงทุนจากประเทศของเขา อีกทั้งการเข้าไปในจีนก็เพื่อ “แสวงหาผลประโยชน์จากจีน” แต่เมื่อจีนได้เร่งรัดพัฒนาประเทศและมีศักยภาพในการก้าวขึ้นเป็นเสือเศรษฐกิจและผู้นำทางการเมืองของเอเชียและของโลก นอกจากนี้ จีนยังได้อ้างว่าอาณาจักรโคกูริวในอดีตเป็นส่วนหนึ่งของประเทศจีน ทำให้คนเกาหลีใต้มีความรู้สึกว่าจีนเป็นประเทศที่เป็น “ภัยคุกคาม” (China Threat) ต่อประเทศของตน

จากการสำรวจประชามติของสถานีโทรทัศน์ KBS ประชากรเกาหลีใต้ที่มีอายุเกิน 20 ปี จำนวน 1,000 คนในปี ค.ศ. 2004 พบว่า ร้อยละ 79.8 ของผู้ตอบคำถามมีความเห็นว่า จีนเป็นประเทศคู่แข่ง (competitor) ร้อยละ 87.1 เชื่อว่าเทคโนโลยีของจีนจะก้าวเท่าทันกับของเกาหลีใต้ภายใน 10 ปีข้างหน้า และร้อยละ 74.1 ไม่เชื่อว่าจีนจะแสดงบทบาทสำคัญในการรวมชาติของเกาหลี นั่นหมายความว่า คนเกาหลีใต้ต่างมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อจีนเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ และยิ่งจีนดำเนินนโยบายว่าจะเป็นผู้นำและครอบครองความเป็นเจ้า (Sino-centralism and hegemony) ก็ยิ่งทำให้คนเกาหลีใต้มองจีนว่าเป็นภัยอันตรายที่น่ากลัวต่อเกาหลี (a potential threat to Korea)

อย่างไรก็ตาม สิ่งที่คนเกาหลีใต้ภาคภูมิใจที่มีสถานภาพและอิทธิพลเหนือจีนได้แก่

(1) สถานภาพทางเศรษฐกิจ แม้ว่าขนาดของเศรษฐกิจ (ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ) ของจีนจะใหญ่กว่าเกาหลี ทั้งนี้เป็นเพราะจีนมีอาณาบริเวณกว้างใหญ่ไพศาลและมีประชากรมากกว่า ทำให้ประชากรของเกาหลีแต่ละคนมีรายได้สูงกว่าจีนมาก และมีพลังอำนาจในการซื้อสูงกว่าหลายเท่าตัว ส่งผลให้มีปริมาณเงินทุนจำนวนมากเพื่อใช้ในการลงทุนทั้งในและต่างประเทศ

(2) สถานภาพทางเทคโนโลยี เกาหลีใต้มีประชากรที่มีความรู้สูงและมีเทคโนโลยีในการผลิตสูง จึงสามารถผลิตสินค้าได้หลากหลายชนิด โดยส่วนใหญ่เป็นสินค้าอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีระดับสูง ในขณะที่จีนผลิตสินค้าประเภทใช้แรงงานมาก

จากสถานภาพทางเศรษฐกิจและระดับเทคโนโลยีที่เกาหลีใต้มีระดับสูงกว่าจีนนี้เอง ทำให้บริษัทของเกาหลีเป็นจำนวนมากเข้าไปลงทุนในจีน โดยมีมูลค่าการลงทุนอยู่ในระดับสูงของประเทศที่เข้าไปลงทุนในจีนมากที่สุด แต่ในทางกลับกัน การที่มีเงินทุนต่างประเทศไหลเข้าไปในจีนเป็นจำนวนมากนี้เอง กลับกลายเป็นว่า จีนไปแย่งการลงทุนจากต่างประเทศไปจากเกาหลี เกือบหมดแล้วยังผลให้ปริมาณการลงทุนในเกาหลีลดลงอย่างเห็นได้ชัด คนและรัฐบาลเกาหลีได้จึงถือว่าจีนเป็นประเทศคู่แข่งที่สำคัญ

รายได้ต่อหัว (GDP Per capita)

(อำนาจในการซื้อ)

จีน	6,800	เหรียญสหรัฐ	(2005 est.)
เกาหลีใต้	20,400	เหรียญสหรัฐ	(2005 est.)

Source CIA Factbook online – update 8 Aug. 2006

(3) กระแสเกาหลี (Korean wave) คนเกาหลีต่างโลดโผนที่กระแสวัฒนธรรมเกาหลี เช่น Pop music ละคร โทรทัศน์ ภาพยนตร์ เกมออนไลน์ ฯลฯ ได้ไหลทะลักเข้าไปในจีน ญี่ปุ่น ไต้หวัน และในประเทศแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจีนที่แฟนละครและวัยรุ่นต่างนิยมชมชอบไปจนถึงคลังโคล้กระแสวัฒนธรรมเกาหลีอย่างกว้างขวาง ความภาคภูมิใจที่สุดก็คงเป็นเพราะจีนและญี่ปุ่นต่างรับกระแสเกาหลีแทบทุกหัวระแหงของสังคมต่างๆ ที่ในอดีตเกาหลีตกอยู่ภายใต้การเป็นอาณานิคมทางการเมืองและวัฒนธรรมของประเทศที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองมานานนับพันปี

คำว่า “กระแสเกาหลี” เป็นคำศัพท์ในภาษาจีนที่ออกเสียงว่า “ฮันลิว” (hanliu) หรือ “ฮันริว” (hanryu ในภาษาเกาหลี) ซึ่งใช้เรียกระแสวัฒนธรรมเกาหลีที่โหมพัดเข้าไปในจีนและกลายเป็น “กระแสที่แรงจัด” นับตั้งแต่ ค.ศ. 2000 เป็นต้นมา เมื่อวัฒนธรรมร่วมสมัย (pop culture) ของเกาหลีไหลบ่าเข้าไปในจีน คนจีนได้ให้ความสนใจและเรียนรู้เรื่องราวของเกาหลี ตลอดจนลอกเลียนแบบการแต่งกาย การรับประทานอาหาร และเดินทางไปท่องเที่ยวในเมืองโซมอย่างไม่ขาดสาย

จี วุก-ยุน ศาสตราจารย์สาขาวรรณคดีจีนแห่งมหาวิทยาลัยโซกังก์ได้ย้าว่า กระแสเกาหลีเป็นการยึดเกาหลีเป็นศูนย์กลางภายใต้สมมติฐานที่ว่า วัฒนธรรมเกาหลีสูงส่งกว่าของจีน ก่อให้เกิดการไหลบ่าวัฒนธรรมร่วมสมัยหรือ popular culture ของเกาหลีเข้าไปในจีนโดยถือว่าวัฒนธรรมนี้เป็น

สินค้า (economic commodity) ที่มีตราของชาติเกาหลี (brand name) และเป็นวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นเอกลักษณ์ของเกาหลีและของเอเชียตะวันออก (new cultural code in East Asia) ที่แข่งขันกับวัฒนธรรมร่วมสมัยของชาติตะวันตกและอเมริกา กระแสเกาหลีได้แพร่กระจายเข้าไปยังประเทศต่างๆ ในเอเชีย ก่อให้เกิดความภาคภูมิใจแก่คนเกาหลียิ่งกว่าสิ่งใด ทำให้คนเกาหลีแทบทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็นรัฐบาล อาจารย์มหาวิทยาลัย ข้าราชการ พ่อค้านักธุรกิจ นักศึกษาและประชาชนทั่วไป ต่างถึงโศกใจที่วัฒนธรรมเกาหลีสร้างความเป็นเจ้าทางวัฒนธรรม (cultural hegemony) เหนือชาติอื่น และใช้เป็นจุดรวมใจของคนในชาติเสมือนหนึ่งเป็นกระแสนิยมประเภทหนึ่ง

การลงทุนโดยตรงในจีน จำแนกตามแหล่งที่มา

แหล่งที่มา สหรัฐฯ)	จำนวนเงินลงทุน (พันล้านเหรียญ)	
	ปี 2004	ปี 2005
ฮ่องกง	19.00	17.95
บริติช เวอร์จิน ไอแลนด์	6.73	9.02
เกาหลีใต้	6.25	5.17
ญี่ปุ่น	5.45	6.53
สหรัฐฯ	3.94	3.06
ไต้หวัน	3.18	2.15
คีแมน ไอแลนด์	2.04	1.95
สิงคโปร์	2.01	2.20
ซามัวตะวันตก	1.13	1.35
เยอรมัน	1.06	1.53

ที่มา กระทรวงพาณิชย์แห่งสาธารณรัฐประชาชนจีน

<http://www.uschina.org/statistics/2006foreigninvestment.html>

จุดยืนของเกาหลีต่อจีนและญี่ปุ่น

ความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจของเกาหลีใต้ก่อให้เกิดความลำพองใจและประสงค์ที่จะก้าวขึ้นไปสู่ความเป็นผู้นำของชาติในแถบเอเชียตะวันออก และเป็นประเทศชั้นนำของโลก เป้าหมายนี้มีใช่เพียงจะเกิดขึ้นในยุคปัจจุบันนี้ แต่เป็นความปรารถนาของผู้นำและประชกรชาวเกาหลีมานานนับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่หนึ่งเมื่อปี ค.ศ. 1962 กล่าวโดยย่อ

ในช่วงแรกของการกระตุ้นให้เกิดการผลิตเพื่อการส่งออก รัฐบาลได้เข้าแทรกแซงกระบวนการผลิตและการตลาดแบบเข้ม โดยมุ่งเน้นอุตสาหกรรมที่ใช้แรงงานมาก (labor intensive industries) ต่อมาเมื่อการผลิตสินค้าประเภทนี้ถึงจุดอิ่มตัว ก็หันไปเน้นอุตสาหกรรมหนักและเคมีภัณฑ์ พอถึงตอนปลายทศวรรษที่ 1980 อุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และเทคโนโลยีการสื่อสารได้รับการผลักดันจากรัฐบาลให้พัฒนาเพื่อเข้าสู่สนามแข่งขันในเวทีโลก

เกาหลีใต้ได้บรรลุความสำเร็จในการพัฒนาในระดับที่เป็นที่น่าพอใจในทศวรรษที่ 1980 และสามารถประกาศศักดาให้ทั่วโลกล่งรู้ในงานมหกรรมการแข่งขันกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อนที่กรุงโซลใน ค.ศ. 1988 จนมีผู้ขนานนามว่า “มหัศจรรย์ด้วยผลงานของมนุษย์บนฝั่งแม่น้ำฮัน” (Man-made miracle on the Han river) ดังนั้น ในยุคการบริหารงานของประธานาธิบดีคิม ยังแจม (ดำรงตำแหน่งในระหว่าง ค.ศ. 1992 – 1997) ได้ประกาศนโยบาย “การนำเกาหลีให้เป็นชาติชั้นนำ” และในปี ค.ศ. 2000 ประธานาธิบดีคิม เดจุง (ดำรงตำแหน่งในระหว่างปี ค.ศ. 1998 – 2002) ได้ย้ำว่า “ในสหัสวรรษใหม่นี้ เราชาวเกาหลีจะเริ่มต้นศักราชใหม่ที่เต็มไปด้วยความหวังและความฝัน โดยจะเน้นสันติภาพ ความมั่งคั่ง และร่วมกันทำให้เกาหลีเป็นชาติชั้นนำของโลก”

การบรรลุความสำเร็จในการพัฒนา โดยเกาหลีได้รับการยอมรับเข้าเป็นสมาชิกองค์การของกลุ่มประเทศร่ำรวย (OECD) เป็นชาติสมาชิกลำดับที่ 29 ใน ค.ศ. 1996 และในปีนั้น ประชาชนมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ 10,548 เหรียญสหรัฐต่อปี ต่อมา เกาหลีใต้ได้เผชิญกับวิกฤตทางด้านการเงินในปี ค.ศ. 1997 ประธานาธิบดีคิม เดจุงได้พลิกวิกฤตให้เป็นโอกาสด้วยการประกาศโครงการหลากหลายโครงการเพื่อให้เกาหลีใต้เป็นชาติชั้นนำในภูมิภาคและของโลก ดังตัวอย่างต่อไปนี้

1. East Asia Economic and Cultural Hub Project

ใน ค.ศ. 2002 ประธานาธิบดีคิม เดจุงได้ประกาศสร้างเมืองใหม่บริเวณแถบเมืองอินซอน (ใกล้กับกรุงโซล) ให้เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของภูมิภาค โดยเน้นให้เป็นศูนย์กลางการลงทุนทั้งจากภายในและจากต่างประเทศที่มีกฎหมายรองรับในเขตอุตสาหกรรมนานาชาติแห่งนี้ว่า บริษัทสามารถปรับ ลด และเลิกจ้างคนงานเมื่อใดก็ได้ มีการใช้ภาษาอังกฤษเป็นภาษากลาง และเป็นศูนย์กลางการเงิน คมนาคม และวัฒนธรรมของภูมิภาคเอเชียตะวันออก

รัฐบาลได้ชี้ให้เห็นว่า เมืองโซล-อินซอนตั้งอยู่ระหว่างศูนย์กลางสำคัญของจีน (ปักกิ่ง – เซี่ยงไฮ้) และของญี่ปุ่น (โอซาก้า – โตเกียว) จึงเป็นบริเวณที่เหมาะสมยิ่งที่จะใช้ศูนย์กลางรวมชาติทั้งสามให้มีความร่วมมืออย่างแน่นแฟ้นต่อกัน

2. East Asia Vision Group (EAVS)

ในปี ค.ศ. 1997 ผู้นำอาเซียน (ASEAN) ได้ร่วมประชุมกันที่เมืองกัวลาลัมเปอร์ประเทศมาเลเซีย โดยได้เชิญชวนผู้นำจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เข้าร่วมหารือด้วย อันเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ที่เรียกกันว่า ASEAN plus Three และได้มีการประชุมอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปี

โดยย้ายไปจัดการประชุมตามเมืองหลวงของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนสลับสับเปลี่ยน
หมุนเวียนกันไป

ในการร่วมประชุมเมื่อวันที่ 16 ธันวาคม ค.ศ. 1998 ณ.กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม
ประธานาธิบดีคิม จองอิลได้เสนอให้จัดตั้ง “กลุ่มวิสัยทัศน์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออก” ขึ้นเพื่อระดม
ความคิดและแสวงหาวิธีการขยายความร่วมมือในทุกด้านและทุกระดับเพื่อการพัฒนาประเทศใน
ภูมิภาค โดยให้มีการรวมกลุ่มที่เรียกว่า “กลุ่มศึกษาเอเชียตะวันออก” (East Asia Study Group –
EASG) ต่อมา ได้จัดให้มีการประชุมปรึกษาหารือสมาชิกชาติละ 2 คนหลายครั้ง และสรุปผลในปี
ค.ศ. 2001 ว่า ควรสถาปนา “ประชาคมเอเชียตะวันออก” (East Asia Community) ขึ้น รัฐบาลเกาหลี
ใต้ผลักดันให้โครงการนี้บรรลุผลด้วยการทุ่มเททรัพยากรและเงินทุน รวมทั้งเรียกร้องให้ชาติ
สมาชิกของสมาคมอาเซียน 10 ชาติและของจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นให้ความร่วมมือเพื่อให้โครงการ
นี้เป็นรูปเป็นร่างขึ้น ทั้งนี้ทั้งนั้น อาจประสงค์ให้เกาหลีใต้เป็นแกนนำในการจัดตั้งกลุ่ม อย่างไรก็ตาม
โครงการนี้ได้รับการเพิกเฉยจากรัฐบาลของจีน ญี่ปุ่นและของประเทศในสมาคมอาเซียนส่วนใหญ่

3. President Committee on Northeast Asian Cooperative Initiative (NACI)

สืบเนื่องจากการประชุม ASEAN plus Three ที่กรุงมะนิลา ค.ศ. 1999 ผู้นำของจีน เกาหลี
ใต้ และญี่ปุ่นได้ร่วมประชุมสุดยอดกันขึ้นเป็นครั้งแรก โดยตกลงกันว่าจะหาทางจัดการประชุม
ระหว่างผู้นำทั้งสามประเทศขึ้นอย่างสม่ำเสมอเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจแบบพหุภาคี
ระหว่างกันขึ้นเสมือนเมื่อครั้งจักรวรรดินิยมญี่ปุ่นได้ก่อตั้ง Greater East Asia Co – prosperity
Sphere เมื่อต้นคริสต์ศตวรรษที่ 20 อันเป็นการย้ำถึงความรุ่งโรจน์ทางเศรษฐกิจและเอกลักษณ์ของ
ชนชาวเอเชีย (Asianism)

ต่อมา ประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนได้ประกาศในวันเข้ารับตำแหน่งผู้นำประเทศอย่างเป็นทางการ
เมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2003 ว่า เขาจะส่งเสริมให้เปิดศักราชแห่งสันติภาพและความ
มั่งคั่งในภูมิภาคเอเชียตะวันออก (an era of peace and prosperity in Northeast Asia) ขึ้น ดังนั้น จึง
เป็นที่มาของ NACI โดยเน้น 3 เศรษฐกิจที่มีความแข็งแกร่งในเอเชีย คือเกาหลีใต้ จีน และญี่ปุ่น
(Korea – China – Japan Trilateral Cooperation and Nationalism) และร่วมมือกับกลุ่มประเทศ
ASEAN โดยมีเกาหลีใต้เป็นผู้นำ

อนึ่ง กิจกรรมสำคัญอันหนึ่งของ NACI ก็คือ การสร้างบูรณาการทางการเมือง ความมั่นคง
เศรษฐกิจ และการค้า หรือเรียกว่า Northeast Asian Integration อีกทั้งประสงค์ที่จะขยาย
ความสัมพันธ์ไปยังประเทศอื่นๆ ในภูมิภาค เช่น เกาหลีเหนือ รัสเซีย และมองโกเลีย โดยใช้
เส้นทางรถไฟ Trans – Siberian railway และ Trans – Korea railway เป็นเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่าง
กัน

จุดยืนของเกาหลีใต้ที่รัฐบาลได้ประกาศและเป็นตัวตั้งตัวตีในการดำเนินการอย่างแข็งขัน พร้อมกับยืนยันอย่างออกนอกหน้ากับรัฐบาลของประเทศที่เกี่ยวข้องว่า ต้องการเป็นผู้นำขององค์กรดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ความพยายามดังกล่าวได้รับการตอบรับอย่างเย็นชาจากจีนและญี่ปุ่นที่แม้ไม่ปฏิเสธความประสงค์ที่จะเป็นผู้นำของเกาหลี แต่ก็ไม่ได้แสดงปฏิกิริยาที่จะให้ความร่วมมือตามความต้องการของรัฐบาลเกาหลี ทั้งนี้ทั้งนั้น ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างก็ตั้งตัวเป็นผู้นำ หรือแข่งขันกันเป็นผู้นำ นั่นคือ แต่ละประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ไม่มีใครยอมใคร และต่างฉกฉวยผลประโยชน์ทางการเมืองและเศรษฐกิจในระดับภูมิภาคและของโลกเพื่อชาติของตนเองแทบทั้งสิ้น หรือหากจะยอมทำตามก็เป็นเพราะประเทศของตนจะได้ผลประโยชน์เท่านั้น

4. โครงการวิจัยร่วมเพื่อเสริมสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ 3 ประเทศ

จากการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำจีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่นที่กรุงมะนิลาในช่วงการประชุม ASEAN plus Three ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 1999 ได้มีการบรรลุข้อตกลงคือ การตั้งคณะกรรมการร่วมทำการศึกษาวิจัยในเรื่อง “การเพิ่มความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างจีน ญี่ปุ่น และเกาหลี” (Strengthening Economic Cooperation among China, Japan and Korea) ประกอบด้วยองค์การวิจัยของแต่ละชาติเป็นตัวแทน ได้แก่ Development Research Center of the State Council (DRC) ของจีน National Institute of Research Advancement (NIRA) ของญี่ปุ่น และ Korea Institute for International Economic Policy (KIEP) ของเกาหลีใต้

ในช่วงแรก เป็นการศึกษาในหัวข้อการส่งเสริมการค้าและการลงทุนระหว่าง 3 ประเทศ ต่อมา ในปี ค.ศ. 2001 ได้เน้นการศึกษาหัวข้อการอำนวยความสะดวกทางการค้า จากนั้นได้นำผลการวิจัยไปร่างข้อเสนอด้านนโยบายเพื่อให้ผู้นำร่วมพิจารณา คือ นายกรัฐมนตรี หงจี้ของจีน นายกรัฐมนตรี จุนฮีโร โคอิซุมิของญี่ปุ่น และประธานาธิบดีคิม เดจุงของเกาหลีใต้ ที่เข้าร่วมประชุม ASEAN plus Three ที่ประเทศบรูไนในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2001 ผู้นำทั้งสามได้ตกลงตามข้อเสนอดังกล่าว ต่อมา จึงได้จัดให้มีการประชุมร่วมระหว่างรัฐมนตรีทางการค้าและเศรษฐกิจของ 3 ประเทศในเดือนกันยายน ค.ศ. 2002 ที่ประเทศบรูไนเพื่อดำเนินการตามนโยบายที่ได้กำหนดขึ้น (เป็นที่น่าสังเกตว่าประเทศจีน ญี่ปุ่นและเกาหลีใต้ได้ใช้โอกาสของการประชุม ASEAN plus Three โดยได้จัดให้มีการประชุมสุดยอดคนอกรอบระหว่างผู้นำ 3 ประเทศเพื่อสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ที่จะจัดการประชุมสุดยอดเฉพาะของตนเอง)

รายงานผลการวิจัยและข้อเสนอด้านนโยบาย (Report and Joint Policy Recommendations on Strengthening Economic Cooperation among China, Japan and Korea in 2002 – <http://www.nira.go.jp/news/paper/joint2/report.html>) มีประเด็นที่น่าสนใจดังนี้

(1) การลงทุนจากต่างประเทศ ปริมาณและมูลค่าการลงทุนจากต่างประเทศของโลกอยู่ในระดับสูงในทศวรรษที่ 1980 และ 1990 ต่อมา ปริมาณการลงทุนได้ลดลงราวร้อยละ 50 ใน

คริสต์ศตวรรษที่ 21 อย่างไรก็ตาม การลงทุนจากต่างประเทศของภาคพื้นเอเชียตะวันออกมีสัดส่วนน้อยมากเพียงร้อยละ 15.4 ใน ค.ศ. 1994 และลดลงเหลือเพียงร้อยละ 4.7 ในปี ค.ศ. 2000

การลงทุนจากต่างประเทศภายในกลุ่มเอเชียตะวันออกด้วยกันเองก็อยู่ในระดับต่ำมาก กล่าวคือมีเพียงร้อยละ 2.3 ในปี ค.ศ. 1990 เป็นร้อยละ 9.8 ในปี ค.ศ. 1995 จากนั้นก็ลดลงเหลือร้อยละ 6.1 ในปี ค.ศ. 2000 ในปัจจุบัน สัดส่วนของการลงทุนของเกาหลีที่เข้าไปในจีนมีสูงมากในขณะที่สัดส่วนของญี่ปุ่นที่เข้าไปในจีนมีไม่มากนักเมื่อเทียบกับปริมาณและมูลค่าที่ญี่ปุ่นออกไปลงทุนยังต่างประเทศทั้งหมด สาเหตุหลักก็คือ ญี่ปุ่นเน้นเข้าไปลงทุนในสหภาพยุโรปและสหรัฐอเมริกามากกว่า และการลงทุนของญี่ปุ่นในจีนมักจะผ่านทางฮ่องกง ทั้งนี้เพื่อลดการเสี่ยงของการลงทุนในจีนโดยตรง

(2) การลงทุนจากญี่ปุ่นและเกาหลีในจีน สาเหตุหลักที่บริษัทจากญี่ปุ่นและเกาหลีที่เข้าไปลงทุนในจีนก็คือ ขนาดของตลาดที่ใหญ่มหึมา และจีนมีเสถียรภาพทางเศรษฐกิจที่มั่นคง ส่วนสาเหตุข้ออื่นที่บริษัทเกาหลีให้ความสนใจ ได้แก่ จีนมีต้นทุนในการผลิตต่ำ และมีแรงงานเหลือเฟือ ในขณะที่บริษัทญี่ปุ่นสนใจด้านนโยบายการให้สิทธิพิเศษของจีนแก่นักลงทุนต่างชาติ การมีกำลังแรงงานมากมาย และมีระบบการบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพ

(3) บรรยากาศในการลงทุนในจีน ผู้ประกอบการเกาหลีและญี่ปุ่นให้ความเห็นว่าบรรยากาศในการลงทุนในจีนได้รับการปรับปรุงให้ดีขึ้น เช่น โครงสร้างพื้นฐาน คุณภาพของแรงงาน กฎหมายและกฎระเบียบ ความโปร่งใส และข้อกำหนดในการเข้าสู่ตลาด รวมทั้งทัศนคติของคนต่อการลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ

(4) ปัญหาและอุปสรรคในการลงทุนในจีน ผู้ประกอบการชาวญี่ปุ่นระบุว่าอุปสรรคของการขยายการลงทุนในจีน ได้แก่ ต้นทุนการผลิตเพิ่มขึ้น การปกป้องสิทธิของนักลงทุนมีน้อย และการละเมิดลิขสิทธิ์ นโยบายการให้สิทธิพิเศษด้านการภาษีศุลกากร และความโปร่งใสนี้น้อยมากนัก ในขณะที่นักลงทุนเกาหลีมีความกังวลใจในเรื่องปัญหาอุปสรรคทางด้านกฎหมายและกฎระเบียบ การตรวจสอบ และกระบวนการอนุมัติ ตลอดจนการเรียกเก็บเงินนอกเหนือจากภาษีอากร ส่วนในเรื่องอื่นๆ นั้น ก็คล้ายคลึงกับข้อคิดเห็นของนักลงทุนชาวญี่ปุ่น

(5) ปัญหาที่เกิดขึ้นจากภายในประเทศ ประการแรก ได้แก่ แรงกดดันทางสังคม กล่าวคือบริษัทเกาหลีและญี่ปุ่นเผชิญกับแรงกดดันจากสังคมของตนเองในเรื่องการออกไปลงทุนในประเทศอื่น โดยรัฐบาลท้องถิ่นและสหภาพแรงงานวิพากษ์วิจารณ์ว่า หากบริษัทต่างๆ เน้นออกไปลงทุนยังต่างประเทศ ก็จะลดการลงทุนในประเทศ ซึ่งจะก่อให้เกิดปัญหาด้านการจัดเก็บภาษีได้น้อย และเกิดการว่างงานขึ้นภายในประเทศ

ประการที่สอง ได้แก่ ปัจจัยทางด้านสถาบัน ทั้งบริษัทเกาหลีและญี่ปุ่นกล่าวว่า ระบบการตรวจสอบและการอนุมัติการออกไปลงทุนในต่างประเทศควรทำให้มีความสะดวกและง่ายต่อการ

ปฏิบัติ ทั้งนี้เพราะระเบียบข้อห้ามหลายอย่างไม่ได้รับการเปลี่ยนแปลงแก้ไขให้เหมาะสมกับสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

(6) ลักษณะการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อุตสาหกรรมด้านเหล็กกล้า เคมีภัณฑ์ เครื่องจักรกล และอิเล็กทรอนิกส์ของญี่ปุ่นและเกาหลีมีความก้าวหน้าและได้เปรียบประเทศคู่แข่งอื่นที่มาจากบริเวณอื่นของโลก จึงสามารถขยายฐานเข้าไปลงทุนในจีนได้มาก

ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้ากับเกาหลีอย่างต่อเนื่องตลอดมา ในขณะที่เกาหลีได้เปรียบดุลการค้ากับจีน สถานการณ์ดังกล่าวเป็นผลมาจากการนำเข้า-ส่งออกของกลุ่มประเทศทั้งสาม กล่าวคือ บริษัทญี่ปุ่นที่เข้าไปลงทุนในเกาหลีนั้นได้นำเข้าสินค้าสำเร็จรูปจากญี่ปุ่นเป็นจำนวนมาก ในขณะที่เดียวกัน ได้ส่งชิ้นส่วนออกไปจำหน่ายยังจีน กระบวนการดังกล่าวเป็นการส่งเสริมการส่งออกสินค้าของญี่ปุ่นและของเกาหลีไปยังจีน แต่เป้าหมายของตลาดส่งออกต่างกัน กล่าวคือบริษัทญี่ปุ่นส่งสินค้าที่ผลิตกลับไปขายยังตลาดในประเทศของตนเป็นจำนวนมาก ในขณะที่ตลาดส่งออกของเกาหลีก็คือ สหรัฐอเมริกา ญี่ปุ่น และยุโรป ดังนั้น ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ ส่วนหนึ่งของมูลค่าการค้าได้เปรียบดุลการค้าของญี่ปุ่นจากเกาหลีส่งผลให้เกิดการได้เปรียบดุลการค้าของเกาหลีต่อประเทศจีน และส่วนหนึ่งของมูลค่าการค้าได้เปรียบดุลการค้าของเกาหลีกับจีนได้ก่อให้เกิดการได้เปรียบดุลการค้าของจีนต่อสหรัฐอเมริกา ยุโรป และญี่ปุ่น

(7) การลงทุน ปริมาณและมูลค่าการลงทุนของบริษัทของญี่ปุ่นในจีนมีไม่มากนัก ในขณะที่ของเกาหลีที่เข้าไปลงทุนในจีนมีเป็นจำนวนมากเมื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในต่างประเทศของทั้งสองประเทศโดยรวม

ในแง่ของนโยบายนั้น รายงานฉบับนี้ได้เสนอแนะให้รัฐบาลของประเทศทั้งสามดำเนินการส่งเสริม ปรับปรุง และแก้ไขอุปสรรคที่ขวางกั้นการขยายตัวด้านการค้าและการลงทุนภายในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง

5. สันติภาพบนคาบสมุทรเกาหลี

คำปราศรัยเนื่องในวันชาติ (National Liberation Day) ปีที่ 61 เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ค.ศ. 2006 ประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนได้กล่าวตอนหนึ่งว่า “เมื่อมหาอำนาจถกเถียงกันในเรื่องอนาคตของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียง เราอยากจะเรียกร้องให้ทุกฝ่ายเคารพในสิทธิการตัดสินใจด้วยตัวเองเกี่ยวกับอนาคตของเกาหลีทั้งสอง” จากคำกล่าวนี้ ประธานาธิบดีได้เล่าถึงประวัติศาสตร์ที่เกาหลีเป็นฝ่ายถูกระงับจากมหาอำนาจรอบข้างมาโดยตลอด จนกระทั่งต้องแบ่งแยกออกเป็นสองประเทศก็เพราะความแตกต่างในลัทธิการเมืองการปกครองของสหภาพโซเวียตและของสหรัฐอเมริกาในยุคสงครามเย็น และในปัจจุบัน การประชุม 6 ฝ่าย (สหรัฐอเมริกา รัสเซีย จีน ญี่ปุ่น เกาหลีเหนือ และเกาหลีใต้) แต่ละฝ่ายต่างประสงคที่จะจัด “ระเบียบของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ” (new order in Northeast Asia) ให้ตรงตามเป้าหมายที่แต่ละประเทศต้องการ

ดังเช่น สหรัฐฯ ต้องการให้เกาหลีเหนือล้มเลิกโครงการนิวเคลียร์ทั้งหมด จึงใช้นโยบายแข็งกร้าวต่อประเทศนี้ ญี่ปุ่นต้องการให้เกาหลีเหนือส่งคืนชาวญี่ปุ่นที่ถูกเกาหลีเหนือลักพาตัวไป ในขณะที่จีนต้องการใช้การเจรจาแบบสันติ ซึ่งเป็นเช่นเดียวกับเกาหลีใต้ที่ใช้นโยบายสันติภาพและการอยู่ร่วมกันกับเกาหลีเหนือ (peace and coexistence) แทนการเผชิญหน้าและข้อขัดแย้ง ส่วนรัสเซียมุ่งหวังให้เกิดสันติภาพขึ้น แต่ได้วางตัวเป็นกลาง

จะเห็นได้ว่า เกาหลีใต้มีนโยบายคล้ายคลึงกับจีนที่ปฏิเสธการใช้กำลังและการตัดความช่วยเหลือทางการเงินต่อเกาหลีเหนือดังเช่นสหรัฐฯ และญี่ปุ่น ทั้งนี้บับตั้งแต่ยุคของประธานาธิบดีคิม เจุง (ค.ศ. 1998 – 2001) ที่ยึดถือนโยบายสันชาย (Sunshine policy) ที่โอนอ่อนต่อเกาหลีเหนือจนนำไปสู่การประชุมสุดยอดของผู้นำประเทศใน ค.ศ. 2000 และประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนก็ได้สืบสานนโยบายนั้นต่อมาจนถึงปัจจุบัน ด้วยเหตุนี้ จีน - เกาหลีใต้จึงมีความใกล้ชิดและเห็นอกเห็นใจเกาหลีเหนืออันนำไปสู่การแบ่งขั้วระหว่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่นกลุ่มหนึ่ง กับจีน เกาหลีใต้และรัสเซียอีกกลุ่มหนึ่งอย่างเห็นได้ชัด

ความใกล้ชิดระหว่างเกาหลีใต้กับจีนได้ปรากฏขึ้นอย่างเด่นชัดเมื่อมีการประชุมสุดยอดระหว่างประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนกับประธานาธิบดีหู จินเทาในเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 2003 ซึ่งได้ตกลงกันในการยกระดับความสัมพันธ์ทวิภาคีเป็น “พันธมิตรความร่วมมือทุกทาง” (comprehensively cooperative partnership) เพื่อเสริมสร้างความร่วมมือด้านสันติภาพและความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ จากนั้นก็มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างประเทศทั้งสองในแง่เศรษฐกิจ วัฒนธรรม และการเมืองเรื่อยมา ดังตัวอย่างเช่น ผู้แทนรัฐสภาของเกาหลีใต้เดินทางไปพบปะกับผู้แทนรัฐสภาของจีนในระหว่างวันที่ 8 – 14 มกราคม ค.ศ. 2006 โดยได้รับการต้อนรับอย่างดียิ่งจากนายหู บังกั๋ว ประธานกรรมการกลางของสภาประชาชนสูงสุดของจีน อีกทั้งต่างฝ่ายต่างยืนยันว่าจะจัดให้มีการเยี่ยมชมระหว่างกันตลอดไป

อย่างไรก็ตาม ในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็ได้มีการกระทบกระทั่งกันระหว่างจีน - เกาหลีใต้เช่นกัน ดังตัวอย่างเช่น กระทรวงการต่างประเทศของจีนไม่ได้แจ้งให้สถานเอกอัครราชทูตเกาหลีใต้ว่า นายคิม จองอิล ประธานคณะกรรมการป้องกันประเทศของเกาหลีเหนือว่าจะมาเยือนจีนในตอนต้นปี ค.ศ. 2006 อีกทั้งยังได้ออกข่าวว่า ข่าวดังกล่าวไม่เป็นความจริง แต่ปรากฏว่านายคิม จองอิลได้เดินทางไปจีนจริงๆ ทำให้เกาหลีใต้แสดงความไม่พอใจที่จีนไม่ได้แสดงความจริงใจต่อเกาหลีใต้

ความสัมพันธ์ระหว่าง เกาหลีใต้ - ญี่ปุ่น

ไม่ว่าเวลาจะผันแปรเปลี่ยนไปนานเท่าใดก็ตาม คนเกาหลีและรัฐบาลสาธารณรัฐเกาหลีก็ยังคงมองว่า “ญี่ปุ่นเป็นชาติที่เป็นศัตรูหมายเลขหนึ่ง” และจะทุ่มเททั้งใจและกายเพื่อเอาชนะให้จงได้ ไม่ว่าจะในยุคปัจจุบันหรืออนาคตก็ตาม ทั้งนี้เป็นผลมาจากเหตุการณ์ในอดีตที่ญี่ปุ่นได้กระทำการุณกรรมและเข้ายึดครองเกาหลี ความโกรธแค้นนี้ได้หยั่งรากฝังลึกและตราตรึงในจิตใจ อีกทั้ง

ได้เขียนไว้ในหนังสือประวัติศาสตร์ที่คนเกาหลีทุกคนจะต้องเรียนในทุกระดับชั้น ตลอดจน มีการสร้างพิพิธภัณฑ์หลายแห่งทั่วประเทศแสดงถึงเหตุการณ์ดังกล่าวไว้ให้ผู้คนได้เข้าเยี่ยมชม อนึ่ง ความเกลียดชังญี่ปุ่นจะปรากฏออกมาในรูปของการเดินขบวน การประท้วง และในข้อเขียนหากมีข้อขัดแย้งที่เกาหลีเสียผลประโยชน์ หรือกรณีที่กระทบทางจิตใจ คนเกาหลีจะแสดงความเกรี้ยวกราด เช่น เผาธงชาติญี่ปุ่น เขียนโปสเตอร์ประณาม และเขียนวิพากษ์วิจารณ์ด้วยข้อความที่เผ็ดร้อนและรุนแรงอย่างต่อเนื่อง

1. ปัญหาข้อขัดแย้ง

ข้อขัดแย้งระหว่างเกาหลีได้กับญี่ปุ่นที่สำคัญ ได้แก่

(1) ดินแดน หมู่เกาะ ไดักโค (หรือที่ญี่ปุ่นเรียกว่า Takeshima) เป็นประเด็นร้อนแรงที่ทั้งสองประเทศต่างอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนดังกล่าว ทั้งนี้เพราะต่างถือว่าเป็นเกียรติภูมิของชาติที่ใครจะมาข่มขู่ไม่ได้ และหมู่เกาะนี้ยังเป็นแหล่งที่มีปลาชุกชุมอีกด้วย ตัวอย่างเช่น ในเดือนมีนาคม ค.ศ. 2005 กลุ่มชาวเกาหลีได้ตัดนิ้วมือของตนบริเวณด้านหน้าของสถานทูตญี่ปุ่นในกรุงโซลเพื่อประท้วงการอ้างสิทธิ์ของญี่ปุ่นเหนือหมู่เกาะ

(2) ตำราเรียน ชาวเกาหลีได้ประท้วงกรณีหนังสือประวัติศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาของญี่ปุ่นที่ “บิดเบือน” ข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ โดยชี้ว่า ตำราเรียนดังกล่าวไม่ระบุอย่างชัดเจนถึงความโหดร้ายทารุณที่ทหารและคนญี่ปุ่นกระทำต่อชาวเกาหลีในช่วงการยึดครองเป็นอาณานิคมระหว่าง ค.ศ. 1910 – 1945 มีหน้าซ้ำแบบเรียนดังกล่าวยังได้บิดเบือนข้อเท็จจริงว่า ญี่ปุ่นไม่ได้กระทำการใดๆ เกินกว่าการยึดครองคาบสมุทรเกาหลีเพื่อผลประโยชน์ของคนเกาหลีเองอีกด้วย ข้อความดังกล่าวสร้างความโกรธแค้นให้แก่คนเกาหลีเป็นอย่างยิ่ง จึงได้ทำการประท้วงให้มีการแก้ไขเนื้อหาและข้อความที่บิดเบือนข้อเท็จจริงดังกล่าว อนึ่ง จีนก็ได้ดำเนินการประท้วงญี่ปุ่นในกรณีนี้เช่นกัน และต่างเรียกร้องให้ญี่ปุ่นรับผิดชอบต่อการกระทำในอดีต

ปัจจุบันได้มีการตั้งคณะกรรมการร่วม 3 ชาติเพื่อประสานเนื้อหาสาระและข้อมูลทางประวัติศาสตร์ให้เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย แต่ก็ยังไม่เป็นผลสำเร็จตามจุดประสงค์ของแต่ละประเทศ

(3) ประวัติศาสตร์ เกาหลีได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นขอโทษต่อคนเกาหลีในการกระทำของญี่ปุ่นในอดีตอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 1965 ที่ได้สถาปนาความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการระหว่างประเทศทั้งสองเป็นต้นมา การเรียกร้องของเกาหลีได้รับการตอบสนองจากญี่ปุ่น กล่าวคือ รัฐสภาญี่ปุ่นได้ประกาศขอโทษ และองค์จักรพรรดิได้แสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งที่คนเกาหลีได้รับเคราะห์กรรมจากทหารญี่ปุ่น เช่น การบังคับให้เป็นแรงงาน การบังคับให้เป็นนางบำเรอแก่ทหารญี่ปุ่นในช่วงสงคราม และการปกครองที่โหดร้ายต่อชีวิตและทรัพย์สินในช่วงการยึดครองเกาหลีเป็นอาณานิคม อย่างไรก็ตาม คนเกาหลีก็ยังไม่พอใจต่อคำขอโทษ และได้เรียกร้องให้ญี่ปุ่นกระทำการขอโทษ “อย่างเป็นทางการ” อีกครั้งแล้วครั้งเล่าด้วยการเพิ่มเงื่อนไขวิธีการขอโทษมากขึ้นเรื่อยๆ รวมทั้งขอให้ญี่ปุ่นจ่ายเงินชดเชยให้แก่หญิงชราที่เคยถูกบังคับให้เป็นนางบำเรอที่ยังมีชีวิต

อยู่ และให้กอบกู้ศักดิ์ศรีของความเป็นลูกผู้หญิงที่ถูกข่มขืนให้กลับคืนมา อย่างไรก็ตาม รัฐบาลญี่ปุ่นได้ปฏิเสธการจ่ายเงินค่าทดแทน ทำให้คนเกาหลีที่เกี่ยวข้องทำการประท้วงด้วยการเผาธงชาติและขว้างปาสิ่งของเข้าไปในสถานทูตญี่ปุ่นประจำประเทศเกาหลี

ต่อมา ในเดือนมกราคม ค.ศ. 2005 รัฐบาลเกาหลีใต้ได้เปิดเผยเอกสารการทูตจำนวน 1,200 หน้า ที่ได้เก็บเป็นความลับมานานถึง 40 ปี หลักฐานดังกล่าวระบุว่า “รัฐบาลเกาหลีใต้ได้ตกลงจะไม่ขอค่าทดแทนใดๆ ทั้งในระดับรัฐบาลและระดับปัจเจกบุคคลอีกภายหลังที่ได้รับเงินช่วยเหลือ 800 ล้านดอลลาร์สหรัฐและเงินกู้จากญี่ปุ่น อันเป็นค่าชดเชยที่ญี่ปุ่นได้เข้าไปครอบครองเกาหลีในระหว่างปี ค.ศ. 1910 – 1945 แล้ว” อนึ่ง เอกสารดังกล่าวยังได้ระบุต่อไปอีกว่า “รัฐบาลเกาหลีใต้เริ่มต้นด้วยการเรียกร้องค่าทดแทนจำนวน 364 ล้านดอลลาร์สหรัฐที่ญี่ปุ่นบิบบังคับให้คนเกาหลีไปเป็นแรงงานและเป็นทหารในช่วงการยึดครองเป็นอาณานิคม...” อย่างไรก็ตาม เอกสารเหล่านี้ไม่ทำให้คนเกาหลียุติการเรียกร้องค่าทดแทนจากรัฐบาลญี่ปุ่นต่อมาอีกอย่างต่อเนื่อง

(4) การเยี่ยมชมศาลเจ้า ชาวเกาหลีใต้และจีนต่างแสดงความไม่พอใจที่นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิ (Yasukumi) ซึ่งเป็นที่ฝังศพของอดีตผู้นำทางทหารของญี่ปุ่นที่เคยก่อสงครามและเข้ายึดครองประเทศเพื่อนบ้าน ประเทศทั้งสองอ้างว่าการไปคารวะศาลเจ้าของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นเป็นการตอกย้ำว่า ญี่ปุ่นยังคงให้ความสำคัญกับอดีตอาชญากรสงครามและเป็นการชี้ว่าญี่ปุ่นยังคงยกย่องเชิดชูลัทธิทหารอยู่ ดังนั้น จึงมีการประท้วงการกระทำของผู้นำญี่ปุ่น อย่างไรก็ตาม นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นก็ยังคงไปนมัสการศาลเจ้ายาสุคุมิอย่างต่อเนื่องเป็นประจำทุกปีแม้ว่าจะได้รับการคัดค้านอย่างแข็งขัน

ประเด็นทั้ง 4 ข้อที่เพิ่งกล่าวถึงนี้เป็นประเด็นร้อนที่สร้างความรำคาญระหว่างเกาหลีใต้กับญี่ปุ่น รวมทั้งจีนอย่างต่อเนื่องและตลอดมาในช่วงทศวรรษ 1990 จนถึงปัจจุบัน

2. รัฐธรรมนูญญี่ปุ่นกับลัทธิทหารของญี่ปุ่น: จุดยืนของเกาหลีใต้

เกาหลีใต้และจีนเฝ้าติดตามความเคลื่อนไหวของญี่ปุ่นในทุกเรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญเพื่อให้มีกองกำลังในการปกป้องประเทศ อีกทั้งการเสริมสร้างแสนยานุภาพทางการทหาร กล่าวคือ ตั้งแต่กลางทศวรรษ 1990 ญี่ปุ่นมีเรือรบหลักประจำการ 160 ลำ มีรถถัง 1,200 คัน มีกองกำลังทางบก 13 กองพล อันเป็นการเตือนถึงภัยของการรื้อฟื้นลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่น อีกทั้งมีการระบุว่า ญี่ปุ่นไม่เคยละความพยายามที่จะให้ได้มาซึ่งสถานภาพของความเป็นประเทศมหาอำนาจทางทหารของตน

อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นได้ยืนยันกรานว่า กองกำลังป้องกันตนเองมีไว้เพื่อป้องกันประเทศอย่างแท้จริงและจะไม่ใช้อำนาจทางทหารในเวทีระหว่างประเทศ แต่เกาหลีใต้และจีนต่างหวาดระแวงในเจตนาเกี่ยวกับนโยบายป้องกันประเทศและความมั่นคงของญี่ปุ่น เพราะการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือดินแดนอาจนำไปสู่การปะทะกันทางการทหารต่อไปในอนาคตก็เป็นได้ (ปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้ยกฐานะกองกำลังป้องกันตนเองเป็น กระทรวงกลาโหม)

3. วัฒนธรรม: สื่อนำสันติภาพหรือจักรวรรดินิยมทางวัฒนธรรม

ในอดีตก่อนคริสต์กาล ชาวเกาหลีมีความภาคภูมิใจที่ตนได้ส่งผ่านวัฒนธรรมจากจีนไปยังญี่ปุ่น และมีหลักฐานหลายชิ้นที่แสดงว่าเป็นผลิตภัณฑ์ของเกาหลีที่คนญี่ปุ่นนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคสามอาณาจักรที่วัฒนธรรมของอาณาจักรเพ็กเจและอาณาจักรโคกูริวได้มีบทบาทสำคัญในดินแดนอาทิตย์อุทัย ในกรณีนี้ นักประวัติศาสตร์ชาวญี่ปุ่นได้ยอมรับและเขียนไว้ในแบบเรียนและในข้อเขียนในประเทศของพวกเขา ต่อมา เมื่อญี่ปุ่นติดต่อกับจีนได้โดยตรงในคริสต์ศตวรรษที่ 4 บทบาทของเกาหลีที่มีต่อญี่ปุ่นในทางวัฒนธรรมก็ลดลง โดยญี่ปุ่นได้นำเข้าวัฒนธรรมจีนไปใช้ในชีวิตประจำวันโดยไม่ต้องผ่านเกาหลี เมื่อญี่ปุ่นพัฒนาวัฒนธรรมของตนให้สูงเด่น พร้อมๆ กับการพัฒนาทางการทหารและเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นจึงมีวัฒนธรรมที่ก้าวล้ำหน้าเกาหลีและกลายเป็นแบบฉบับให้คนเกาหลีทำตามเมื่อญี่ปุ่นเข้าครอบครองเกาหลีในยุคอาณานิคม โดยวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้าครอบงำและได้รับการยกย่องว่าเป็นวัฒนธรรมที่สูงเด่นกว่าของเกาหลีในแทบทุกสาขา อีกทั้งยังผลให้เกาหลีมีความรู้สึกต่ำต้อย (inferior complex) ในวัฒนธรรมและชนชาติของตนเองเมื่อเทียบกับของญี่ปุ่น ส่วนญี่ปุ่นจะมองเกาหลีว่าเป็นชนชาติที่ด้อยกว่าตนเองมาก

ความโกรธแค้นที่ถูกญี่ปุ่นย่ำยีชาติเกาหลีก่อให้เกิดนโยบายต่อต้านการรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้ามาใช้ในประเทศภายหลังที่ก่อตั้งประเทศขึ้นมาใหม่ในปี ค.ศ. 1948 นโยบายนี้เกิดขึ้นภายใต้อารมณ์ที่ชิงชังจักรวรรดินิยมญี่ปุ่น แต่ในใจลึกๆ คนเกาหลียังคงยอมรับความโดดเด่นของวัฒนธรรมญี่ปุ่นอยู่ในใจเสมอมา แม้ว่าจะไม่อาจแสดงได้อย่างเปิดเผยอันเป็นผลมาจากนโยบายการเกลียดชังชาวญี่ปุ่น เพราะหากใครยกย่องศัตรูก็จะถูกคนในชาติต่อต้านและประนามอย่างรุนแรง สถานการณ์ดังนี้เป็นไปตลอดช่วงหลังคริสต์ศตวรรษที่ 20 จนกระทั่งประธานาธิบดีคิม เฉุง (เป็นผู้นำประเทศในช่วง ค.ศ. 1998 – 2001) ได้สั่งยกเลิกการห้ามนำเข้าวัฒนธรรมญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการ วัฒนธรรมญี่ปุ่นจึงทะลักเข้าไปในเกาหลี และนำไปสู่การเป็นเจ้าภาพร่วมในการจัดการแข่งขันฟุตบอลโลกในปี ค.ศ. 2002

ในทางตรงกันข้าม ญี่ปุ่นมิได้สั่งห้ามวัฒนธรรมเกาหลีเข้าประเทศ เพียงแต่คนญี่ปุ่นมีความรู้สึกต่อชนเกาหลี (และชนชาติเอเชียทั้งหมด รวมทั้งจีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเอเชียใต้) ว่าด้อยต่ำ ด้อยการพัฒนา และป่าเถื่อน จึงมีสถานภาพที่ต่ำกว่าตน ดังนั้น การรับวัฒนธรรมเกาหลีเข้าประเทศจึงเป็นไปอย่างจำกัด เลือกรับเฉพาะที่จำเป็นเท่านั้น ต่อมาเมื่อเกาหลีได้รับความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจและสามารถพัฒนาเทคโนโลยีได้ดีระดับหนึ่ง รวมทั้งสามารถจัดการแข่งขันกีฬาเอเชียนเกมส์ได้อย่างยิ่งใหญ่ใน ค.ศ. 1986 และกีฬาโอลิมปิกฤดูร้อน ค.ศ. 1988 ทำให้ญี่ปุ่นเริ่มยอมรับศักยภาพของเกาหลี และนำเข้าวัฒนธรรมเกาหลี เช่น ภาพยนตร์ ภาพยนตร์โทรทัศน์ เพลง ฯลฯ เข้ามาในประเทศ

ในช่วงเริ่มแรก ชาวญี่ปุ่นส่วนใหญ่ให้ความสนใจวัฒนธรรมเกาหลีน้อยมาก แต่ด้วยความพยายามของการบุกตลาดทางด้านนี้ในญี่ปุ่นอย่างจริงจัง ความนิยมก็เพิ่มขึ้นเรื่อยมาจนกลายเป็น “กระแสเกาหลี” (Korean wave) ที่วัฒนธรรมด้านภาพยนตร์โทรทัศน์เรื่อง Winter Sonata ได้รับความนิยมสูงสุดในปี ค.ศ. 2004 โดยพระเอกของเรื่องชื่อ Bae Yong-Jun กลายเป็นวีรบุรุษที่หญิงวัยกลางคนญี่ปุ่นนับล้านคลั่งไคล้ ผลกระทบที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์เรื่องนี้นำรายได้ให้กับสถานีโทรทัศน์ NHK ถึง 3.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐและนักท่องเที่ยวยุโรปไปเยือนเมืองโซลเพิ่มขึ้นร้อยละ 40 และขายซีดีหนังได้ 330,000 แผ่น อีกทั้งหนังสือนวนิยายเรื่องนี้ขายได้ราว 1,220,000 เล่ม

ผู้นำเข้าภาพยนตร์ต่างประเทศชาวญี่ปุ่นคนหนึ่งกล่าวว่า “ในห้าปีก่อนหน้านี้ ไม่มีภาพยนตร์เกาหลีนำเข้ามาฉายในญี่ปุ่น เมื่อผมบอกเพื่อนฝูงว่า ผมทำงานอยู่ในส่วนนำเข้าภาพยนตร์เกาหลีเพื่อนๆ มักจะล้อผมว่า นิชิผู้นำสงสารที่ทำงานในส่วนงานนี้ ปัจจุบัน ทุกคนรู้จักชื่อหนังเกาหลีกันถ้วนหน้า” ทั้งนี้เพราะภาพยนตร์เกาหลีได้ทำรายได้อย่างงดงามในตลาดญี่ปุ่น ดังตัวอย่างเช่น Rikidozan ทำรายได้ 2.5 ล้านดอลลาร์สหรัฐ A Moment to Remember ทำรายได้ 2.7 ล้านดอลลาร์ A Bittersweet Life ทำรายได้ 3.2 ล้านดอลลาร์ และ April Snow ทำรายได้ถึง 8 ล้านดอลลาร์ เพราะนำแสดงโดย Bae Yong-Jun พระเอกในภาพยนตร์โทรทัศน์เรื่อง Winter Sonata ที่โด่งดัง ในขณะที่ตัวนักแสดงนำก็ร้องนำคนตรีของเกาหลีก็ประสบความสำเร็จเป็นที่ชื่นชอบของคนญี่ปุ่น

ส่วนเกาหลีใต้ก็เช่นกันที่ผู้คนนิยมดูภาพยนตร์และภาพยนตร์โทรทัศน์ของญี่ปุ่น ตัวอย่างภาพยนตร์โทรทัศน์ที่เป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมเกาหลี ได้แก่ เรื่อง Zatoichi และ Ring ในขณะที่ภาพยนตร์เรื่อง Shouting Out Love at the Heart of the World กวาดรายได้ในเกาหลีราว 2.5 ล้านดอลลาร์ และเรื่อง Love Letter ทำรายได้ 3 ล้านดอลลาร์ อนึ่ง นักร้องชื่อ Namie Amuro ก็ได้รับความนิยมจากวัยรุ่นเกาหลีอย่างกว้างขวาง

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีน

อำนาจทางการเมืองการทหารของญี่ปุ่นได้ถูกกลืนหายไปแบบถอนรากถอนโคนภายหลังที่พ่ายแพ้สงครามโลกครั้งที่สองใน ค.ศ. 1945 ในขณะที่อำนาจทางเศรษฐกิจก็ได้รับการทำลายจากประเทศเพื่อนบ้านในช่วงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 โดยเกาหลีใต้และจีนต่างผงาดขึ้นเป็นชาติที่มีศักยภาพในการพัฒนาและได้รับความสำเร็จในการก้าวขึ้นเป็นชาติชั้นนำ ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับจีนและเกาหลีใต้ต้องปรับเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือ กล่าวคือ ญี่ปุ่นเคยเป็นมหาอำนาจทางการเมืองการทหารและทางเศรษฐกิจเหนือจีนและเกาหลีใต้ที่สามารถควบคุมและบงการกิจการทุกอย่างให้เป็นไปตามที่ต้องการ กลายมาเป็นชาติที่สงบเสงี่ยมเจียมตัว ต้องระมัดระวังคำพูด และการกระทำใดๆ เพื่อมิให้กระทบกระเทือนใจของประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งต้องขอโทษซ้ำแล้วซ้ำอีกต่อหน้าทางประวัติศาสตร์ที่กองทัพจักรพรรดิได้กระทำการอย่างโหดร้ายทารุณต่อประชาชนของจีนและเกาหลีโดยไม่สามารถจะหาคำแก้ตัวใดได้เลย

ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจในยุคใหม่เป็นแบบ “การร่วมมือเชิงการแข่งขัน”

(competitive cooperation) ที่ตัวละคร 3 ตัว คือ ญี่ปุ่น จีน และเกาหลีใต้ที่แสดงออกมา ชาติของตนก็เป็นทีหนึ่ง มีอิสรภาพและสถานภาพสมบูรณ์ในฐานะที่เป็นชาติหนึ่ง และไม่ยอมก้มหัวให้แก่ชาติใดดังเช่นในอดีต สิ่งไหนที่จะเสริมสร้างประเทศให้สูงเด่นและได้เปรียบก็จะเร่งกระทำ ในทางตรงข้าม หากถูกเอาเปรียบหรือได้รับการดูถูกก็จะไว้วางใจเรียกร้องความเป็นธรรม รวมทั้งเดินขบวนประท้วงต่อต้านทุกรูปแบบ และยิ่งเป็นเรื่องเศรษฐกิจแล้ว แต่ละชาติจะแข่งขันกันอย่างเอาเป็นเอาตายเพื่อให้ได้รับประโยชน์สูงสุด แต่เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ที่ประเทศทั้งสามตั้งอยู่ใกล้ชิดติดกัน และมีเป้าหมายคล้ายคลึงกัน จึงต้องร่วมมือเพื่อสร้างผลประโยชน์ร่วมกันในการปกป้องมิให้คู่แข่งจากภูมิภาคอื่นของโลกเข้ามามีผลประโยชน์และอิทธิพลเหนือบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

ญี่ปุ่นตระหนักถึงความจริงในเรื่องข้างต้นเป็นอย่างดี จึงพยายามหาหนทางสร้างความร่วมมือกับจีนอย่างใกล้ชิดนับตั้งแต่ได้เปิดความสัมพันธ์ทางการทูตในปี ค.ศ. 1972 แต่ความสัมพันธ์ดังกล่าวก็ตกอยู่ในภาวะชะงักงันในบางครั้ง ในขณะที่บางช่วงก็เจริญงอกงามดี เป็นอย่างนี้สลับกันไปจนถึงปัจจุบัน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

(1) การประท้วงญี่ปุ่น ในวันเสาร์ที่ 9 เมษายน ค.ศ. 2005 ชาวจีนนับหมื่นคนเดินขบวนกลางกรุงปักกิ่งประท้วงหนังสือแบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และคัดค้านความพยายามที่ญี่ปุ่นจะเข้าเป็นสมาชิกถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ ต่อมา การเดินขบวนได้ลุกลามไปตามเมืองใหญ่ๆ ทั่วประเทศ หลายคนถือธงชาติจีนและแผ่นป้ายข้อความต่อต้านญี่ปุ่น ดังนั้น สถานทูตญี่ปุ่นในกรุงปักกิ่งได้ประกาศเตือนชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในประเทศจีนให้หลีกเลี่ยงการประท้วง และหาหนทางป้องกันเพื่อความปลอดภัยของตัวเอง อนึ่ง จากตัวเลขของกระทรวงการต่างประเทศญี่ปุ่น ระบุว่า ชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในจีนเพิ่มสูงขึ้นมากในไม่กี่ปีที่ผ่านมา โดยนครเซี่ยงไฮ้มีชาวญี่ปุ่นอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากเป็นอันดับ 3 รองจากนครนิวยอร์กและลอสแอนเจลิสในสหรัฐอเมริกา

ในขณะเดียวกัน รัฐบาลญี่ปุ่นได้กล่าวหาว่า รัฐบาลจีนให้การสนับสนุนอยู่เบื้องหลัง หรืออย่างน้อยก็ไม่ได้ห้ามปรามหรือพยายามกระทำการสลายกลุ่มผู้ประท้วงที่เข้าไปทำลายทรัพย์สินของชาวญี่ปุ่นที่อาศัยอยู่ในจีน พร้อมกับเรียกร้องให้รัฐบาลจีนชดใช้ มิฉะนั้น เงินกู้จำนวนมหาศาลที่จีนขอกู้จากญี่ปุ่นจะถูกระงับ ในที่สุด จีนก็ยอมรับการชดใช้ค่าเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด

โดยแท้จริงแล้วการกระทบกระทั่งระหว่างญี่ปุ่นกับจีนปรากฏขึ้นอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ต้นสหัสวรรษใหม่มาแล้ว โดยมีสื่อมวลชนของจีนได้ประโคมข่าวต่อต้านญี่ปุ่นในเรื่องดินแดนเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมวัฒนธรรมอย่างต่อเนื่อง ดังเช่น ข่าวที่นักธุรกิจญี่ปุ่นเช่าเหมาลำเรือขโมยไปยังจีนเพื่อแสวงหาความสุขทางกามารมณ์จากโสเภณี สื่อมวลชนได้ชี้ถึงการดูถูกเหยียดหยามที่คนญี่ปุ่นจะกระทำการใดๆ ก็ได้ดังเช่นในอดีตที่จีน (บางส่วน) ตกเป็นอาณานิคมญี่ปุ่น เป็นต้น อนึ่ง นายกรัฐมนตรีโคอิซุมิก็มิได้หยุดยั้งการได้เดินทางไปนมัสการศาลเจ้ายาสุคุมิเป็นประจำ

ทุกปีแม้จะได้รับการประท้วงจากจีนเสมอมาก็ตาม เป็นต้น เมื่อมีกระแสโจมตีญี่ปุ่นสะสมเรื่อยมาจนถึงจุดเดือด การประท้วงจึงเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

(2) ภัยคุกคามจากจีน (Chinese Threat) สมุดปกขาวของญี่ปุ่นได้วิเคราะห์เรื่องภัยคุกคามจากจีน และใช้ข้อเขียนนี้เป็นส่วนหนึ่งในเอกสารว่าด้วยข้อตกลงร่วมด้านความมั่นคงระหว่างสหรัฐฯ กับญี่ปุ่น (US-Japan Joint Security Agreement) ซึ่งได้ลงนามเมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 โดยญี่ปุ่นระบุว่า จีนได้เพิ่มแสนยานุภาพกองทัพเรือขึ้นในช่วงไม่กี่ปีที่ผ่านมา อันเป็นการบดบังอิทธิพลทางทะเลของญี่ปุ่น และสามารถปิดกั้นทางเข้าออกทางทะเลของญี่ปุ่นกับบริเวณชายฝั่งมหาสมุทรแปซิฟิกตั้งแต่บริเวณเกาะสะกาลินทางตอนเหนือลงมาถึงหมู่เกาะริวกิวทางตอนใต้

อนึ่ง ญี่ปุ่นตระหนักว่า หากต้องสูญเสียได้หัวนไปให้กับจีน จะทำให้เรือดำน้ำของจีนสามารถแล่นเข้าไปในน่านน้ำและโจมตีญี่ปุ่นจากทางทิศใต้ได้โดยง่าย ทั้งนี้เพราะในปัจจุบันที่ได้หัวนเป็นอิสระต่อจีน จึงเป็นเสมือนปราการปิดทางมิให้มีการล่องลำเข้าไปในน่านน้ำของญี่ปุ่นได้โดยง่าย เมื่อญี่ปุ่นประท้วงในกรณีเรือดำน้ำของจีนล่องลำน่านน้ำญี่ปุ่น รัฐบาลจีนก็อ้างว่าเป็นการพลัดหลงเข้าไป แต่นักวิชาการจีนจาก China Institute of Contemporary International Relations กล่าวเป็นส่วนตัวว่า “นั่นเป็นการคำนวณทางยุทธศาสตร์ของจีน” ด้วยเหตุนี้ ญี่ปุ่นจึงวิตกกังวลต่อความปลอดภัยของประเทศของตนหากจะมีอะไรเกิดขึ้นในอนาคต และได้เสนอเงินกู้จำนวน 18 พันล้านเหรียญสหรัฐฯ ให้แก่ได้หัวนเพื่อซื้ออาวุธจากสหรัฐอเมริกา (รวมทั้งเรือดำน้ำระบบเรดาร์และระบบป้องกันขีปนาวุธ – American Theater Missile Defense) ในการปกป้องตนเองหากถูกจีนรวมประเทศด้วยกำลัง

อนึ่ง ภัยคุกคามจากจีนเป็นผลมาจากปัจจัยทางด้านการสร้างเสริมสมรรถนะของจีนได้สะสมอาวุธทั้งกองทัพบกและกองทัพอากาศเป็นจำนวนมาก บวกกับการมีทหารประจำการมากมาย และกำลังสำรองที่สามารถคัดสรรจากประชากรซึ่งมีจำนวนมากที่สุดในโลก ความเข้มแข็งทางการทหารดังที่กล่าวมานี้ เป็นข้อมูลจริงที่สามารถตรวจสอบได้ในยุคปัจจุบัน ส่วนอีกปัจจัยหนึ่งคือความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วของจีนในช่วง 20 ปีที่ผ่านมา ทำให้ญี่ปุ่นหวาดหวั่นว่านี่เป็นภัยคุกคามจากจีน และเป็นคู่แข่งสำคัญของญี่ปุ่นอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่น-จีนนับตั้งแต่อดีต จะเห็นได้ว่า มีการพัฒนาที่น่าสนใจไปสู่ทฤษฎีภัยคุกคามจากจีน ดังนี้

ในอดีตเมื่อเริ่มก่อตั้งประเทศ ญี่ปุ่นต้องพึ่งพาวัฒนธรรมจากจีนโดยผ่านทางเกาหลี ต่อมาญี่ปุ่นได้ติดต่อกับจีนโดยตรงและรับเอาวัฒนธรรมจีนในสมัยราชวงศ์ถัง ทั้งทางด้านวิชาการทางอุตสาหกรรม ตัวหนังสือ และลัทธิขงจื้อ รวมทั้งพุทธศาสนาเข้ามาใช้ในประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระหว่างคริสต์ศตวรรษที่ 4 – 9 ยุคนี้จึงอาจถือว่า “จีนเข้มแข็ง ญี่ปุ่นอ่อนแอ”

เมื่อญี่ปุ่นพัฒนาตัวเองจนกลายเป็นชาติที่มีความแข็งแกร่งและพัฒนาวัฒนธรรมของตนเองให้สูงเด่น จนถึงตอนกลางคริสต์ศตวรรษที่ 19 ญี่ปุ่นได้ขยายอิทธิพลและแสวงหาประโยชน์จาก

ประเทศรอบข้าง โดยทำสงครามกับจีนและได้รับชัยชนะใน ค.ศ. 1895 อีกทั้งรุกรานจีนตลอดช่วงครึ่งแรกของคริสต์ศตวรรษที่ 20 ต่อมาภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นได้รับความสำเร็จในการพัฒนาเศรษฐกิจจนกลายเป็นชาติมหาอำนาจอันดับที่ 2 ของโลก ในขณะที่จีนอยู่ในช่วงที่ตกต่ำสุดนับตั้งแต่ตอนปลายของราชวงศ์ชิงมาจนถึงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 ยุคนี้อาจถือว่าเป็น “ญี่ปุ่นเข้มแข็ง จีนอ่อนแอ”

เมื่อจีนสามารถยุติความวุ่นวายทางการเมืองภายใน หันมาเร่งรัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจจนสามารถพลิกสภาพกลายเป็นชาติที่เข้มแข็งพร้อมๆ กับการเสริมสร้างสมรรถนะทางทหาร และเป็นชาติชั้นนำในเวทีโลก ทำให้ญี่ปุ่นถือว่าจีนเป็นคู่แข่งเพราะต่างเป็น “ประเทศที่มีความเข้มแข็งทั้งคู่” จึงกลายเป็นความสัมพันธ์แบบใหม่ที่เป็นอยู่ในยุคใหม่นี้

ความเข้มแข็งของทั้งญี่ปุ่นและจีนก่อให้เกิดการแข่งขัน และความหวาดระแวงระหว่างกัน ดังข้อมูลที่ได้รับจากการสำรวจประชากรตัวอย่าง 1,884 คนในญี่ปุ่นและจำนวน 2,185 คนในจีน เมื่อปี ค.ศ. 2002 พบว่า ร้อยละ 43 ของชาวญี่ปุ่นและร้อยละ 67 ของชาวจีนต่างไม่ชื่นชมประเทศคู่แข่งของตนเอง ร้อยละ 54 ของชาวญี่ปุ่นบอกว่า นายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นควรไปคารวะศาลาตุภูมิ (มีเพียงร้อยละ 33 ที่คัดค้าน) ในขณะที่ร้อยละ 75 ของชาวจีนเห็นว่าไม่ควรไป

ในประเด็นเรื่องไต้หวัน คนญี่ปุ่นร้อยละ 71 เห็นว่า ควรปล่อยสถานการณ์ให้ไต้หวันมีสภาพดังเช่นปัจจุบัน ส่วนคนจีนร้อยละ 70 ระบุว่า ไต้หวันควรคืนสู่อ้อมอกของจีน

ชาวญี่ปุ่นร้อยละ 77 เห็นว่า รัฐบาลควรลดหรือยุติการให้ความช่วยเหลือด้านการพัฒนาแก่จีน ในขณะที่ชาวจีนเพียงร้อยละ 33 อยากให้ช่วยเหลือดั้งเดิม แต่ร้อยละ 50 บอกว่า ควรลดลงหรือยกเลิกเพราะเห็นว่าไม่มีความจำเป็น

เมื่อถามคนญี่ปุ่นว่า คุณรู้สึกอย่างไรต่อจีนบ้าง กลุ่มตัวอย่างร้อยละ 65 รู้สึกเฉยๆ ร้อยละ 22 บอกว่าชอบ และร้อยละ 12 บอกว่าไม่ชอบ ในขณะที่คนจีนร้อยละ 42 ระบุว่าไม่ชอบญี่ปุ่น มีเพียงร้อยละ 31 ที่บอกว่าชอบ

- (3) ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ ญี่ปุ่นและจีน มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจที่แน่นแฟ้นยิ่ง ในยุคปัจจุบัน โดยจีนเป็นประเทศคู่ค้าที่ใหญ่ที่สุดของญี่ปุ่น กล่าวคือ ในปี ค.ศ. 2005 มีมูลค่าการค้ารวมราว 189.3 พันล้านเหรียญ และคาดว่ามูลค่าจะเพิ่มเป็น 200 พันล้านเหรียญ ในปี 2006 หนึ่ง มูลค่าทางการค้ารวมระหว่างประเทศทั้งสอง มีจำนวนมากกว่ามูลค่าทางการค้ารวมระหว่างญี่ปุ่น-สหรัฐฯ ไปแล้ว (ในขณะเดียวกัน จีนก็เป็นประเทศคู่ค้ารายใหญ่ที่สุดของเกาหลีใต้เช่นกัน แต่ได้เปรียบดุลการค้ากับจีน)

มูลค่าทางการค้าระหว่างญี่ปุ่นกับจีน

(พันล้านเหรียญสหรัฐฯ)

ปี ค.ศ.	ญี่ปุ่นส่งออก	ญี่ปุ่นนำเข้า	ดุลการค้า
2002	39.6	61.5	-21.9
2005	80.3	109.0	-28.7

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าญี่ปุ่นจะเสียเปรียบดุลการค้าให้กับจีน แต่ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้ากับเกาหลีใต้ ใต้หวัน และฮ่องกงเป็นจำนวนมากจากการส่งสินค้าสำเร็จรูป อุปกรณ์และชิ้นส่วนต่างๆ ไปขายเพื่อส่งผ่านไปยังจีนผลิตสินค้าสำเร็จรูป แล้วส่งกลับไปขายยังญี่ปุ่น รวมทั้งส่งออกไปยังตลาดในสหรัฐฯ และยุโรป ด้วยวิธีการดังนี้ ญี่ปุ่นจึงไม่วิตกกังวลต่อการขาดดุลการค้ากับจีนที่เพิ่มขึ้นทุกปี ในทางตรงข้าม ญี่ปุ่นสามารถใช้การขาดดุลเป็นเครื่องต่อรองในเรื่องต่างๆ จากจีนได้มากยิ่งขึ้น

จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในภาคเศรษฐกิจ ทำให้เห็นได้ว่า ญี่ปุ่นกับจีนมีความผูกพันต่อกันอย่างแนบแน่น หากยิ่งที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะตัดขาดหรือแยกออกจากกัน ได้อย่างเด็ดขาด

(4) ความพยายามในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์ที่ดี ทั้งรัฐบาลญี่ปุ่นและรัฐบาลจีนต่างตระหนักถึงอคติที่ชนทั้งสองชาติมีต่อกันและกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีนที่มีทัศนคติที่ไม่เป็นมิตรต่อชาวญี่ปุ่น ดังที่ได้แสดงออกในการสำรวจความคิดเห็นเมื่อปี ค.ศ. 2005 ว่า คนญี่ปุ่นร้อยละ 74 และนักวิชาการชาวญี่ปุ่นร้อยละ 84.9 บอกว่า ความสัมพันธ์แบบทวิภาคีระหว่างประเทศทั้งสองอยู่ในระดับที่ไม่ดีเลย (not good at all) จึงมีการเรียกร้องให้ร่วมกันฟื้นฟูให้ประชากรทั้งสองประเทศหันหน้าเข้าหากัน และมีทัศนคติที่ดีต่อกัน

ในเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2005 ได้จัดการประชุมร่วม เรียกว่า Beijing-Tokyo Forum ขึ้นที่นครปักกิ่ง โดยมีนักการเมือง ข้าราชการ และนักวิชาการของทั้งสองประเทศจำนวน 60 คน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสร้างสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน ต่อมา เมื่อนายชินโซ อาเบะ เข้ารับตำแหน่งเป็นนายกรัฐมนตรีในเดือนกันยายน ค.ศ. 2006 ภารกิจหลักที่กระทำให้เป็นการด่วนก็คือการประชุมสุดยอดกับผู้นำจีนและเกาหลีใต้เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

การเร่งฟื้นฟูความสัมพันธ์กับจีนในยุคใหม่นี้เป็นผลมาจากปัญหาข้อขัดแย้งระหว่างกัน และกันมานานนับตั้งแต่ตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 20 กล่าวคือ ภายหลังที่มีการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตเมื่อ ค.ศ. 1972 ข้อขัดแย้งก็ก่อตัวขึ้น โดยจีนพยายามแสวงหาผลประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและความรุ่งโรจน์ทางการเมืองระหว่างประเทศ ด้วยการทรงตนว่าเป็นชาติที่เคียดแค้นในอดีต เป็นประเทศใหญ่มีจำนวนประชากรมาก และมีบทบาททางการเมืองระหว่างประเทศสูงแม้จะอยู่ในค่ายคอมมิวนิสต์ก็ตาม ส่วนญี่ปุ่นก็คาดหวังว่า จีนคงยอมศิโรราบให้กับตน

เพราะเคยเอาชนะและครอบครองดินแดนส่วนหนึ่งของจีนในช่วงก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง อีกทั้งมีฐานะทางเศรษฐกิจ เงินทุนและเทคโนโลยีดีกว่าจีนมากภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง และสามารถให้ความได้เปรียบเหล่านี้บีบบังคับให้จีนยอมทำตามสิ่งที่ตนประสงค์ ความอหังการของชาติที่ยิ่งใหญ่ทั้งสองที่มีต่อกันก่อให้เกิดการขุดคุ้ยเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ การข่มขู่ และการนำวิธีการต่อรองมาใช้ จึงนำไปสู่ความไม่ไว้วางใจกันและมีสัมพันธภาพที่เลื่อมทรมามในช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 ดังกรณีต่อไปนี้

ก. เมื่อนายกรัฐมนตรียาซูชิโร นากาโซเน่ของญี่ปุ่นเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคูมิกั้งแรกในปี ค.ศ. 1985 ได้ก่อให้เกิดการประท้วงจากจีนว่า ลัทธิทหารนิยมของญี่ปุ่นอาจฟื้นคืนชีพอีกครั้ง

ข. ในช่วงกลางทศวรรษ 1980 ญี่ปุ่นลดการลงทุนและความช่วยเหลือด้านเทคโนโลยีแก่จีนลง ทำให้จีนประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ นักศึกษาจีนจึงเดินขบวนประท้วงเพื่อกดดันให้ญี่ปุ่นเพิ่มระดับการลงทุนและการถ่ายทอดเทคโนโลยีให้

ค. ญี่ปุ่นได้เสนอเงินกู้ราว 6 พันล้านเหรียญเพื่อให้จีนนำไปใช้ในโครงการพัฒนา 50 โครงการในช่วงห้าปี ระหว่าง ค.ศ. 1990 – 1995 แต่เมื่อเกิดเหตุการณ์เทียนอันเหมินเมื่อปี ค.ศ. 1989 ญี่ปุ่นได้ระงับโครงการความช่วยเหลือทั้งหมดที่จะให้แก่จีน รวมทั้งโครงการเงินกู้หกพันล้านเหรียญที่ได้สัญญาไว้ก่อนหน้านี้

ง. ในการเสด็จเยือนจีนของจักรพรรดิและจักรพรรดินีแห่งญี่ปุ่นในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1992 จีนแสดงความผิดหวังที่พระองค์กล่าวสุนทรพจน์ว่าทรงเสียใจอย่างลึกซึ้งด้วยถ้อยคำกลางๆ แทนคำขอโทษอย่างเป็นทางการต่อพฤติกรรมทารุณโหดร้ายของทหารญี่ปุ่นต่อชาวจีนในสมัยสงครามโลกครั้งที่สอง

จ. คำปฏิญญาร่วมระหว่างญี่ปุ่นกับสหรัฐอเมริกาในเรื่องความมั่นคงที่ลงนามโดยผู้นำทั้งสองประเทศที่กรุงโตเกียวในเดือนเมษายน ค.ศ. 1996 มีเป้าหมายมุ่งมาที่ประเทศจีนโดยย้ำถึงทฤษฎีภัยคุกคามจากจีน

ฉ. นักการเมืองญี่ปุ่นแสดงออกอย่างเปิดเผยถึงการเชื่อเชิญนายลี เต็งฮุย ประธานาธิบดีของไต้หวันในยุคนั้นให้เดินทางไปเยือนญี่ปุ่น ได้สร้างความไม่พอใจแก่จีนเป็นอย่างยิ่ง เพราะจีนถือว่าไต้หวันเป็นส่วนหนึ่งของจีน ไม่ต้องการให้ญี่ปุ่นยกย่องไต้หวันว่าเป็นประเทศเอกราช หากญี่ปุ่นต้อนรับนายลีในฐานะประมุขแห่งรัฐ นั่นก็หมายความว่าญี่ปุ่นยอมรับอธิปไตยของไต้หวัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จีนยอมรับไม่ได้

ช. ความตึงเครียดระหว่างประเทศทั้งสองเพิ่มมากขึ้นเมื่อเกิดข้อพิพาทของดินแดนเหนือหมู่เกาะเตี้ยวยวี (หรือ เซนกาคุ) ที่เริ่มต้นในช่วงครึ่งหลังของปี ค.ศ. 1996 ต่อมาเมื่อประธานาธิบดีเจียง เจ๋อหมินเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นใน ค.ศ. 1998 และได้หยิบยกประเด็นทาง

ประวัติศาสตร์ที่ญี่ปุ่นรุกรานจีนมากว่าในทศวรรษตลอดช่วงของการยึดเยื้อน 6 วัน ได้สร้างความรู้สึกลงในทางลบต่อจีนในหมู่มุขมนตรีญี่ปุ่นทั่วไป

เหตุการณ์ที่กล่าวถึงนี้ และเหตุการณ์อื่นๆ อีกมากมายที่ค่อยๆ สะสมเรื่อยมา ทำให้ชาวญี่ปุ่น-ชาวจีนเกิดความบาดหมาง และความตึงเครียดระหว่างสองประเทศเพิ่มขึ้น อย่างไรก็ตาม ก็มี ความพยายามจากทั้งสองประเทศที่จะหาทางลดและแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง ทั้งระดับรัฐบาลและระดับประชาชน ที่พยายามจัดการประชุมร่วม การแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม - เยาวชน นักวิชาการ และการแข่งขันกีฬา ตลอดจนการเข้าเป็นสมาชิกในองค์กรความร่วมมือระหว่างประเทศและของภูมิภาค ตัวอย่างของความพยายามดังกล่าว มีดังนี้

ก. นายกรัฐมนตรีโคอิซุมิเดินทางไปเยือนจีนในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2001 เป็นความพยายามเพื่อปรับปรุงความสัมพันธ์ โดยผู้นำทั้งสองประเทศมีความคิดเห็นตรงกันว่า จะต้องแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น แต่ยังไม่ดำเนินการใดๆ ที่จะให้บรรลุปาหมาย ก็เกิดอุบัติเหตุเครื่องบินชนเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม ค.ศ. 2002 ที่ตำรวจจีนบุกเข้าไปจับตัวผู้ลี้ภัยเกาหลีเหนือ 5 คนที่เข้าไปขอความคุ้มครองในสถานกงสุลญี่ปุ่นซึ่งตั้งอยู่บริเวณตะวันออกเฉียงเหนือของเมืองเซี่ยงไฮ้ รัฐบาลญี่ปุ่นไม่พอใจและขู่ว่าจะตัดความช่วยเหลือที่จะให้แก่จีน ในที่สุด ทั้งสองฝ่ายก็ทำความเข้าใจกันได้ในระดับหนึ่ง ในเวลาไล่เรี่ยกัน ความไม่พอใจของจีนก็ได้ปะทุขึ้นเมื่อนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิในเดือนเมษายน ค.ศ. 2002

ส่วนการพบกันระหว่างนายหู จินเทา ประธานาธิบดีจีนกับนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิในงานการประชุมสุดยอดเอเชีย-แอฟริกาที่กรุงจาการ์ตา ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 23 เมษายน ค.ศ. 2005 ผู้นำประเทศทั้งสองได้เจรจาสมานฉันท์เพื่อเยียวยาความสัมพันธ์ที่ตกต่ำมากที่สุดในช่วง 30 ปี (ภายหลังที่เกิดการเดินขบวนประท้วงญี่ปุ่นในเมืองใหญ่ๆ ในจีนในช่วงต้นเดือนเมษายน ค.ศ. 2005) จากนั้นก็มีการแถลงข่าวว่า ผู้นำทั้งสองได้ตกลงที่จะพัฒนาความสัมพันธ์ฉันท์มิตร แทนการปล่อยให้ความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกันให้เลวร้ายยิ่งขึ้น หลังการพบปะดังกล่าว ทำให้ความสัมพันธ์ลดความตึงเครียดลงได้บ้าง โดยจีนแสดงท่าทีต่อญี่ปุ่นดีขึ้น และยอมรับที่จะจ่ายค่าซ่อมแซมอาคารและที่ทำการสถานทูตและกงสุล รวมทั้งบ้านพักของเอกอัครราชทูตในกรุงปักกิ่งที่ได้รับเสียหายจากการประท้วงต่อต้านญี่ปุ่น

ข. บริเวณทะเลจีนตะวันออก (East China sea) รอยต่อทางทะเลระหว่างจีน-ญี่ปุ่นเป็นเส้นกั้นเขตแดนทางทะเลระหว่างจีนกับญี่ปุ่น โดยแต่ละฝ่ายถือเป็นเขตเศรษฐกิจเฉพาะของตน หนึ่งบริเวณนี้เชื่อกันว่าเป็นแหล่งก๊าซธรรมชาติและน้ำมัน ที่ทั้งจีนและญี่ปุ่นต่างแข่งขันกันแสวงหาทรัพยากรธรรมชาติในบริเวณดังกล่าว ดังนั้นจึงมีการกล่าวหากันว่า อีกฝ่ายหนึ่งที่เข้ามาขุดเจาะน้ำมันและก๊าซธรรมชาติในเขตน่านน้ำที่อยู่ในอาณาเขตของตน ดังเช่น จีนวิพากษ์วิจารณ์ญี่ปุ่นว่าเป็นผู้ก่อเหตุโดยอนุญาตให้บริษัทเอกชนญี่ปุ่นเข้าไปสำรวจทรัพยากรในน่านน้ำที่เป็นข้อพิพาทกัน

อยู่ ในขณะที่ญี่ปุ่นตอบได้ว่า จีนได้เข้ามาก่อสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อสำรวจแหล่งพลังงาน และเรียกร้องให้จีนหยุดกิจกรรมดังกล่าวเสีย

ต่อมา ในเดือนเมษายน ค.ศ. 2005 นายกรัฐมนตรีโคอิซุมิได้เสนอให้มีการเจรจาแก้ไขข้อพิพาทในการขุดเจาะพลังงานเพื่อทำให้ทะเลแห่งความขัดแย้ง กลายเป็น ทะเลแห่งความร่วมมือ

ค. องค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ ปัจจุบัน มีการตั้งองค์การความร่วมมือระหว่างประเทศ/ภูมิภาคหลายองค์กร เช่น APEC, ARF, ASEAN Plus Three เมื่อมีการจัดการประชุมกันในแต่ละครั้ง มีผู้นำประเทศต่างเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงกัน ผู้นำญี่ปุ่น-จีนจึงได้ใช้โอกาสเหล่านี้พบปะกันแบบทวิภาคี ไตรภาคี และพหุภาคี ในขณะเดียวกัน บางองค์กรที่จัดการประชุมร่วมในระดับรัฐมนตรี เจ้าหน้าที่ระดับสูง และภาคเอกชนจีน ทำให้มีการติดต่อสื่อสารกันโดยตรง อันนำไปสู่การลดระดับความขัดแย้งและความตึงเครียดได้มาก

ง. จุดเปลี่ยนผ่านครั้งสำคัญ... อีกครั้ง เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 2006 นายกรัฐมนตรีชินโซ อาเบะของญี่ปุ่นเดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการและประชุมสุดยอดกับประธานาธิบดีหู จินเทา ที่นครปักกิ่ง การพบกันครั้งนี้ถือเป็นครั้งแรกในรอบห้าปีที่ผู้นำของทั้งสองประเทศยักษ์ใหญ่แห่งเอเชียเชื่อมเยือนกันอย่างเป็นทางการ ทั้งนี้เป็นเพราะความสัมพันธ์ระหว่างกันได้เสื่อมทรามลงอย่างหนักในช่วงเวลาที่ผ่านมามา อันเป็นผลมาจากการเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิของอดีตนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิเป็นประจำทุกปีแม้ว่าจะได้รับการคัดค้านจากจีนเสมอมาก็ตาม

นายอาเบะเป็นผู้นำคนแรกของญี่ปุ่นที่เกิดหลังสงครามโลกครั้งที่สองได้เลือกเดินทางไปเยือนจีนเป็นประเทศแรกภายหลังที่เข้ารับตำแหน่งเมื่อวันที่ 28 กันยายน ทำให้ผู้นำจีนแสดงความดีใจที่ญี่ปุ่นได้ให้เกียรติอย่างสูงยิ่ง ซึ่งแตกต่างจากอดีตที่ผู้นำคนใหม่ของญี่ปุ่นจะเลือกเดินทางไปเยี่ยมเยือนประเทศสหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรก นายหู จินเทาจึงกล่าวขอบคุณและคาดหวังว่าความสัมพันธ์ของทั้งสองจะกลับฟื้นคืนดีและเจริญก้าวหน้าต่อไป

การเยือนของนายกรัฐมนตรีญี่ปุ่นมีขึ้นท่ามกลางความตึงเครียดเพราะเกาหลีเหนือประกาศว่า จะทำการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ลูกแรก ดังนั้น ประเด็นการทดลองระเบิดนิวเคลียร์จึงเป็นหัวข้อสำคัญหัวข้อหนึ่งของการเจรจา โดยทั้งสองประเทศต่างประนามการทดลองครั้งนี้ โดยกล่าวเน้นว่าเกาหลีเหนือได้สร้างความกังวลต่อประชาคมโลกและจะส่งผลให้ภูมิภาคเอเชีย

ตะวันออกเฉียงเหนือมีความไม่ปลอดภัยมากยิ่งขึ้น

ความสัมพันธ์ระหว่างญี่ปุ่นกับเกาหลีใต้

ญี่ปุ่นได้รับมิตรภาพที่ดียิ่งจากประธานาธิบดีคิม เฉุง (ดำรงตำแหน่งระหว่างปี ค.ศ. 1998-2001) ผู้ซึ่งเดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอย่างเป็นทางการระหว่างวันที่ 7-10 ตุลาคม ค.ศ. 1998 ภายหลังจากที่เข้ารับตำแหน่งเป็นผู้นำอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ ปีเดียวกัน ประธานาธิบดีคิมได้บรรลุความสำเร็จอย่างสูงเมื่อเขาสามารถเปลี่ยนทัศนคติของชาวเกาหลีใต้ที่หมกมุ่นอยู่กับเหตุการณ์อันเลวร้ายระหว่างประเทศทั้งสองที่เกิดขึ้นในอดีตก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (pre-war Japan) มา

เป็นการมองญี่ปุ่นในยุคหลังสงคราม (post-war Japan) ที่นำประชาธิปไตยมาใช้ในดินแดนอาทิตย์อุทัย และยึดถือสันติภาพและความสงบสุขกับประเทศเพื่อนบ้านมาเป็นเวลากว่า 50 ปี ดังนั้น นายคิมจึงแสวงหา “ความสัมพันธ์ใหม่ของการเป็นพันธมิตรเกาหลี-ญี่ปุ่นในคริสต์ศตวรรษที่ 21” (New Korea-Japan Partnership for the 21st century)

1. ความสัมพันธ์ในยุคใหม่

หุ้นส่วนในสัมพันธภาพใหม่นี้เน้นการปรับเปลี่ยนความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่นที่มีอยู่ในใจของชนชาวเกาหลีทั้งหมดมาเป็นการสร้างความปรองดองและความร่วมมือกับญี่ปุ่น ดังนั้น เมื่อประธานาธิบดีคิมเข้าเฝ้าองค์จักรพรรดิอากิฮิโตะ พระองค์ได้กล่าวแสดงความเสียใจอย่างสุดซึ้งซึ่งกับเหตุการณ์ในอดีตที่ทหารญี่ปุ่นได้ทำทารุณกรรมต่อคนเกาหลี ต่อมาในวันที่ 8 ตุลาคม นายกรัฐมนตรีเคอิโซ โอบุเกะได้กล่าวขอโทษต่อคนเกาหลีในกรณีเดียวกัน (painfully deep repentant and heartfelt apology) การขอโทษดังกล่าวเป็นการแสดงถึงความจริงใจที่ชาวญี่ปุ่นที่มีต่อ “หน้ทางประวัติศาสตร์” ที่ได้กระทำขึ้น ซึ่งทำให้ชาวเกาหลีมีความพึงพอใจในระดับหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ มิติใหม่ของความสัมพันธ์ของประเทศทั้งสองจึงมุ่งให้เกิดเป็น “เพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่ใกล้ชิดและมี ความคุ้นเคยกันเป็นอย่างดี” (close and familiar neighbors) แทนการเป็น “เพื่อนบ้านที่ตั้งอยู่ติดกันแต่เห็นห่าง” (close yet remote) ดังเช่นช่วงเวลาที่ผ่านมา

ในการประชุมสุดยอดระหว่างผู้นำประเทศญี่ปุ่น-เกาหลีใต้ในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1998 ได้มีการบรรลุข้อตกลง 43- point Action Plan เพื่อเพิ่มระดับความสัมพันธ์และความร่วมมือแบบทวิภาคีให้ดีขึ้น อีกทั้งได้สร้างโครงการการแลกเปลี่ยนมากมายหลากหลาย ดังตัวอย่างเช่น

- เกาหลีใต้อนุญาตให้มีการนำเข้าวัฒนธรรมญี่ปุ่นเป็นครั้งแรก ทำให้ภาพยนตร์ ภาพยนต์ โทรทัศน์ เพลงและดนตรีสมัยใหม่ (pop culture) และสินค้าทางวัฒนธรรมของญี่ปุ่นทะลักเข้าไปสู่เกาหลีใต้ ซึ่งในอดีต ไม่อาจกระทำได้เลย เพราะรัฐบาลเกาหลีใต้ห้ามเด็ดขาด ส่วนญี่ปุ่นได้ปล่อยให้สินค้าวัฒนธรรมเกาหลีเข้าไปขายในประเทศโดยไม่เคยมีกฎหมายห้ามแต่ประการใด

- ยกเลิกข้อตกลงการประมงญี่ปุ่น – เกาหลีใต้ที่มีอยู่เดิม (existing Korea – Japan Fishery Agreement) และให้มีการเขียนข้อตกลงใหม่เพื่อให้ทั้งสองฝ่ายมีผลประโยชน์ร่วมกันมากขึ้น

- ให้ญี่ปุ่นส่งคืนศิลปะโบราณที่ยึดไปจากเกาหลีในอดีต

- ให้เพิ่มการรับนักศึกษาสาขาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและวิศวกรรมของเกาหลีใต้ในมหาวิทยาลัยของญี่ปุ่นเป็นจำนวนมากขึ้น

- ญี่ปุ่นได้จัดสรรเงินจำนวน 30 พันล้านเหรียญตามโครงการ Miyazawa Plan เพื่อช่วยเหลือประเทศในทวีปเอเชียที่ประสบปัญหาวิกฤตทางการเงินเมื่อปี ค.ศ. 1997 ในจำนวนนี้ เกาหลีใต้ได้รับการช่วยเหลือจำนวน 3 พันล้านเหรียญ

- สร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เกาหลีใต้ขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นอย่างต่อเนื่อง นับตั้งแต่เริ่มเปิดความสัมพันธ์ทางการทูตต่อกันเมื่อปี ค.ศ. 1962 เป็นต้นมา และในปี ค.ศ. 1998

เกาหลีได้ขาดดุลการค้ากับญี่ปุ่นราว 5 พันล้านเหรียญ ความร่วมมือกันนี้จะส่งผลให้เกาหลีใต้ได้รับผลประโยชน์ทางการค้ากับญี่ปุ่นในการส่งสินค้าจากอุตสาหกรรมเบาแต่มีมูลค่าสูง (soft industry involving smaller-scale yet high value-added products)

- มีการบรรลุข้อตกลงการเป็นเจ้าภาพร่วมในมหกรรมการแข่งขันฟุตบอลโลกในปี ค.ศ.

2002

ญี่ปุ่นให้ความสำคัญกับเกาหลีใต้เป็นพิเศษทั้งนี้เป็นเพราะศักยภาพในการพัฒนาที่ผ่านมาของเมืองโซมขามีสูงยิ่ง และสามารถได้กวดความสามารถในการผลิต ประสิทธิภาพของแรงงานและเทคโนโลยีเกือบเท่าทันญี่ปุ่น อีกทั้งยังก้าวล้ำหน้าไปได้ในบางสาขา เช่น การต่อเรือ semiconductor และการก่อสร้าง เป็นต้น ญี่ปุ่นจึงต้องปรับเปลี่ยนท่าทีต่อเกาหลีใต้ให้เป็นเพื่อนบ้านที่ร่วมกันพัฒนาทางเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมและเทคโนโลยีที่เคียงบ่าเคียงไหล่กัน แทนการมองว่าเป็นสังคมล่าหลัง ด้วยความเจริญและต้องพึ่งพาญี่ปุ่นทุกด้านดังเช่นในอดีต ในขณะเดียวกัน ญี่ปุ่นก็มองเกาหลีใต้ว่าเป็นคู่แข่งที่สำคัญ และไม่ประสงค์ที่จะให้เกาหลีเหนือได้รวมกัน เพราะหากคาบสมุทรเกาหลีสามารถรวมเป็นประเทศเดียวกันแล้ว ก็จะกลายเป็นคู่แข่งสำคัญยิ่งต่อญี่ปุ่น อีกทั้งญี่ปุ่นไม่ต้องการให้เกาหลีแสดงตนว่าเป็นผู้นำในหมู่ประชาคมชาติเอเชียตะวันออก จึงมักแสดงท่าทีที่เฉยเมยต่อความพยายามใดๆ ของเกาหลีใต้ที่จะเกณฑ์ว่า จะเป็นผู้นำกลุ่ม เช่น ASEAN Plus Three, East Asian Vision Group (EAVG), East Asia Study Group (EASG) เป็นต้น กล่าวคือ ญี่ปุ่นไม่ปฏิเสธ แต่ก็ไม่แสดงความเห็นพ้องและให้ความร่วมมืออย่างแข็งขันในเรื่องดังกล่าว อนึ่งเกาหลีมองว่า ในขณะที่จีนและญี่ปุ่นแข่งขันกันเพื่อแย่งชิงความเป็นผู้นำของเอเชียในยุคหลังสงครามเย็น จึงเสนอตัวเป็นสะพานเชื่อมให้ทั้งสองประเทศเกิดความร่วมมือกัน โดยเน้นการเชื่อมต่อระหว่างปักกิ่ง - โซล - โทเกียว เพื่อให้โซลเป็นศูนย์กลาง ทางด้านวัฒนธรรม การเงิน การคมนาคม และเศรษฐกิจของภูมิภาคเอเชียตะวันออก และได้ลงทุนด้วยเงินจำนวนมหาศาลที่บริเวณเมืองอินซอนให้เป็นเขตเศรษฐกิจเสรี (Financial and Economic and Cultural hub of Northeast Asia)--- นั่นก็เป็นเพียงความคิดเห็นของเกาหลีแต่เพียงฝ่ายเดียว

ในด้านเศรษฐกิจและสังคมในช่วงปี ค.ศ. 2000 - 2003 ญี่ปุ่นยังคงเป็นประเทศที่ส่งออกสินค้า ทั้งที่เป็นสินค้าสำเร็จรูป กึ่งสำเร็จรูป และอุปกรณ์ชิ้นส่วนไปให้เกาหลีเพื่อทำการผลิตต่อเป็นสินค้าสำเร็จรูป ดังนั้น จึงเป็นประเทศที่ได้เปรียบดุลการค้ากับเกาหลีเสมอมานับตั้งแต่ปีแรกที่มีการเปิดความสัมพันธ์เรื่อยมา ดังเช่น ปี ค.ศ. 1999 ญี่ปุ่นส่งออกไปยังเกาหลี 24.14 พันล้านเหรียญ นำเข้า 15.86 พันล้านเหรียญ และญี่ปุ่นเข้าไปลงทุนในเกาหลีได้ 175 ล้านเหรียญ ส่วน ค.ศ. 2000 และ 2002 ญี่ปุ่นได้เปรียบดุลการค้ากับเกาหลีได้ 113.62 และ 133.50 ล้านเหรียญตามลำดับ เป็นต้น

การขาดดุลอย่างต่อเนื่องกับญี่ปุ่นไม่ค่อยส่งผลให้เกาหลีใต้กังวลใจมากเท่าใด ทั้งนี้เนื่องจากเกาหลีนำเข้าชิ้นส่วนและสินค้าสำเร็จรูปจากญี่ปุ่นมาผลิตเป็นสินค้าสำเร็จรูปเพื่อส่งไปขายยังสหรัฐอเมริกาและยุโรป และได้เปรียบดุลการค้ามากกว่าประเทศเหล่านั้น นั่นหมายความว่า

มูลค่าการได้เปรียบดุลการค้าของเกาหลีที่มีต่อสหรัฐฯ จะเท่ากับมูลค่าที่เกาหลีเสียเปรียบให้กับญี่ปุ่น ส่วนมูลค่าที่เกาหลีได้เปรียบจากตลาดอื่นจะเป็นมูลค่าที่เกาหลีได้เปรียบดุลการค้าทั้งหมด

ต่อมา เมื่อเงินกลายเป็นตลาดใหญ่ของสินค้าเกาหลีแทนที่สหรัฐอเมริกาในช่วงต้นทศวรรษนี้ ดุลการค้าที่เกาหลีได้รับจากจีนจะเท่ากับดุลการค้าที่เสียไปให้กับญี่ปุ่นนั่นเอง

แม้ว่าความเจริญก้าวหน้าในการพัฒนาอุตสาหกรรมและการส่งออกของเกาหลีจะมีลักษณะเป็นแบบก้าวกระโดดก็ตาม แต่ก็ได้รับการวิพากษ์จากนักวิชาการชาวญี่ปุ่น โดยได้ระบุว่า แม้ว่าคนเกาหลีและสื่อมวลชนจะรายงานถึงความเจริญก้าวหน้าในอุตสาหกรรมหนัก เทคโนโลยี โทรคมนาคม และอิเล็กทรอนิกส์ โดยรัฐบาลสนับสนุนอุตสาหกรรมหลักเหล่านี้ด้วยการทุ่มทุนกำลังคน กำลังการผลิต และการตลาดนับตั้งแต่เริ่มก่อตั้งขึ้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จนสามารถสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจำนวนมหาศาลในปลายทศวรรษ 1990 และต่อเนื่องมาจนถึงทศวรรษปี 2000 นี้ แต่นายเคนนิชิ โอมาเอะ (Kenichi Ohmae) นักเศรษฐศาสตร์ผู้มีชื่อเสียงของญี่ปุ่นกลับมีความคิดเห็นไปอีกทางหนึ่ง โดยเขาได้เขียนบทความลงพิมพ์ในวารสารเล่มหนึ่งในกรุงโตเกียวเมื่อเดือนกรกฎาคม ค.ศ. 1999 ซึ่งได้วิจารณ์ว่า “เกาหลีใต้ไม่สามารถจะยืนอยู่บนขาของตนเองได้ในทางเศรษฐกิจ และจะต้องตกอยู่ในสภาพเป็นประเทศผู้ผลิตรับช่วง (subcontractor) ของบริษัทญี่ปุ่นและสหรัฐฯ ต่อไปอีกนับ 100 ปีข้างหน้า”

โอมาเอะ ได้อธิบายว่า เกาหลีใต้มีปัญหาทางด้านโครงสร้าง ทั้งนี้เพราะขาดผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ต่ออนาคต (absence of future-oriented leaders) ในการวางนโยบายอุตสาหกรรม เท่าที่ผ่านมานั้น อุตสาหกรรมของเกาหลีอิงอยู่กับเศรษฐกิจของญี่ปุ่นมากเกินไป และแซบโบลก็ไม่มีการปฏิรูปอย่างจริงจัง ดังนั้น แทนที่เกาหลีจะกลายเป็นศูนย์กลางทางอุตสาหกรรมในทศวรรษใหม่ แต่กลับต้องเผชิญกับวิกฤตในปีต่อไป ที่ไม่อาจจะแก้ไขได้โดยง่ายเมื่อเกาหลีต้องเปิดตลาดเสรีกับญี่ปุ่นและกับประเทศคู่แข่งอื่นๆ อันจะส่งผลให้เกิดเป็นปัญหาการบริหารงานของรัฐบาลนายคิม เดจุง ต่อไป

โอมาเอะ เน้นว่า ที่ว่าเกาหลีใต้ได้หลุดพ้นจากวิกฤตการณ์ทางการเงินอย่างสมบูรณ์เมื่อปลายปี ค.ศ. 1999 และสภาพเศรษฐกิจกลับเข้าสู่สภาวะปกติแล้วนั้น เป็นการมองภาพที่ไม่ถูกต้องนัก เพราะการที่เกาหลีฟื้นตัวได้เป็นเพราะได้ยอมทำตามการบงการของสหรัฐฯ และนักแก๊งค์ไคร่ได้หยุดการโจมตีเงินวอนชั่วคราว แต่มิใช่เป็นผลมาจากการปรับปรุงพื้นฐานทางเศรษฐกิจใดๆ เลย นอกจากนี้เงินทุนสำรองที่เพิ่มขึ้นจะไม่ยั่งยืน เพราะจะทำให้ค่าของเงินวอนแข็งขึ้น อันจะส่งผลให้การส่งออกได้ผลกระทบและความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันในตลาดโลกลดลง

จุดอ่อนที่เป็นปัญหาทางโครงสร้างอยู่ที่อุตสาหกรรมของประเทศเกาหลีใต้ ส่วนใหญ่เป็นเพียงการประกอบเป็นสินค้าสำเร็จรูป (resemble plants) แล้วส่งกลับไปขายยังญี่ปุ่นและสหรัฐฯ อีกทั้งมีความด้อยพัฒนาในอุตสาหกรรมการผลิตชิ้นส่วน จริงอยู่ที่เกาหลีมีอุตสาหกรรมที่ผลิตสินค้าประเภทเดียวกันกับญี่ปุ่น เช่น ตู้เย็น รถยนต์ เซมิคอนดักเตอร์ การต่อเรือ เหล็กกล้า ฯลฯ แต่เกาหลีต้องพึ่งพาชิ้นส่วนที่เป็นหัวใจสำคัญ (key parts) ของสินค้าเหล่านี้จากญี่ปุ่น อีกทั้งต้องนำเข้าเทคนิค

ในการผลิตจากญี่ปุ่น (know-how) อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของนายคิม เจุงได้เข้ามาบริหารประเทศร่วม 17 เดือนแล้ว (จนถึงเวลาที่เขาเขียนบทความ) แต่ก็ไม่ได้แก้ไขปัญหานี้แต่ประการใด

การพึ่งพาการนำเข้าชิ้นส่วนสำคัญและเครื่องจักรในการผลิตสินค้าเพื่อการส่งออกของเกาหลีนั้น ไม่ก่อให้เกิดผลลัพธ์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มเท่าใดนัก เพราะยิ่งเกาหลีเร่งผลิตสินค้าไปขายยังตลาดสหรัฐฯ มากขึ้นเท่าใด เกาหลีก็ต้องเพิ่มการขาดดุลการค้าให้กับญี่ปุ่นมากขึ้นเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ เกาหลีจึงต้องเลือกจากทางเดินสองแพร่ง ที่ผู้นำทางการเมืองและผู้นำทางธุรกิจอุตสาหกรรมจะต้องเลือกด้วยวิสัยทัศน์ที่ก้าวไกลในการสร้างนโยบายอุตสาหกรรมในระยะยาวที่จะก่อให้เกิดความเจริญก้าวหน้าที่ยั่งยืนและสูงขึ้นต่อไป

เท่าที่ผ่านมาและในปัจจุบัน แซโบลยังคงมุ่งแต่ขยายผลกำไร ในขณะที่เดียวกันก็ปิดหูปิดตาไม่พัฒนาการผลิตอุตสาหกรรมชิ้นส่วนสำคัญ (key parts) ส่วนรัฐบาลก็ให้ความสนใจแต่ตัวเลขการค้าได้เปรียบดุลการค้า ดังนั้น ทศนคติดังกล่าวจะต้องเปลี่ยนไป เพราะหากยังคงเป็นเช่นนี้อยู่ เกาหลีก็จะเป็นเพียงประเทศผู้ผลิตรับช่วง (subcontractor) ของบริษัทจากญี่ปุ่นและของสหรัฐฯ ต่อไปอีกนานเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ ทางออกที่น่าจะเลือกก็คือ เกาหลีจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างอุตสาหกรรมให้แตกต่างไปจากญี่ปุ่น กล่าวคือ ควรผลิตสินค้าที่ญี่ปุ่นไม่ผลิต ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาอีกราว 10 ปี กว่าที่จะทำให้เกิดผลเป็นรูปธรรมเมื่อโครงสร้างได้เปลี่ยนไป และถึงตอนนั้น อุตสาหกรรมของเกาหลีก็จะก้าวกระโดดและเจริญรุ่งเรืองที่ยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ข้อเขียนของชาวญี่ปุ่นคนนี้ก็ได้รับการโต้ตอบในเชิงที่ไม่เห็นด้วยมากมาย

ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระหว่างญี่ปุ่น - เกาหลีได้เพิ่มความตึงเครียดขึ้นเมื่อผู้นำของชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้าร่วมประชุม ASEAN Plus Three ครั้งแรกในปี 1998 ดังที่กล่าวข้างต้นแล้วว่า เกาหลีได้มีแผนการในการตั้งกลุ่มเพื่อเพิ่มความร่วมมือระหว่างประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ นั้นหมายถึงประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือและในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และที่สำคัญที่สุดก็คือ การตั้งเขตการค้าเสรี (Free Trade Area – FTA) กับญี่ปุ่น โดยศาสตราจารย์ชองยูนแห่งมหาวิทยาลัยฮันุกุกได้เขียนถึงผลที่จะบังเกิดขึ้น ดังนี้

A Korea – Japan free trade area would consolidate the division of production between the two countries and facilitate the creation of a broader Asian economic community. Once such a community is established, the countries of the region will be able to strengthen their bargaining power against other countries and regions, while commanding a more advantageous position from which to compete for technology development.

แม้ว่าเกาหลีใต้ภายใต้การนำของประธานาธิบดีคิม เฉungs ได้พยายามหาทางก่อตั้งองค์กร ริเริ่มความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศเพื่อนบ้าน และสร้างความเป็นผู้นำให้แก่ประเทศของตน ในหมู่ประชาคมเอเชียตะวันออก ซึ่งก็ได้รับการตอบรับพอเป็นพิธีจากญี่ปุ่น ในขณะที่ญี่ปุ่นได้ตั้งทีมศึกษาผลดี - ผลเสียที่จะเกิดขึ้นหากมีการทำ FTA กับเกาหลีอย่างกว้างขวางและจริงจัง ในขณะเดียวกัน ประธานาธิบดีคิม เฉungs ก็เดินทางไปเยือนญี่ปุ่นอีก 2 ครั้งในปี ค.ศ. 2000 และ ค.ศ. 2002 และประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียน (ดำรงตำแหน่งระหว่าง ค.ศ. 2003 - 2007) ในปี ค.ศ. 2003 เพื่อ “รุกคืบ” ในการเจรจาความคืบหน้าของความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ส่วนนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิก็ได้เดินทางไปเยือนเกาหลีอย่างเป็นทางการจำนวน 3 ครั้ง คือ ค.ศ. 2001 ค.ศ. 2002 และ ค.ศ. 2005 เช่นกัน

การเจรจาเรื่อง FTA ได้ดำเนินเรื่อยมาหลายปี ต่างฝ่ายต่างอ้างว่า อีกฝ่ายหนึ่งยังไม่พอใจเงื่อนไขบางประการ เช่น หากเกาหลียกเลิกภาษีนำเข้า สินค้าญี่ปุ่นก็จะทะลักเข้ามาในตลาดเกาหลี และสินค้าอุตสาหกรรมจะยังผลให้มีการขาดดุลการค้าระหว่างกันมากขึ้น เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ปัญหาข้อขัดแย้งที่อดีตนายกรัฐมนตรีโคอิซุมิเดินทางไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิเป็นประจำทุกปีในระหว่างดำรงอยู่ในตำแหน่ง และปัญหาข้อพิพาทเกาะโด๊กโด รวมทั้งข้อขัดแย้งในเนื้อหาของหนังสือประวัติศาสตร์ชั้นมัธยม ยิ่งทำให้การเจรจาประสบความสำเร็จยากมากขึ้น

2. กระแสเกาหลี (Korean wave)

ละครโทรทัศน์ของเกาหลีชื่อ Winter Sonata ได้รับความนิยมสูงสุดในหมู่ผู้หญิงวัยกลางคนของญี่ปุ่นในช่วงที่สถานีโทรทัศน์ NHK นำมาฉาย อัตราผู้ชมมีสูงถึงร้อยละ 20 ในบางช่วง และคงอัตราร้อยละ 15 ตลอดเวลาของการออกอากาศ ผู้หญิงกลุ่มดังกล่าวมีอายุระหว่าง 30 - 70 ปี ต่างคลั่งไคล้ Bae Yong Joon พระเอกของเรื่อง และแฟนละครที่วิวกว่า 5,000 คน ไปต้อนรับเขาเมื่อเดินทางมาถึงสนามบินนาริตะ ซึ่งมากกว่าแฟนของนักฟุตบอลระดับโลก เช่น เดวิด เบคแฮม ที่มีคนไปต้อนรับเพียง 500 คน ปรากฏการณ์ดังกล่าวได้สร้างความตื่นตอลึกลับให้แก่สื่อมวลชนและชาวญี่ปุ่น ทั้งมวลเป็นอย่างยิ่งที่คาดไม่ถึงว่า หนังสือของเกาหลีจะได้รับความนิยมถึงเพียงนี้ อนึ่ง แฟนคลับได้รวมกลุ่มกันไปรับประทานอาหารเกาหลี เรียนภาษาและสังคัมวัฒนธรรม และเดินทางไปท่องเที่ยวเพื่อดูสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องดังกล่าว อีกทั้งมีการจับกลุ่มถกเถียงพูดคุยถึงพัฒนาการของละครในแต่ละตอน เรียกร้องให้คนกลุ่มอื่นมาสนใจดูทีวีเรื่องนี้ และบางคนก็ซื้อดีวีดีของหนังและดูซ้ำแล้วซ้ำอีกนับเป็นสิบๆ เทียวอย่างไม่รู้จักเบื่อหน่าย จึงมีการเรียกความนิยมภาพยนตร์ทีวีนี้ว่า Yon-sama ซึ่งทำให้ NHK สามารถขายสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องได้ถึง 3.5 ล้านเหรียญ (3,500 ล้านบาท) ขายดีวีดี 330,000 แผ่น และหนังสือนวนิยายเรื่องนี้ 1,220,000 เล่ม

ความพยายามของเกาหลีที่จะนำวัฒนธรรมของตนไปขายให้ญี่ปุ่นเกิดขึ้นนับตั้งแต่ประธานาธิบดีคิม เฉungs เปิดรับวัฒนธรรมญี่ปุ่นเข้าประเทศในปี ค.ศ. 1998 สถานีโทรทัศน์ญี่ปุ่นก็ได้นำภาพยนตร์โทรทัศน์ของเกาหลีไปฉายในประเทศ ในช่วงแรกๆ ไม่ได้ได้รับความสนใจจากผู้ชม

เพราะคนญี่ปุ่นมักมีความรู้สึก ว่า ตัวเองดีเด่นกว่าคนเกาหลี และมองเห็นเกาหลีว่าคือความเจริญ ตามหลังญี่ปุ่นไม่น้อยกว่า 50 ปี แต่เมื่อมีความพยายามจากรัฐบาลทั้งสองฝ่ายที่ให้มีการแลกเปลี่ยน ทางวัฒนธรรม อีกทั้งทัศนียภาพและความเจริญทางวัตถุของเกาหลีที่ฉายผ่านละครโทรทัศน์ ก็ ไม่ได้ค่อยไปกว่าของญี่ปุ่น ทำให้ความนิยมเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การถ่ายทอดสด มหกรรมฟุตบอลโลกปี ค.ศ. 2002 ที่โทรทัศน์ญี่ปุ่นได้ฉายภาพของสภาพบ้านเมืองของเกาหลีในยุค ปัจจุบันให้คนญี่ปุ่นได้ชม ดังนั้น ภาพยนตร์โทรทัศน์และภาพยนตร์เกาหลีจึงทะลักเข้าฉายในญี่ปุ่น ภายใต้การสนับสนุนทางการเงินจากรัฐบาลเกาหลีเพื่อซื้อเวลาในการฉาย ตัวอย่างภาพยนตร์ โทรทัศน์ที่เข้าไปฉายในญี่ปุ่น ได้แก่ Friends (เป็นภาพยนตร์โทรทัศน์ที่ทำร่วมกันระหว่างญี่ปุ่น- เกาหลีในปี 2002) Autumn in My Heart, Kashikogi, A Wish Upon a Star และ All about Eve เป็นต้น ส่วนภาพยนตร์ที่ได้รับความนิยม ได้แก่ Shiri (ปี 2000) JSA (ปี 2001) My Sassy Girl (ปี 2003) Silmido (ปี 2004) เป็นอาทิ

ความนิยมกระแสเกาหลีในญี่ปุ่น โดยเฉพาะภาพยนตร์โทรทัศน์เป็นไปอย่างกว้างขวาง อย่างไม่รู้จบ ก็ได้รับการต่อต้านจากคนญี่ปุ่นบางกลุ่ม โดยได้เขียนหนังสือการ์ตูน ชื่อ Hating the Korean Wave (เกลียดกระแสเกาหลี) ซึ่งเป็นหนังสือที่ขายดีที่สุดเล่มหนึ่ง การ์ตูนเล่มนี้ได้ชี้ให้เห็น ถึงกระแสต่อต้านวัฒนธรรมและวิพากษ์บริบทของเกาหลีด้วยการอ้างอิงประวัติศาสตร์ที่คนเกาหลี ค่อยต่ำกว่าของชาวอาทิตย์อุทัย ทำให้คนเกาหลีบางกลุ่มประท้วงและเขียนการ์ตูนชื่อ We Hate Japan Wave เพื่อต่อต้านญี่ปุ่น

อนึ่ง ความร่วมมือระหว่างจีน – เกาหลี – ญี่ปุ่น ได้ขยายกว้างครอบคลุมไปทั่วภูมิภาคเอเชีย ตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในด้านกีฬา กล่าวคือ ในระหว่างวันที่ 29 ตุลาคม – 6 พฤศจิกายน ค.ศ. 2005 ได้มีการจัด East Asian Game ครั้งที่ 4 ขึ้นที่มาเก๊า โดยมีนักกีฬาจากประเทศจีน ญี่ปุ่น เกาหลี ใต้ คาซัคสถาน ใต้หวัน ฮองกง มองโกเลีย มาเก๊า และความร่วมมือแข่งขัน จึงเป็นสื่อสร้างความ ร่วมมือระหว่างกัน ในภูมิภาคอีกทางหนึ่ง

3. วิฤตความสัมพันธ์

ประธานาธิบดีโรห์ มูเฮียนได้ปรับเปลี่ยนท่าทีด้านความสัมพันธ์กับญี่ปุ่นในคำปราศรัยต่อ ประชาชนชาวเกาหลีเมื่อวันที่ 1 มีนาคม ค.ศ. 2005 ว่า “ปัจจุบัน ญี่ปุ่นได้ก้าวไปสู่ยุคที่กลุ่มอนุรักษ์ นิยมสุดขั้วมีบทบาทสำคัญในประเทศ .... จึงยังผลให้เราต้องประเมินนโยบายที่เคยมีมาต่อประเทศ นี้”

ผู้นำประเทศเกาหลีกล่าวถึงนโยบายของรัฐบาลของเขาในช่วงต้นที่มีต่อญี่ปุ่นว่า เป็น นโยบายที่สร้างความสมานฉันท์กับประเทศเพื่อนบ้าน ซึ่งได้เดินตามแนวทางนโยบายของ ประธานาธิบดีคิม เดจุง โดยนายโรห์ได้ประกาศในช่วงหาเสียงเป็นประธานาธิบดีว่า จะใช้นโยบาย ความสัมพันธ์เพื่ออนาคตที่ดี (future-oriented relations) ต่อมา เมื่อได้รับเลือก ก็ประกาศเป็น นโยบายภายใต้ชื่อว่า ศักยภาพแห่งสันติภาพและความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ

(The Era of a Peaceful and Prosperous Northeast Asia) รัฐบาลเกาหลีใต้ใช้ความพยายามทุกทางเพื่อให้เห็นนโยบายดังกล่าวบรรลุผล อย่างไรก็ตาม ญี่ปุ่นมิได้ตอบสนองไปในทางที่ดีขึ้น แต่กลับทำให้ความสัมพันธ์เสื่อมทรามลง ดังตัวอย่าง เช่น

- (1) ในปี ค.ศ. 2001 นักประวัติศาสตร์กลุ่มชาวจีนของญี่ปุ่นได้เขียนตำราเรียนชั้นมัธยมต้นที่มีเนื้อหาบิดเบือนข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ และหนังสือเล่มนั้นก็ได้รับการอนุมัติให้จัดพิมพ์เป็นแบบเรียนจากกระทรวงศึกษาธิการ
- (2) นายกรัฐมนตรีโคอิซุมิได้ไปคารวะศาลเจ้ายาสุคุมิเป็นประจำทุกปี แม้ว่าจะได้รับการประท้วงและคัดค้านจากสาธารณชนเกาหลีอย่างกว้างขวาง
- (3) ในวันที่ 5 กุมภาพันธ์ ค.ศ. 2005 เอกอัครราชทูตญี่ปุ่น นาย Takano Toshiyuki ประจำประเทศเกาหลีใต้กล่าวว่า เกาะโต๊กโด เป็นของญี่ปุ่น
- (4) วันที่ 16 มีนาคม ค.ศ. 2005 จังหวัด Shimane ได้จัดงานชื่อ Takeshima Day (ก็คือ เกาะโต๊กโด ที่มีปัญหาการถือสิทธิ์ครอบครองนั่นเอง)

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาอื่นๆ ที่นำไปสู่การกระทบกระทั่งกันระหว่างสองประเทศ แต่รัฐบาลญี่ปุ่นก็เมินเฉยและไม่พยายามหาข้อยุติโดยสันติเฉกเช่นมิตรประเทศควรจะทำ เมื่อเหตุการณ์เกิดขึ้นซ้ำแล้วซ้ำอีก จึงมีการมองว่าญี่ปุ่นประสวงค์ร้ายต่อเกาหลี ก่อให้เกิดความรู้สึกต่อต้านญี่ปุ่น รัฐบาลเกาหลีจึงจำเป็นที่จะต้องใช้ “สงครามการทูตที่เผด็จร้อน” (aggressive diplomatic war) ต่อญี่ปุ่น ซึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศเสื่อมทรามลงถึงขีดต่ำสุด

ในขณะเดียวกัน เกาหลีมีความประสงค์ที่จะขยายความร่วมมือทางทหารกับจีนเพื่อสร้างความสมดุลในภูมิภาคขึ้น ทำให้จีน-เกาหลีได้มีความใกล้ชิดกันมากยิ่งขึ้น ดังนั้น ระเบียบของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงเหนือจึงเปลี่ยนไป

4. การแก้ไขวิกฤตด้านความสัมพันธ์

ดังที่กล่าวข้างต้นว่า ความสัมพันธ์ของญี่ปุ่นกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับจีนและเกาหลีใต้ก้าวไปถึงจุดวิกฤต ดังนั้น ภายหลังจากที่เข้ารับตำแหน่งเป็นผู้นำของญี่ปุ่น นายกรัฐมนตรีอาเบะจึงเดินทางไปเยือนจีนอย่างเป็นทางการในวันที่ 8 ตุลาคม ค.ศ. 2006 และต่อไปยังเกาหลีใต้ในวันที่ 9 ตุลาคม ศกเดียวกัน เพื่อฟื้นฟูความสัมพันธ์ที่ตกต่ำสุดขีดในปี ค.ศ. 2005

เกาหลีใต้ได้ต้อนรับนายอาเบะอย่างสมเกียรติ แต่ก็ได้คาดหวังอะไรนักกว่า จะสามารถแก้ไขปัญหาคัดแย้งที่บ่มเพาะมานานได้ทันที โดยผู้นำทั้งสองถือว่าการประชุมสุดยอดที่กรุงโซลจะเป็นก้าวแรกที่จะนำไปสู่การเจรจาสร้างความสัมพันธ์ที่ร่วมมือระหว่างกันในอนาคต (the first step toward dialog for a cooperative relationship to deal with future issues) อย่างไรก็ตาม นายโรห์ได้ย้ำถึงการยุติประเด็นทางประวัติศาสตร์ 3 ประเด็นหลัก คือ (1) การยกย่องอาชญากรรมสงครามระดับหนึ่งที่ศาลเจ้ายาสุคุมิ (2) แบบเรียนวิชาประวัติศาสตร์ และ (3) ผู้หญิงที่เป็นทาสบำเรอการมารณแก่ทหารญี่ปุ่นในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ส่วนนายอาเบะได้บอกว่า เขาเข้าใจถึง

ความรู้สึกของคนเกาหลีดี และจะตั้งคณะกรรมการร่วมเพื่อสะสางชำระเนื้อหาหนังสือประวัติศาสตร์จีน อนึ่ง สุภาพสตรีหมายเลขหนึ่งของญี่ปุ่น ชื่อ Akie ระบุว่า เธอเป็นแฟนพันธุ์แท้ของพระเอก Bae Yong Joon อีกทั้งยังได้เรียนภาษาเกาหลีมาเป็นเวลา 3 ปีแล้ว ก็ยิ่งทำให้คนเกาหลีประทับใจมากยิ่งขึ้น

ในขณะที่ผู้นำญี่ปุ่น-เกาหลีได้ร่วมประชุมกันได้เพียง 2 ชั่วโมงก็ได้รับข่าวการทดลองระเบิดนิวเคลียร์ของเกาหลีเหนือ ผู้นำทั้งสองได้ประกาศกร้าวว่า นั่นเป็นการกระทำที่เป็นภัยอันตรายอย่างใหญ่หลวงต่อสันติภาพของโลก

กล่าวโดยสรุป จะเห็นได้ว่า จีน เกาหลีใต้ และญี่ปุ่น เป็นประเทศเพื่อนบ้านที่มีดินแดนตั้งอยู่ใกล้ชิดติดกัน และมีวัฒนธรรมหลากหลายที่คล้ายคลึงกัน อันเป็นผลมาจากการถ่ายเทประชากรและวิถีการดำเนินชีวิตไปมาระหว่างกันและกันในอดีต แต่ในกาลต่อมาภายหลังที่ก่อตั้งเป็นรัฐ-ชาติขึ้น ความเป็นปรปักษ์ต่อกันก็เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง และหลายครั้งมีความรุนแรงจนถึงขั้นทำสงครามประหัตประหารกัน รวมทั้งมีการอ้างสิทธิเหนือดินแดนบางส่วน ทำให้เกิดความบาดหมางใจกัน และชิงชังกันและกันเรื่อยมา

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากภูมิรัฐศาสตร์ที่ไม่อนุญาตให้สามารถโยกย้ายรัฐของตนไปไกลพ้น อีกทั้งมีวัฒนธรรมร่วมกันหลากหลาย จึงก่อให้เกิดความพยายามสร้างความร่วมมือทางเศรษฐกิจในยุคใหม่ขึ้น จนทำให้ภูมิภาคนี้เจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจและก้าวล้ำนำหน้าแห่งหนึ่งของโลก ในขณะเดียวกัน การแข่งขันระหว่างกันและกันก็ยังคงมีปรากฏอยู่อย่างสูง จึงอาจเรียกว่าเป็น “ความร่วมมือเชิงการแข่งขัน” (competitive cooperation) ขึ้น

ปัญหาข้อขัดแย้งที่มีอยู่นั้น คงไม่อาจแก้ไขได้ในอนาคตอันสั้น เพราะต่างฝ่ายต่างตระหนงถือตัวว่า เป็นหนึ่งในภูมิภาคและของโลก ถึงแม้ว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการค้าจะบังเกิดขึ้นในระดับหนึ่งก็ตาม แต่คงไม่อาจกลบทับให้ข้อขัดแย้งให้จางหาย หรือหมดไปได้ ดังนั้นประเทศในภูมิภาคแถบนี้คงต้องอยู่ร่วมกันท่ามกลางข้อขัดแย้งนี้ หรือน่าจะเป็นไปตาม *กลไกของข้อขัดแย้งและการประนีประนอม* ต่อไปไม่มีวันสิ้นสุด

บรรณานุกรม

- ไชยวัฒน์ คำชู, จีน-ญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ openbook, 2548.
 ดำรงค์ ฐานดี, สังคมและวัฒนธรรมเกาหลี. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
 ดำรงค์ ฐานดี, สังคมและวัฒนธรรมจีน. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2546.
 ดำรงค์ ฐานดี, สังคมและวัฒนธรรมญี่ปุ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2549.

นาคามุระ ทากาฟูกะ, พัฒนาการเศรษฐกิจญี่ปุ่นสมัยใหม่. สิงคโปร์: หนังสือพิมพ์เผยแพร่ใน
โอกาสฉลองครบรอบร้อยปี ความสัมพันธ์ไทย-ญี่ปุ่น, 2530.

เพ็ญศรี กาญจนินัยและศุภสดี สัตยมานะ (แปล), สาธารณรัฐประชาชนจีน. กรุงเทพฯ: วารุณีการ
พิมพ์, 2527.

ยุทะคะ ทะชะวา และคนอื่น, ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมญี่ปุ่น: ภาพโดยทั่วไปอย่างกว้างๆ. แปลโดย ดร.
ปรียา อิงคภิรมย์ กรุงเทพฯ: กระทรวงต่างประเทศญี่ปุ่น, 1983.

China Handbook Editorial Committee, History. China Handbook Series: Foreign Language
Press, 1982.

Christopher, Robert C. Japanese Mind. Tokyo: Charles E. Tuttle Company, 1990.

Goodrich, L. Carrington. A Short History of the Chinese People. New York: Harper Torchbooks,
1959.

Han, Woo-keun. The History of Korea. Honolulu: University Press of Hawaii, 1974.

Miliband, Ralph. The State in Capitalist Society. New York: Basic Books, Inc., Publishers, 1969.

Nakane, Chie. Japanese Society. Berkeley: University of California Press, 1972.

Wallerstein, Immanuel. The Capitalist World-Economy. Cambridge: Cambridge University
Press, 1980.

Wallerstein, Immanuel. The Modern World-System I, II. New York: Academic Press, 1974.

เอกสารทางวิชาการของศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง

อันดับที่ 21 คำรงค์ ฐานดี, ความสัมพันธ์ระหว่าง จีน-เกาหลีใต้-ญี่ปุ่น: ตั้งแต่ต้นคริสต์ศตวรรษ
ที่ 20 - ปัจจุบัน. รายงานการวิจัย ศูนย์เกาหลีศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2550.

อันดับที่ 22 คำรงค์ ฐานดี, เอเชียตะวันออกเฉียงเหนือ: ความสัมพันธ์ระหว่างจีน เกาหลี และ
ญี่ปุ่น - ตั้งแต่ยุคโบราณจนถึงตอนปลายคริสต์ศตวรรษที่ 19. เอกสารทางวิชาการ ศูนย์เกาหลีศึกษา
มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2551.